

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 44 (604) 24 - 30 Çiriya paş, Noyabr sal. il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Mərkəzi
Nəbatat Bağının açılışında iştirak edib

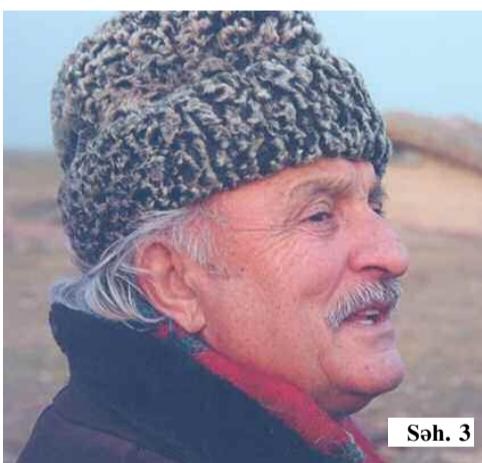
Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî, Wezîra Karên
Navxwe ya Brîtanyayê qebûl kir

Səh. 2

Serok Barzanî: Yek hikûmet, yek
parleman û yek hêza pêşmerge

Səh. 3

“Gözümə Kəlbəcər
torpağı tökün”

Səh. 14

Serokatiya Herêma Kurdistanê dema civîna
Parlamentoya Kurdistanê aşkere dike

Səh. 24

Памяти выдающегося курдского поэта, мыслителя
и патриота Надирова Везира Джаббаровича

Səh. 17

Mesrûr Barzanî: Madeyên hişbir li
ser civaka me gefeke metirsîdar e

Президент Барзани подтверждает
приверженность Курдистана защите прав женщин

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ”
ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman
davasında Kürd Xalqının rolu

Gavek berbi Zimanê Kurdî
KURD dilinə doğru bir addım

KÜRDLƏR VƏ KÜRDÜSTAN

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

Səh. 16

Min Kurdistanek Bê
Sînor di cildên de Dît!

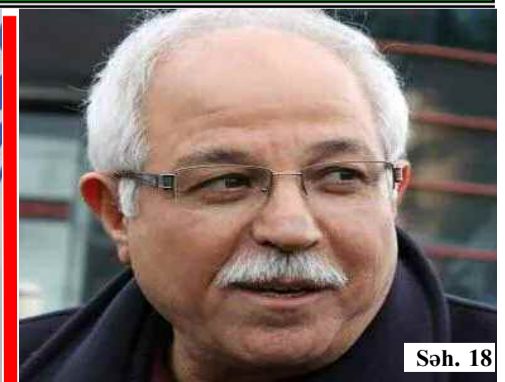
Səh. 17

İlham Ehmed: Ti dijminatîya
me bi Tirkîyeyê nîne

Səh. 18

Şewirmendê Serokkomarê Tirkîyeyê: Komara
Tirkîyeyê dewleta neteweyî ya Kurdan e

Səh. 18

YNKê, di avakirina hikûmetê de
gor demokrasi û hiqûqê tevnagere

Prezident İlham Əliyev Mərkəzi Nəbatat Bağının açılışında iştirak edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri Bakıda abadlıq, əsaslı yenidənqurma, tikinti və genişləndirmə işlərindən sonra Mərkəzi Nəbatat Bağının açılışında iştirak ediblər.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov Mərkəzi Nəbatat Bağında yaradılan şəraitlə bağlı ətraflı məlumat verdi.

Qeyd edək ki, dövlətimizin başçısı Mərkəzi Nəbatat Bağında görülən işləri daim diqqət mərkəzində saxlayıb. Belə ki, Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iki dəfə - 2023-cü ilin iyul və bu ilin iyun ayında Mərkəzi Nəbatat Bağında görülən işlərlə tanış olmaları bunu bir daha təsdiq edir.

Bildirildi ki, əsaslı yenidənqurma və bərpa işləri nəticəsində Mərkəzi Nəbatat Bağının ərazisi 39 hektardan 45 hektara çatdırılıb. Bağda giriş kompleksi yaradılıb, müasir tələblərə, tikinti normalarına cavab verən yeni oranjereyalar, fəvvarə inşa edilib, mövcud oranjereyalar əsaslı təmir edilib. Burada xarici ölkələrdən gətirilmiş xüsusi şəraitdə bəslənən müxtəlif növdə nadir dekorativ ağaclar, kol və güllər əkilib.

Bağın ərazisində bitkilərin yetişdirilməsi məqsədilə 3 bloku istixana, göl kompleksi və baxış meydançası inşa edilib.

Məlumat verildi ki, bağın ərazisində dördmərtəbəli yeni inzibati bina inşa edilib, aypara formalı ikimərtəbəli qədim inzibati binada isə əsaslı təmir-bərpa işləri aparılıb. Nəbatat Bağında piyadalar üçün 650 metr uzunluğunda müasir körpü tikilib və lift quraşdırılıb. Bağın ərazisində iki restoran fəaliyyət göstərəcək. Həmçinin bağda labirint formalı yaşıllıq zonası ilə yanaşı,

uşaq-əyləncə meydançası, avtomobillər üçün parklanma yeri də yaradılıb. Köhnə giriş zonası öz tarixi üslubunda təmir edilib. Yeraltı su anbarları, nasosxanalar və qazanxanalar inşa edilib. Ərazi boyu hasar yenidən qurulub, piyada yolları salınıb, müasir oturmaqalar, işıqlandırma, yağından mühafizə və videomüşahidə sistemləri quraşdırılıb, ümumi sahəsi 26 hektar olan yaşıllıqların suvarma sistemləri yenilənib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq sərəncamları əsasında Mərkəzi Nəbatat Bağında həyata keçirilən abadlıq və yenidənqurma tədbirləri ölkəmizdə bitki biomüxtəlifliyinin qorunmasına və səmərəli istifadəsinə göstərilən xüsusi diqqətin bariz nümunəsidir.

Azərbaycan florasında mövcud olan bitki növlərinin və genofonduunun mühafizəsi məqsədilə 1934-cü ildə yaradılan Mərkəzi Nəbatat Bağı ekoloji təmizliyin qorunması, elmi araşdırma, tədris və maarifləndirmə baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Burada dünyanın müxtəlif iqlim zonalarından toplanan bitki kolleksiyaları yalnız onların mühafizəsi məqsədilə deyil, həm də ölkədə bu sahədə elmi tədqiqatların davamlı inkişafına xidmət edir.

Son illər Azərbaycanın bütün regionlarında, o cümlədən Bakı şəhərində abadlıq və yenidənqurma işləri geniş vüsət alıb. Əhalinin rahatlığının və istirahətinin yüksək səviyyədə təşkili məqsədilə yeni parklar və çoxsaylı yaşıllıq zolaqları salınıb, mövcud park və xiyabanlar isə əsaslı şəkildə yenidən qurulub. Həyata keçirilən bu layihələr Bakının və regionların simasını dəyişməklə yanaşı, ölkəmizdə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasında da mühüm rol oynayır.

Serok Barzanî: Yek hikûmet, yek parleman û yek hêza pêşmerge

Serok Mesûd Barzanî ragihand ku di pirsra avakrina kabîneya nû ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê de ew ti mercî li ser ti aliyêk nasepînî û wiha berdewam kir "ya zela û êşkere ew e ku divê yek herêm, yek parleman, yek hikûmet û yek hêza pêşmerge" li Herêma Kurdistanê hebe.

Di hevpeyvînekê de li gel televizyona SkyNews a Erebi de, Serok Barzanî balkişande ser hewldanên Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) ji bo pêkanîna hikûmeta nû ya Herêma Kurdistanê û got: "Me komîteyek pispore a taybet bi pêwendîkirin bi hemû aliyan re, di navde Yekîtiya Nêştîmanî ya Kurdistanê (YNK), pêk anîye. Me Vîto li ser ti kesî nîne. Lê tenê yek xala girîng heye, ew jî hilbijartin hatin kirin û encamên wê jî êşkere ne. Em pişt bi encamên wê girêdidin."

Herweha Serok Barzanî teke kir ku "em rê nadin ku kes ti mercî li ser me bisepîne, û em jî ti mercî li ser kesî nasepînî. Ya zela û êşkere ew e ku divê yek herêm, yek parleman, yek hikûmet û yek hêza pêşmerge hebe."

Li ser nakokiyê di navbera PDK û

YNK de, Serok Barzanî got: "Ti nakokiyên tune ku encama wê di berjewendiya welat û Herêma Kurdistanê de be, lê em ji bo nehiştina her kelemekê û çareserkirina nakokiyên, kar û bexatê dikin."

Serok Barzanî balkişande ser Destûra Herêma Kurdistanê jî û wiha berdewam kir "Destûra Kurdistanê hatiye nivîsandin û amade ye, ev çend salin ku kar li ser tê kirin, tenê çend xalên gelek kêr mayîne, û di demê nêzîk de wê nivîsandina wê bidawî were."

Derbarê serjimêriya ku wê dawiyê li Iraq û Herêma Kurdistanê bi rêv çu, ku tê de derket nifûsa Herêma Kurdistanê 14 jî sedî ji nifûsa Iraqê ye, Serok Barzanî diyar kir ku wan soz sitandiye ku ti pêwendiya serjimêriyê bi yekalîkirina navçeyên madeya 140ê ve nîne, lê ew ji bo pêşxistinê ye û ti pirsgrêk jî di vê yekê de nîne.

Li ser pirsra ku hin alî û kes li Bexdayê dixwazin rola Herêma Kurdistanê qelis bikin, Serok Barzanî bi êşkeryî got ku, detsûr dadwer e û her biriyare ku berovajî desthilata Herêma Kurdistanê be, ew dê qebûl nekin.

Nêçîrvan Barzanî, Wezîra Karên Navxwe ya Brîtanyayê qebûl kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Hewlêrê Wezîra Karên Navxwe ya Brîtanyayê Yvette Cooper qebûl kir. Hat ragihandin ku di hevdiinê de mijarên wekî hevkarîya ewlehiyê, koçberî, spîkirina pereyan û têkoşîna li dijî tawanên sîber hatin gotûbêjirin. Wezîra Karên Navxwe ya Brîtanyayê Yvette Cooper ku danê êvarê gihîştê Hewlêrê, ji aliyê Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ve hat pêşwazîkirin.

Di hevdiinê de mijarên bipêşxistina pêwendiyên di navbera Îraq, Herêma Kurdistanê û Brîtanyayê de û bihêzkirina hevkarîyan hatin gotûbêjirin.

Di daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê de hat gotin ku di hevdiinê de Nêçîrvan Barzanî tekezî li ser girîngiya hevkarîyên navneteweyî kir.

Nêçîrvan Barzanî spasiya piştgiya Brîtanyayê ya ji bo Herêma Kurdistanê û beşdariya wê ya di hewlên bipêşxistina şiyana ewlehiya herêmê de kir. Wezîra Karên Navxwe ya Brîtanyayê Yvette Cooperê ragihand, Herêma Kurdistanê ji bo wan şîrkê stratejîk ê di dabînkirina ewlehiya herêmê de ye.

Cooperê amaje bi wê yekê jî kir ku Brîtanya bi biryar e hevkarîyên xwe yên bi Îraq û Herêma Kurdistanê re berdewam bike.

“GÖZÜMƏ KƏLBƏCƏR TORPAĞI TÖKÜN” PIÇILTISINDAN TANINAN ŞAİR HAQQINDA

**“Duymadınmı bu piçilti kimindir?
Tanımadın piçiltimdan sən mənini?!”**

Məmməd Aslan.

“Ölmək ölüm deyil, unudulmaq ölümdür”, - deyib aqillər. Mən də heç vaxt unudulmayan, söz dünyasında xüsusi yeri olan, dilimizə və ədəbiyyatımıza yaxşı bələd bir şair haqqında söz açmaq

istəyirəm. Heyf ki, ömrünün barlı-bəhərli, aqillik çağında aramızdan getdi O...

Görünüb, tanınmaq adi haldır. Görünməmişdən tanınmaq aqillərə, qəhrəmanlara, söz-qələm sahiblərinə xasdır.

Piçiltisindən, hənrindən tanınan, bir kəlmə sözlə ürəklərə toxtaqlıq verən insanlar xoşbəxtdirlər. Məmməd Aslan da görünməzdən qabaq tanınan, piçiltisiylə, həniriylə seçilən şair idi. O, həmkarlarından fərqli bir xüsusiyyətlə seçilirdi; istəmədiyini eləməz, xoşlamadığını yeməz, görünməyə və deyilməyə layiq olmayanı nə görməz, nə də deməzdi.

O, “ömrünə qadağa qoyar, dilinə qadağa qoymazdı”. Sözü yerində deməyi bacarırdı. Ucuz pilləyə çatmaq üçün heç vaxt iməkləməyib. Onun yəhərə qançığa, xurcuna gözək, dükcəyə qulaqca olanlarından heç vaxt xoşu gəlməyib. Ortada tesi kimi fırlanmaqdan, küncdə buxarı kimi yanmağı üstün tutub. Nə olubsa, özü olub, nə yazıbsa, özünün yatımlı dili ilə yazıb. Çeynənilmiş qafiyə, çiy söz işlətməkdən qaçıb, boyat fikir söyləməyib. Rəvan tələffüzü, şirin deyimi ilə həmişə diqqəti cəlb edib. Məmməd müəllim onu yaxından tanımaq istəyənlərin aynasının qabağından heç vaxt qaçmayıb. Şərt odur ki, güzgünü özünə düz tuta biləsən. Mən də gənlik illərində Məmməd Aslanı görməmişdim, amma şeirlərindən tanıyırdım. Qardaşım Həsənin cib dəftərindən onun şeirlərini, xüsusən, məhəbbət mövzusunda olan şeirlərini uşaq çilgünlüğü ilə gizli-gizli oxuyurdum. Bütün bunlara görə Məmməd Aslanla bağlı yaddaşıma köçən bir neçə mürgülü xatirələrimi oxuculara çatdırıram. Qoy, onun ruhu şad olsun, torpağı soyumamış məzarı nurla dolsun.

1966-cı ildə rayona istehsalat təcübəsinə gəlmişdim. O vaxtlar Məmməd müəllim “Yenilik” rayon qəzetinin məsul katibi işləyirdi. Mən onu yalnız o vaxtlar gördüm və tanıdım. İstehsalat təcübəsində fəallıq göstərdiyimə görə Məmməd müəllimin təşəbbüsü ilə “Yenilik” qəzetinin 16 fevral 1967-ci il tarixli nömrəsində şəklimlə birlikdə “O, sənətini sevir” başlıqlı bir məqalə verilmişdi və həmin qəzet institutun rektorluğuna göndərilmişdi.

O vaxtkı tələblərə görə vəzifə sahiblərinin şəklinin qəzetdə verilməsi üçün rəhbər orqanların xüsusi razılığı olmalı idi. Amma Məmməd müəllim bunu öz təşəbbüsü ilə etmişdi. Bu, şəxsi münasibət və təkcə məni tərifləmək üçün deyildi, Məmməd müəllimin gənclik axtarışı idi.

O, həmişə gənclik, təbiət, günəş axtarışında, bahar, bənövşə, qönçə gül axtarışında olub, şeirlərində olduğu kimi... Mən həmin qəzeti bu günə qədər tarixi bir töhfə kimi saxlayıram. Çünki o mənim bir

daha geri qayıtmayan gəncliyimdən yadıgardır. Nə isə... illər keçdi, mən Kəlbəcər rayon Komsomol Komitəsinin birinci katibi seçildim. (İndiki gənclər təşkilatının sədri) Bundan sonra Məmməd müəllimlə əlaqələrimiz daha da genişləndi. Həmişə ictimai tədbirlərdə və xeyirdə-şərdə birlikdə olardıq.

Bir dəfə bir müəllimin ad günündə iştirak edirdik. Məclisdə Məmməd müəllimə söz verildi. O, sözüne şeirlə başladı:

**- Səni qala bilib, aləmə yaydım,
Gözümdə möhtəşəm qalaydın elə.
Kaş, səni yaxından tanımayaydım,
Mənimçün örtülü qalaydın elə.**

**Dərdi gözəl əkdin, gözəl də dərdin,
Sən elə zəhərdin, gözəl dadardın.
Tükün məxmər çalar, göz aldadardın,
Paxırı gizlədən qalaydın elə.**

O, fikrini tamamladı: - Gəlin, ayna kimi şəffaf olaq, paxırı gizlədən qalay kimi parıldayıb sonradan da qaralmayaq. Biz bir-birimizin ürəyində möhtəşəm qala olaq. Bunun arxasınca ikinci bir şeirini oxudu, yadımda bir bəndi qalıb:

**- De, səni kim sevməz, kim saxlamazdı,
Kim candan keçməzdi vüsəlin üçün?
Namusun ləkəli, başın qapazlı,
De, kim günahkardı bu halın üçün?**

Söz yiyəsi sözü götürdü. Məclisdə olanlar hamı gülüşdü və bu şeirin kimə yazıldığı məlum oldu. Məmməd həmişə gəlib-keçən söz demirdi, dəlib keçən söz deyirdi. O, təkcə şair yox, həm də fəal ictimaiyyətçi, yaxşı ziyalı, güclü qələm sahibi idi. Hələ o vaxtlar tez-tez onun imzası ilə mərkəzi mətbuatda yazılar verildirdi. Onun çox gözəl əl qabiliyyəti – rəssamlığı vardı. Kitablardakı illüstrasiyalar onun özünüdür, öz təcəyyüldür.

Həmişə təbiətin vurğunu kimi, onun qorunmasına aid şəkillər, bəzən karikaturalar da verər, gəncləri bu işdə fəal mübarizəyə çağırırdı. Bir dəfə “Təbiət və gənclik” mövzusunda məsələ müzakirə olunurdu. Mən “Yenilik” rayon qəzetinin nümayəndəsi kimi Məmməd müəllimə də çıxışı verdim. O, kürsüdən salona üz tutaraq: - “Ay bizim gələcəyimiz olan gənclər! Biz Allahın Kəlbəcəyə verdiyi füsunkar gözəlliyi qoruya bilmirik. Meşələr qırılır, məhv edilir, bəzən də Murovun dağ keçilərini, xınalı kəkliyi, meşələrin cüyürünü ovlayıb, vəzifə sahiblərinin biğinin altından keçmək üçün pay verirlər. Haram olsun, o biğ, o şlyapa həmin vəzifə sahiblərinə ki, onlar təbiət düşmənləridir... Gəlin, hamımız birlikdə belə hallara qarşı mübarizə olaq”. Rəyasət heyətində mənimlə yanaşı oturmuş bir rəhbər işçi dözmədi və mənə tərəf əylərək, piçilti ilə, ay yoldaş İsmayilov, bu şair nə danışır? – dedi.

Məni gülmək tutdu və zarafatla dedim:

- Yəqin sizə gələnləri şairə deyiblər.

Bax, Məmməd belə Məmməd idi, heç nədən çəkinmədən sözünü yerində deməyi bacarırdı. 1974-76-cı illərdə Bakı Ali Partiya Məktəbində oxuyurdum. Cəbrayıl rayonundan olan Qorxmaz Bayramovla bir kursda idik. O, Universiteti Məmmədlə bir qurtarmışdı. Şeir-sənət vurğunu idi. Məmməd Aslanı əzbər bilirdi. (Allah ona rəhmət eləsin.) Məmməd müəllim tez-tez yanımıza gəlirdi. O, “Azərbaycan gəncləri” qəzetində xüsusi müxbir işləyirdi. Bir gün bizi Sahib başına gəzintiyə dəvət etdi və dedi ki, sizi Azərbaycan yazıçılarından bir nəhəngiylə tanış edəcəyəm. Biz başa gələndə gördük ki, böyük yazıçımız Süleyman Rəhimov Məmməd Aslanla qoşa gəzirlər. Süleyman Rəhimov çox şəxsiyyətli adam idi, ciddi və cəlbədicə görkəmi vardı. Əl verib görüşdük, mən bu görüşdən çox sevindim, görüşə vaxt ayırdığına görə ona minnətdarlığımı bildirdim.

Dedi: - Ay cavan oğlanlar! Siz, rəsmi adamlarsınız, oxuduğunuz Partiya məktəbinin təlim bazası belə qurulub. Deyin görüm, bədii ədəbiyyat, şeir oxuyursunuzmu? Mənim əsərlərimdəki hansı qəhrəmanlar daha çox xoşunuza gəlir?

Böyük bir ədəbin belə bir sınaqlı sualına cavab vermək, söz yox ki, biz cavanlar üçün çətin idi. Amma sinəsindən süd əmdiyim, zirvəsindən qürurla baxdığım dağlardan mənə bir güc gəldi. Dedim:

- Süleyman əmi, siz, bütün əsərlərinizdə qəhrəmanların şəxsiyyətini öz şəxsiyyətiniz səviyyəsinə qaldırmısınız. Qəhrəmanlarınızın hamısında özünüz kimi acizlikdən uzaq, qorxmaz və mübariz bir Azərbaycanlı kişisi obrazı yaratmışınız. Dədə Şəmşirin sizin 60 illik yubileyinizə həsr etdiy qoşmada yazdığı kimi:

“Şamo”n yaxın dostum, dayağım olsun,

“Ağbulaq dağları” oylağım olsun.

“Mehman”ın ən əziz qonağım olsun,

Amma “Qaloşlu”dan haşa, Süleyman.

(bu adlar S.Rəhimovun əsərlərinin qəhrəmanlarının adlarıdır).

- Siz bizim dağların və bütün Azərbaycan övladlarının hər birinin ürəyində mübariz bir Mehman, əziz bir qonaqsınız.

Süleyman əmi güldü və mənim hazır cavablığım Məmməd müəllimə ləzzət verdi.

- Hə, Süleyman əmi, gördünüz papaq altıda nə oğullar var? Kəlbəcərin altı-üstü maddi sərvətlərlə zəngin olduğu kimi, insanları da mənən zəngindir.

Dedi:

- Düz deyirsən, Məmməd bala, dağ rayonları içərisində kəlbəcərlilərin bədii təcəkkürü daha güclüdür. Sizin adamların şeir dili, qoşma deyimi çox axınlı və cəlbədicidir. Axı, Kəlbəcərin Aşıq Qurbanı, Dədə Şəmşiri, Ənvər Rzası, Şamil Əsgərovu, Bəhməni və bax belə telli-toqqalı Məmməd Aslanı var. (O vaxt Məmmədin çox uzun, dalğalı saçları vardı).

Bu sözlər böyük bir yazıçının Kəlbəcəyə və onun ziyalılarna verdiyi çox yüksək tarixi bir qiymət idi.

Biz xeyli güldükdük və bir xatirə şəkli də çəkirdik. Həmin şəkil mənim üçün çox qiymətli bir yadıgardır. Həmin günü ömrümün tarixi bir günü sanıram və səbəbkarı olan Məmməd müəllimə minnətdaram. Başqa bir xatirə: 1997-ci ilin aprel ayının 2-də Kəlbəcərin işğalının 4-cü ildönümü ilə əlaqədar, kəlbəcərlilə köçkünlərlə ulu öndərimiz Heydər Əliyev cənablarının görüşü keçirilirdi. Yığıncağı həmyerlimiz professor Şahlar Əsgərov aparırdı. Digər ziyalılarla yanaşı Məmməd Aslan da rəyasət heyətində Ulu Öndərlə yanaşı oturmuşdu.

Nəhayət, görüş qurtardı. Bir neçə nəfər Məmməd müəllimə yaxınlaşıb dedi:

- Ay Məmməd müəllim, fürsət düşmüşdü, niyə cənab prezidentdən özünə bir ev verilməsini xahiş etmədin? Sənin də xidmətlərin var bu vətən qarşısında. Axı,

əziyyət çəkirsən, Sumqayıtdakı evdə qalmısan.

O, çox soyuqqanlıqla cavab verdi:

- Əzizlərim, biz bura torpaq dərdini, Kəlbəcər dərdini çəkməyə, yurdumuza qayımaq yollarını axtarmağa gəlmişik, Məmməd dərdini ağlamağa gəlməmişik. Məmmədlərin dərdi kiçik məsələdir.

Bax, bu, Məmmədin böyüklüyü və əsl vətənpərvərliyi idi.

... Bir dəfə ailəliklə Hacıkəndlə Toğana kəndi arasındakı bulağa getmişdik. Biz oturduğumuz yerdən azca aşağıda bir nəfər oturmuşdu. Dedim ki, bu yoldaşı da süfrəyə dəvət edək. Bir az aşağı düşüb səslədim. Əli ilə mənə işarə verib, dayan dedi. Bir az keçdi, baxdım ki, bu oturan Məmməd Aslandı. Görüşdük, dedi:

- A zalım, az qala mənə mane olmuşdun. Mən dörd gündür burda oturub Kəpəzi çəkmək istəyirəm. Yağış, duman imkan vermir. Duman indicə çəkilib gedirdi ki, sən gəldin. Axı, mən Kəpəzi dumandan biçilmiş ağ örpəyini atanda çəkmək istəyirdim. Kəpəzin haçalanmış aşırımı çılpaq daha gözəl görünür. Mən elə bilirəm oradan doyunca baxsam cənnəti görərəm, ölmərəm. Axı, oradan Laçın qayanın havası məni vuracaq.

Bax, Məmməd bu duyumla yaşayırdı. O, dünya varı axtarmır, ulu babalar yadigarı qədim dağlarımızı, yurdlarımızı, gədiklərimizi, adət-ənənələrimizi çəkib, gələcək nəsələ yadigar qoyur. Çünki o, Kəlbəcər dağlarının zirvəsində doğulub. Laçın yuvalı, Laçın qayanın qoynundakı Laçın kəndində dünyaya göz açıb.

Ona görə də həmişə o, dağları, dağlar onu özünə çəkirdi. Bir ilin yayında Məmməd müəllim Zaqatalada dincəlirdi. Zəng vurdum. Dedi ki, müalicə olunuram, Rüstəmlə Təbrizə balam (Təbrizə qızı, Rüstəm onun həyat yoldaşı) mənə qulluq göstərirlər, nəvəm Məmməd Kamal başımı qatır, sənin və mənim dostum bəyzadə Mütəlib Muradoğlu da tez-tez qonağım olur, indi də yanımdadır.

Sizə salam deyir. Amma özüm... bir az tutuldu... sonra sözüne davam etdi: - Deyirəm, ömrüm imkan verə bu yay da Böyük Qafqazı gəzəm; Qubanın, Qusarın çiçəkləri bu gün-sabah solacaq, çəke bilməyəcəm, Bakıya qayıdanda birlikdə o yerlərə gedək, yaxşı bir mənərə çəkim, dünya ölüm-itimdi.

Dedim:

- Məmməd, bizi kövrəltmə. Bəlkə gəlib sənə baş çəke bilmirik, bizdən küsmüsən, nədir? Axı, biz sənin 70 illik yubileyini bir yerdə qeyd etməyə hazırlaşırıq. Mən sənə məəttəl qalmışam, heç özündən danışmırsan, demirsən bir müalicəyə gedim, dincəlim. Amma dağlarda solan güllər üçün, Kəpəzin arxasında batan günəş üçün narahatsan, darıxırsan.

Dedi:

- Vəliyəddin, sən nə danışırısan? Bizə nə qalsa o çəkdiklərimiz, yazdıqlarımız qalacaq, onsuz da bu dünya fanidir, insanın yediyi, tikdiyi, yığıldığı özünə qalmır. Daim yaşayan elədikləri, dedikləri və təmiz adıdır. Həm də bilirsen, mənim içimdə bir gül-çiçək həsrəti, bir “Nərgiz”, dağ həsrəti var. Ona görə də nə gül-çiçəkdən, nə də dağlardan doymuram... Mütəlib sənə salam söyləyir, - deyib, telefonu söndürdü.

**Vəliyəddin
MİSİROĞLU
(İsmayilov).
Yazıçı-publisist,
“Qızıl Qələm”
mükafatı laureatı.**

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

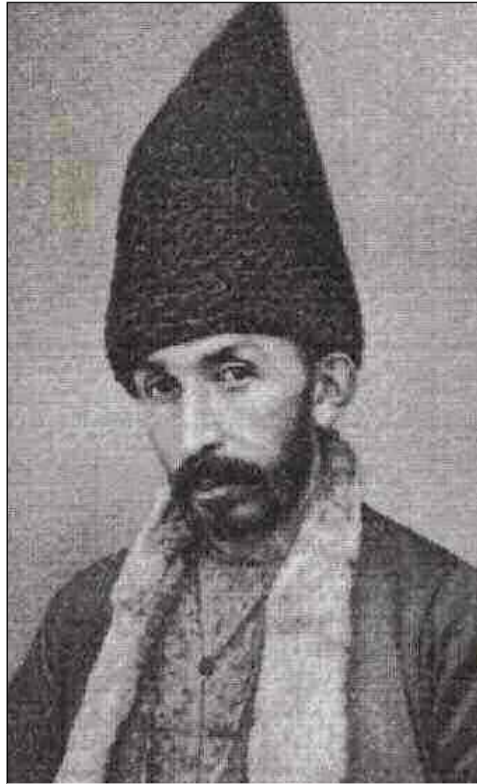
Əvvəli ötən sayımızda

İrevanda ermənilərin müsəlmanlara qarşı törətdiyi qəddarlıqları və əzəzliyini şəhərin ətraf kəndlərində yaşayan müsəlman kürd tayfaları eşidən kimi silahlanaraq atlara minib, qəzəblənmiş aslan kimi nəre çəkə-çəkə üz qoydular İrevanda qırğın olan yerlərə. Yollarda əllərinə düşən erməniləri öldürüb, mallarını talan edib, evlərinə od vurub yandırtdılar. Ermənilərin qaçanları gəlib bir böyük kənddə cəm olmuşdular. Həmin kənddə dövlətin divanxanası və bir az qoşunu var idi. Həmin qoşun erməni—müsəlman arasında gedən qırğını dayandırmaq üçün kürdlərə mane oldular. Qafqaz canişininin göstərişi ilə cənab Şeyxülislam həzrətləri katolikos Hayrik ilə gəlib məsciddə və kilsədə dualar və xütbələr oxuyub, xalqa nəsihətlər verdilər. Bununla da iki xalq arasında gedən qırğınları dayandırdılar. Bu əhvalatdan sonra erməni qımdatları başqa şəhər və kəndlərə dağılaraq yerli erməni əhalisini müsəlmanlara qarşı davaya qaldırmaq üçün onlar arasında təbliğat aparmağa başladılar. Uzaqqörən və davaya qoşulmaq istəməyən ermənilər qımdatların bu fitnə-fəsadlarından uzaq olmağa çalışdılar. Qımdatlar isə belə erməniləri fürsət düşən kimi tutub öldürürdülər. Həmin bu tarixdə, yeni 1905-ci ildə Tehran və onun ətrafında, eləcə də, Xorasanda vəba xəstəliyi yayılmışdı. İki ay davam edən bu xəstəlik nəticəsində hər gün təqribən yüz adam ölürdü.

1905-ci İLDƏ NAXÇIVANDA BAŞ VERMİŞ ERMƏNİ—MÜSƏLMAN ƏHVALATI

Elə ki İrevanın fitnə-fəsad törədən erməniləri Naxçıvana gəldilər, orda vəziyyət gərginləşdi. Naxçıvan erməniləri neçə illərdən bəri tədarük etdikləri vuruş sursatlarını—topları, bombaları, beşaçılan tüfəngləri və s. növbəti qırğın üçün hazırlamağa başladılar. Hərbi sursatları keçidlərdə və gizli mövqelərdə yerləşdirdikdən sonra dükən-bazarı bağlayıb, bütün icma ilə qalxıb mövqelərdə hazırladıqları silahdan qəflətən müsəlmanlar üzərinə gurhagur atəş açmağa başladılar. Əhvalatdan xəbərsiz və dükən-bazarda öz işləri ilə məşğul olan biçərə müsəlmanlar çaş-baş qalıb, bilmədilər nə etsinlər. Kimisi fürsət tapıb dükanı bağladı, kimisi tapa bilməyib, açıq qoyub canını qurtarmaq üçün evlərinə qaçdılar. Yarım saata tüfəngi olan tüfəngini, tapançası olan tapançasını, olmayanlar isə xəncər, külüng, balta, dəhrə və ağac götürüb, ermənilərin müqabilinə gəldilər və onlarla davaya başladılar. Silahsız müsəlmanlar münasib fürsətlərdən istifadə edərək qəflətən erməni silahlılarının üzərinə hücum edib əllərindəki balta, dəhrə, ağacla vurub onları yerə yıxaraq tüfəng və patrondaşlarını əllərindən alıb, üz qoydular davaya. Müsəlmanlara kömək gələne kimi hər iki tərəfdən ölənlər oldu. Bir para yerlərdən gələn müsəlmanlar nəre çəkərək üz qoydular ermənilərin üstünə. Hər tərəfdə ermənilər böyük tələfəte məruz qaldılar və vəziyyəti belə görüb üz qoydular qaçmağa. Şəhər erməniləri məğlub olandan

sonra müsəlmanlar üz qoydular erməni kəndlərinə. Həmin kəndlərdə ələ düşən erməniləri öldürüb, mal-dövlətini talan

Mir Möhsün Nəvvab

və qarət etməklə bərabər evlərinə od vurub yandırdılar. Bu kəndləri darmadağın etdikdən sonra üz qoydular Naxçıvan qəzasındakı Böyük Badamlı kəndinə. Həmin

kəndin bütün erməniləri—gənc və qoca, böyük və kiçik öz külfətləri ilə müsəlmanların qarşısına çıxdılar. Tam ehtiramla kəlməyi-şəhadəti deyib müsəlmanlığı qəbul etdiklərini bildirdilər. Müsəlmanlar onları çox sevinclə sakitləşdirib, böyük ehtiramla oradan geri qayıtdılar. Bu xəbər hər tərəfə yayıldı. Erməni qəzetləri yazırdı ki, müsəlmanlar bu qədər qətl və qarətlə kifayətlənməyib, erməniləri məcburi şəkildə öz dinlərindən döndərərək müsəlman edirlər.

Bu əhvalat dövlətə və divan əhlinə çatan kimi hökm elədilər ki, durmadan İrevan qubernatoru həmin kəndə getməlidir. İrevan qubernatoru Əlixanov çoxlu kazak götürüb, qoşunla Badamlı kəndinə gəldi. Əlixanovun görüşünə gəlmiş müsəlman dini qəbul edən ermənilər onu salamlayarkən Əlixanov onların salamını rədd edərək buyurdu ki, erməni qəzetlərinin yazdığına görə müsəlmanlar sizləri zor və hədə-qorxu ilə öz dininizdən döndərərək, müsəlman ediblər. Əgər həqiqət belədirsə, kazak qoşunu burada qalıb, sizi qorumağa hazırdır. Sizə qarşı heç kəs qüvvə işlədə bilməz. Yeni islam dinini qəbul etmiş ermənilər cavab verdilər ki, bizi heç kəs zor və hədə-qorxu ilə müsəlman etməyib. Əksinə, biz özümüz könüllü olaraq, öz razılığımız və rəğbətimizlə islam dinini qəbul etmişik. Bu cavabı eşidən Əlixanov camaata heç bir söz demədən geri qayıdıb getdi.

1905-ci İL TƏBRİZ ƏHLİNİN ƏHVALATI

Naxçıvanda, İrevanda və Bakıda

baş verən iğtişaşlar zamanı İran təbəələrindən olan müsəlman camaatından da məzlum və şəhid olduğunu eşidən Təbriz əhli buna dözməyib qəzəblənir, bazar-dükanı bağlayıb üz qoyurlar erməni məhəllələrinə tərəf. Onlar yuxarıda göstərilən şəhərlərdə nahaq yerə öldürülmüş müsəlmanların qanının əvəzini çıxmaq üçün ermənilərin üstünə gedirdilər. Əhvalatdan xəbərdar olan ermənilər dəhşətə gələrək böyük-kiçik, övrət-uşaq qapıları bağlayaraq dad-fəryad qoparırlar və əhvalatı Təbriz hakiminə çatdırırlar. O isə erməniləri mühafizə etmək üçün erməni-müsəlman məhəllələrinin arasına qoşun yeridir. Qoşun dəstələri tüfənglərini çəkib atəşə hazır vəziyyətdə dayanırlar. Bununla da Təbriz hakimi ermənilərin öldürülməsinin və evlərinin qarət edilməsinin qarşısını aldı. Bir neçə gün ərzində Təbrizdə sakitlik yaradıldı. Bundan sonra Təbriz hakiminin əmri ilə ermənilərdən bütün silah və sursatın (tüfəng, güllə, tapança və s.) hamısını yığdılar. Təbrizin erməni camaatı teleqraf və məktubla katolikosu və yerli din xadimlərinə müraciət etdilər ki, ermənilər sakit oturub ədavət törəməsinlər. Çünki əks təqdirdə biz burada müsəlman əhli tərəfindən qətlə yetirilə bilərik.

XORASAN ƏHVALATI

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə etibarsızlığı və nahaq yerə qan tökməyi və müsəlmanlara qarşı qəddarlığı ilə hamiya yaxşı məlum olan erməni tayfası bir para müsəlman əhlini guya ermənilərin özündən qorumaq və

etdikdən sonra özlərini də qətlə yetirmək istəyərkən bir para divan əhli tez bunun qarşısını alaraq ermənilərin qətlə yetirilməsinə imkan vermədilər.

Ə L A V Ə: 1905-ci ildə Tiflis şəhərində Qafqaz namestniki (canişini) öz övrəti ilə faytona minib küçələrin birindən keçdiyi zaman çoxdan fürsət axtaran erməni qımdatlarından 4 nəfər həmin faytonun üzərinə hücum çəkərək xəncər ilə namestniki bir neçə yerindən yaralayıb qaçdılar. Canişinin yanında olan kazak erməninin birini öldürdü, o biriləri isə qaçıb gizləndilər.

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə divana qulluq edən bir ləzgi müsəlmanını rus xəzinəsinin qabağında ermənilər tapança ilə vurub öldürdülər. Əhvalatdan xəbərdar olan Şuşa qalasının müsəlmanları böyük bir icma ilə gedib həmin ləzginin cəsədini tabuta qoyub böyük məscidin həyətinə gətirirlər. Qüsl verdikdən sonra isə aparıb qəbiristanlıqda dəfn edirlər. Müsəlmanların qəzəbindən ehtiyat edən ermənilər acizane surətdə müsəlmanlardan üzrxahlıq etdilər ki, həmin ləzginini rus bilib öldürüblər. Ona görə qatilin bağışlanmasını xahiş etdilər.

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə Şuşa qalasında erməni camaatı rus tayfasından bir böyük vəzifəli şəxsi tapança ilə öldürdülər. Həmin bu rus ilk dəfə Qalaya gələndə kasıb olduğundan bir manata belə möhtac imiş. Amma öləndən sonra onun evindən külli miqdarda nəqd pul və əşya çıxmışdır. Buradan aydın oldu ki, o, dövlətə xəyanət edib erməni və müsəlmanlardan rüşvət almışdı.

Xülasə, erməni tayfası bu qəbil şəxslərdən Qalada və kəndlərdə çox öldürürdülər. Bütün bunlara baxmayaraq, müsəlmanlar onlara (ermənilərə) mehribanlıq və hörmət göstərdilər. Belə ki, bu tarixdə Şahnəzərovlar nəslindən Qriqor ağa adlı birisi vəfat etmişdi.

Müsəlmanların əyan və əşrafları toplaşdı onun dəfn mərasimində iştirak etdilər. Qriqor ağanı tabuta qoyub müsəlmanlar öz qayda-qanunları ilə çiyinlərinə alaraq qəbiristanlığa aparıb dəfn etdilər. Onun özü və ata babaları (Bəhram bəy, Cəmşid bəy və Məlik Şahnəzər) müsəlmanlara çox böyük rəğbət bəslədiklərinə görə Qalanın müsəlman camaatı bir neçə gün yas mərasimində iştirak etdilər. Hətta Cəmşid bəyin bir bacısı Hurizad xanım mərhum İbrahim xanın arvadı idi. Bu xanımın övladı olmadığına görə böyük məscidin həyətinə otaqlar tikdirərək vəqf etdirdiyi otaqlar indi də qalmaqdadır. Cəmşid bəyin özü Rəhim bəyə vəsiyyət etmişdi ki, öləndə məni erməni qəbiristanlığında dəfn etməsinlər. Cəmşid bəy öləndə Rəhim bəy Şuşada olmadığından ermənilər onu aparıb öz qəbiristanlıqlarında dəfn etmişdilər. Rəhim bəy gələndən sonra dərhal Cəmşid bəyin tabutunu erməni qəbiristanlığından çıxarıb kənar yerdə dəfn etdilər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

mühafizə etmək üçün onları şirin dilə tutub öz evlərində sığınacaq verirlər. Sonra isə onları qətlə yetirib, bədən üzvlərini kəmiş, başlarına nal və mismar çaldıqları müsəlmanlara məlum olmuşdur. O cümlədən, Xorasana əhli də bu əhvalatdan xəbərdar olan kimi qəzəblənib, həmin saat töküldülər erməni dükanlarının üstünə. Nə qədər mal və əşyaları var idi talan və tarac

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəli ötən sayımızda

Nüfuzlu təriqətçilərin zəmanəti sayəsində mən Baba Yadiqarın bütün gizli nümunələrinə baxa bildim. Burada hər qarış torpaq xatirələrlə yoğrulub. Mən, mənə danışdılar ki, təriqətçilərin bir yığınağında, hansısa bir dərviş mistik ekstaz vəziyyətində məqbərənin meydançasından «Mən gəldim, Baba Yadiqar, mənə qəbul et» sözləri dərin dərəyə atdı. Şayie bu yuxılmanı möcüzəyə çevirdi. Ancaq qərəzsiz şahidlər, əfsus ki, dərvişin ağır yaralanıb öldüyünü deyirdilər.

Mənim bələdçilərim mənimlə elə mehriban idilər ki, hətta xatirə olaraq mənə məqbərədən bir çıraq və müqəddəs Kaslan bulağından bir fincan götürməyə icazə verdilər.

Bütün bu səfərdən mənə unudulmaz təəssüratlar qalmışdı və mən bu başlığı mənim yol gündəliyimdən xülasə ilə bitirməyə bilmirəm. «21.IV. 1914- aydınlıq idi. Parlaq işıq qonşu dağlarda qədim qalaların xarabalıqlarını, bütün sakit, xəlvət dəranı, ətrafında gözəl, yarpaqlı ağaclar meşəsi, tünd sərv ağaclar bitmiş ağ gümbəzi – Bodenin gözəl bənzətməsi ilə desək, içində nəhəng dəvəquşu yumurtası olan yaşıl mamır yuvanı işıqlandırır. Hardasa sanki dərvişin hu, hu nidalarını təkrar edən qumru quşu sinəsinin dərinliklərindən gələn bir səslə quğuldayırdı. Mənim yuxarı otağa çıxarılmış qatırların zinqrov səsləri gəlir və atlara baxan növbətçi kazak hər dən bir öz kuban mahnısını zümzümə edirdi. On iki il gözlədikdən sonra təsadüfən mən bu müqəddəs yer əgətməsi fikri başımdan çıxır. Məbədin irsən öz vəzifəsini qəbul etmiş bütün ömrünü öz müqəddəslərinə xidmət etməkdə keçirmiş babalarını görmüş, bəlkə Baba Yadiqarın özünü də görmüş həmin sərv ağaclarının kölgəsində oyma mərmər lövhənin nə vaxtsa onların da sinəsini örtəcəyini təmkinlə gözələn qoca mühafizəçilərin hissəli mənə yaxın və anlaşılın idi.

1) V.Minorskiy – materialı dlye izuçeniya persidskiy çitay iranskoy sektı Lyudi İstini Ali-İlaxi, 1911, çastğ 1.

2) Şəkil O. Manandor. İllustrirte Leitunq, 30, IV, 1908, №3383.

3) Qiraət kitabxanası, 1954, t.123, III hissə – «Putevie zametki st.sov.birena K.Bode, çlena rus. Qeoq. Obş., bıvşeqo pervim ikretrem res. İmp. Missi v Teqerane».

VI

Kürdlərin xarakteri

Üç ən əsas səbəb kürdlərin xarakterinə təsir etmiş və etməkdədir Orta əsr xırda kürd mülkiyyəti; 1 Əşirətlərin qəbilə quruluşu və nəhayət, kürdlərdən kobud siyasi mübarizə məqsədilə istifadə olunması. Sonuncu ancaq Türkiyəyə aiddir.

Bütün bu faktları biz aşağıda nəzərdən keçirəcəyik. Abovyan² kürdləri «Şərqi cəngavərləri» adlandırmışdır. Bu tərif əhəmiyyətli dərəcədə öz əhəmiyyətini saxlayıb, xüsusilə. Əgər qabaqcıdan Şəran qoysaq ki, bu, ancaq kürdlərin yüksək sinfinə (qəbilə başçıları, mülkədarlar) aiddir və onun praktiki əhəmiyyəti daha çox Kürdüstanda həyat tərzinin ort əsirliyinə işarədir.

Kürd, əlbəttə, alçalmış və təhqir olunmuşların köməyinə tələsən Caballero dela triste Siqura oxşamır. Amma əslində orta əsrlər üçün öz qartal yuvasında yaxın adamlarını yedirən, ov və mahnını sevmən, yanından su və quru yolu ilə aparılan hər şeydən rüsum alan, qaranlıq gecədə böyük yolda dəliqanlı əyləncəsindən iyrenməyən, arabir səmimi bir coşqunluqla kafirləri darmadağın etməyə yollanan və yolüstü zəif xristian Vizantiyasını qarət etmək firsətini əldən verməyən, əcdadı ilə öyünən hər hansı bir baron daha tipik deyilmi? Kürdüstanın göstərilən pərakəndəliyi, suveren dövlətlərə Türkiyə, İran münasibətdə qeyri-

müəyyənliyi, əsilzadə təbəqənin tam üstünlüyü, kəndlilərin asıllıqlarının təkmil xarakteri, şübhəsiz kürdlərdə belə feodal xüsusiyyətlərini yaratmışdı.

1) Köhnə Türkiyədə məhz ayrı-ayrı dağ vadiləri hakimlərinə aid olan onların hamısı, çətin ki, «dərebəyliyi» adına uyğun gəlsin. Halbuki öz ibtidai sərhədlərindən çıxmış Həkəri, Botan, Süleymaniyyə özlüyündə bütöv knyazlığı təmsil edirdilər. Qeyd etmək maraqlıdır ki, İranda Kürdüstan (Ərdalan) hakimi yüksək Vali titulu daşıyır, tam müstəqillikdən faydalanır və Gürcüstan, Luristan, Ərəbistanla birlikdə rəqillərdən birini – almaz sarığını tutaraq şahın şahlığı investurasında iştirak edirdi.

2) Aşağıda bu müəllifdən tam çıxarış verilmişdir.

Götürsək, məsələn, onların öz mətnləri ilə fəxr etmələrini – mən burada, kürdlərdə necə xoş əhval yaratmağın kiçik bir sirini açacağam Səyahət zamanı mən əvvəldən qəbilə başçıların nəsil ardıcılığını tərtib etmişdim və sonra onlarla görüşəndə, qəfilən başlayırdım soruşmağa ki, Bakir ağa hansısa Baiz ağa, ya Pirov ağanın əmisi oğludur, yoxsa əmisi nəvəsi? Burada bütün yığılanlar birdən dirçəldilər və izahat sonsuz olaraq yağdınlırdı. Kürdüstanda öz əcdadlarının çox şaxəli 10-15 nəslini əzbər bilən savadsız adamlar az deyil.

Belə münasibətləri başqa paralellərdə də tapmaq olar. Sarayda geniş şən həyatın nümayəndəsi kimi mənim daostum, Türklərin Təbrizə hücumu zamanı, 1914-cü ilin dekabrında öldürülmüş bədbəxt Sərdar Mukri gözümün qabağına gəlir.

1911-ci ildə o, təkid etdi ki, biz onun malikanəsinə gedək. Biz yaxınlaşdıqca beş dəqiqədən bir bizə yeni atlı dəstələri qoşulurdu. Sonra Sərdarın oğlu bizi salamlamağa çıxdı. Kənddə isə bizi o özü qarşıladı və xidmətçilərin, kəndlilərin sıraları ilə bizi çarhovuzun ətrafında çadırlar qurulmuş bağa apardı. O saat uzun çəkən yemək başlandı. Sonra çay, sonra musiqi və mahnı sədalən altında yenə yemək. Bu, nəticə bizim üçün deyildi. Konvey və qulluqçular üçün bir dolu qazan plov hazırlanmışdı, çaydan bu məqsədlə iki böyük, yağlı som balığı tutulmuşdu və s. Qonaqpərvərlik axır ki, Sərdar Mukri tamamilə müflis etdi. Qonşular onun mülkəsinə yığışın bu mehriban, gülerüz xanın axırına çıxmağın orijinal yolunu tapdılar. Onlar onun heç nədə «yox» deməyəcəyini bilərək həftələrlə, böyük dəstələrlə onun evində qonaq qaldılar. Mən düşünürəm ki, geniş Mukri xasiyyəti Türkiyə kürdlərinin əksəriyyətinə tətbiq oluna bilsin.

Coğrafi və siyasi parçalanma, ciddi təyin olunmuş yolla köçəri həyat sürmə, dar qəbilə təşkilatında həyat, böyük kənd və şəhərlərdə az-az yığışın kürdlərdə geniş ictimai hissləri inkişaf etdirə bilməzdi. Kürdün qəlbini başa düşmək üçün hər şeyə onun xeyir və şər haqqında təsəvvürünü doğuran o yeganə özekdən baxmaq lazımdır. Din zəmnində nə insanpərvərlik, nə qaradşlıq, nə geniş millətçilik şüuru kürdlərə atmır, ancaq onlarda nəsil və qəbilə hissi daha güclüdür. Harda olurqsa olaq, ümid edirik ki, bizim təhlükəsizliyimizə həm müəyyən edilmiş adət, həm cəmiyyət, həm də dövlət nəzarət edir. Ancaq faktiki olaraq zəif Türkiyə və İran hökumətlərinin imkanları hüdudundan kənarda qalan kürdlər nəyə arxalanırdılar?

Onlar üçün yeganə qiymətli və əhəmiyyətli olan güc və qarşılıqlı yardımdır. Nə tək bir şəxs, nə də bir ailə yaşamaq uğrunda mübarizə apara bilməz. Kürd ancaq qəbilə divarları arxasında birinci və lazımı müdafiəsini tapır. Qəbilə pərəstişi, qan intiqamı, qabaqki türk müharibələri zamanı kürdlərin əməl və hərəkətləri arasındakı qəribə, ziddiyyətli fakt və öz qəbiləsi uğrunda mübarizədə ayrı-ayrı yüksək qəhrəmanlıqlar, fədakarlıqlar göstərilməsi burdandır.

Köçəkçi türk ordusu kimi kürdlərin rəftarı barədə çoxlu materiallar toplanıb. (gen. Averyanov) Bunların əksəriyyəti kürdlərin xeyrinə deyil. Çünki bir müqavimətə rast gələn kimi onlar nəinki dinc əhalini, hətta geri çəkilən türk ordusunun özünü də qarət edirdilər. Ancaq yadda saxlamaq lazımdır ki, kürdlərdə heç zaman türk vətənpərvərliyi olmayıb. Yezdansir məhz Kırım kampaniyası zamanı üsyan qaldırdı. 1877-ci ildə kürdlərin əksəriyyəti öz mahalından uzalarda fəaliyyət göstərdi. Qədim Atlas kimi, sözün əsil mənasında öz vətəni ilə təmasdan kənarda qüvvəsini itirdi. Ruhani şeyxlərin köməyinə baxmayaraq kürdlərin hazırlığı və yığılması uğursuz gedirdi. Qeyri-nizami qoşunun komandiri, sonralar məhkəməyə verilmiş Faiq paşa tabeliyində olanlardan

çubuq çəkirdi. Üçüncü gün qəddar paşa onu qaynar su ilə doldurulmuş qazanın içində oturmağı əmr etdi, ancaq kürd ölənəcən sarı-sıladı.

Mən, kürd qoçaqlığı, cəsarəti barədə gözələrimin önündə baş vermiş bir əhvalatı danışmağı özümə rəva bilərəm.

On beş il bundan qabaq Çehrinka (Salmas) rayonunda Şekkək qəbiləsinin başçısı Cəfər ağa yaşayırdı. O, İran hökumətilə qətiyyət hesablaşmırdı. O, qarət məqsədilə tez-tez dağlardan enirdi. Ancaq sonralar əmin oldum ki, kasıb əhali ondan narazı deyil. Çünki o, tez-tez qarət etdiyi hər hansı bir varlıdan aldığı qəniməti yoxsullara paylayırdı.

Hökumət sınınmış, köhnə bir vasitəyə əl ataraq, Cəfər ağanı sərhəd rəisi təyin etdi. O, əvvəlcə öz rəsmi mövqei ilə fəxr edərək sakitləşdi. Sonra yenə öz köhnə adətində qayıtdı. Mən Cəfər ağa ilə hökumət nümayəndələri arasında Qroznı ilə Kurbskinin yazışması ruhunda olan yazılı müharibənin şahidi oldum. Cəfər ağanın yaxşı fars katibi yox idi.

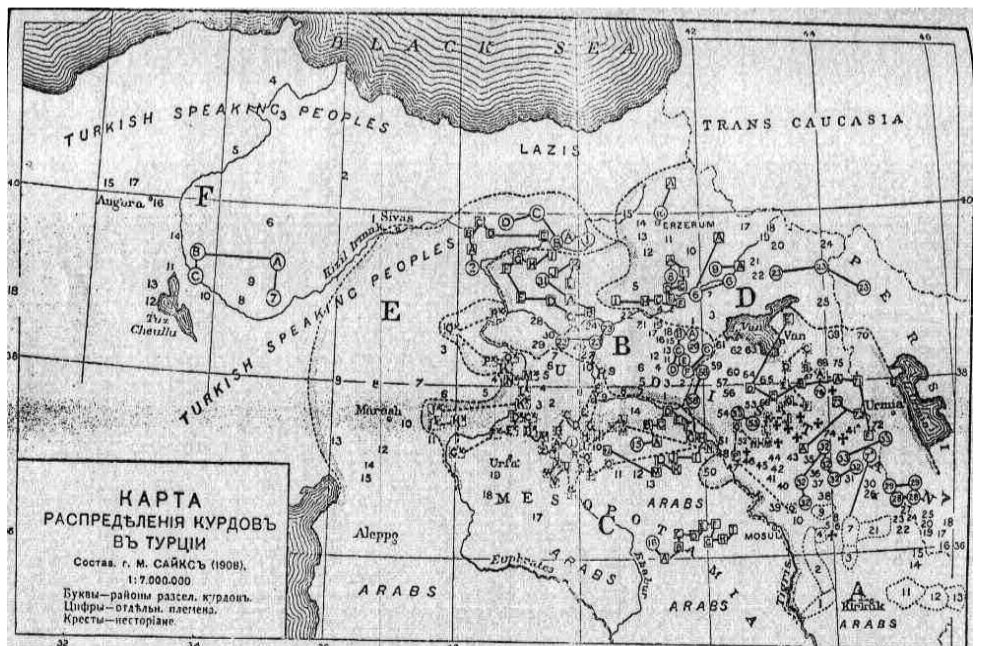
1) Bəlkə də kürdlərin müqavimətinə dini motivlər başlıq edəcək, ancaq yeni quruluşda onlar öz torpaq və otlaqlarını itirməkdən qorxacaqlar. 1826-cı illər müharibəsindən danışıqda P.İ.Averyanov haqqı olaraq göstərir «Kürdlər İrəvan sərdarlarını deyil, öz şəxsi azadlıqlarını və yurd-yuvalarını qoruyurdular».

1) Bax, İerx, İssledovanie, 1.30.

Məşhur Sımkonun böyük qaradaşı

Ona görə də qubernatorun yanında məktubdaşıyan işləyən qoca fars şairi gecə gizli olaraq yanına çağırırdı. Bu mirzə də səhər özünün yazdığı qubernator məktublarına gecə gözəl cavablar hazırlayırdı. Qocanın bədbəxtliyindən elə bir gecə ekskursiyası zamanı qubernator adamları onu tutdular və qaranlıqda o ki var əzizdirdilər.

Axır ki, Azərbaycanın pişkanı (başçısı) Qurana and içməklə Cəfər ağanı taqsını boy-nuna almaq adı ilə Təbrizə gəlməyə razı sala bildi. Burada mənə şəxsən kürd başçısını və onun sıra-sıra patrondaşları asmış səkkiz silah-

ümitsiz vəziyyətə düşmüşdü. Düşünmək olar ki, kürdlər indiki müharibədə də gənc türklərlə öz maraqlarını eyniləşdirməyəcəklər.

Müqayisə üçün əvvəlcə fransız səyyahı Ponjonlatın qədim bir hekayəsini misal gətirmək olar. 1837-ci ildə Hafız Paşanın hərbi əməliyyatları zamanı əsir götürülmüş, öz gözəlliyi ilə seçilən otuz yaşlı bəy üsyan qaldırmış qəbilədaşlarının yerini və sayını demək üçün təklif olunan bütün mənəb və mənffəti qəti rədd etdi. O vüqarla «Mən kürd ola-ola heç vaxt başqa adamların başçısı olmağa razı olmaram» - dedi. İki gün davam edən ər cür əzab onu öz həmfikirinə qarşı çevirə bilmədi. Hətta «bastonada» zamanı da o sakitcə

daşıyanını görmək nəsb oldu.

Kürdlər zahiri sakitliklərini saxlayaraq başçılarından gözlerini çəkmir, onu sıx halqaya alaraq tufənglərini hazır tutmuşdular. Ancaq onlar Cəfər ağanı qoruya bilmədilər. O, onu vidalaşma qəbuluna dəvət etmiş general qubernatorunun pilləkənində xaincəsinə öldürüldü. Pusqu əvvəlcədən hazır qurulmuş, bina neçə yüz nəfər silahlı adamla mühasirə olunmuşdu. Ürəyindən güllə ilə vurulmuş başçıları itirən silahdaşları özlərini itirməyib bayıra deyil, qubernatorun xidmətçilərindən ibarət qorxmış dəstəni dağıdaraq binanın içinə soxuldular.

(Ardı var)

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Qazi Əhməd Qəzvinin də həmin illərin Kürdüstan hadisələrindən bəhs edərək, Əxlat qalasının fəth edilməsini və Ərciş qalasının şah qoşunları tərəfindən mühasirəyə alınmasını qeyd etmişdir (100, 301). 1552-ci ildə Sultan Süleyman Qazi Azərbaycan üzərinə dördüncü dəfə hücum hazırlayırdı. I Şah Təhmasib bu xəbəri alan kimi müharibəni Kürdüstan torpağında aparmaq məqsədilə 1553-cü ildə o əraziyə hücum etdi. Şah Əxlat vilayətini öz ordusu üçün mərkəz təyin edərək, buradan digər kürd vilayətlərinə basqın təşkil edirdi. Həsən Rumlunun yazdığına istinadən şahın əmrinə görə Van, Bostan, Bidlis, Ədilcəvaz, Ərciş və Muş vilayətləri Qızılbaşlar tərəfindən qarət edilib yandırılmışdır (59, 376; 47, 76).

Maraqlı burasıdır ki, dövrün bir sıra saray tarixçilərinin əsərlərində hər iki qonşu dövlətin cinayətlərinə, qarət və basqınlarına məruz qalan kürdlər yolkəsən, qarətçi və oğru kimi qeyd edilir (113, 430). Şəms Təbrizi isə belə yazır:

(Tərcüməsi: Kürd görmüşdüm oğru, ancaq
Sən bizdəki oğruya bax,
O, kürdü də oğurladı).

İstər Osmanlı, istərsə də Səfəvilər dövlətinin kürd xalqına münasibəti elə bir qaba şəkli almışdı ki, Sultan hökuməti Osmanlı-İran sərhədlərini qorumağa məmur etdiyi tayfa başçısına Şah ləqəbi, Səfəvi şahları isə eyni vəzifəni icra edən kürd tayfa başçısına Sultan ləqəbi verməklə, bir-birini lağa qoyurdular. Onların fikrinə görə guya kürd nə şah və nə də sultan ola bilməmiş. Halbuki tarix özü kürd xalqının sıralarından çıxan böyük simaların şahididir. Nəhayət, İran və Osmanlı dövlətlərinin kürd xalqına münasibətləri eyni tərzdə həyata keçirildi.

Həmin siyasət sonralar da davam edirdi. II Şah İsmayıl (1576-1578) və Şah Sultan Məhəmməd (1578-1587) zamanında Qızılbaş sərkərdələri arasındakı ziddiyyət şiddətləndi və ölkənin xırda feodalqlara parçalanması təhlükəsi artdı. Bu vəziyyətdən kürd tayfa başçıları da istifadə etdi. Onlardan bəziləri müstəqillik uğrunda mübarizə edir, bəziləri də Osmanlı hökumətinə tabe olurdular.

Bidlisi yazır: «Şah Sultan Məhəmməd zamanında Səfəvilərin hakimiyyəti zəiflədi, 1583-cü ildə Kürdüstan, Luristan və Ərdəlan əyalətlərinin başqa əmirləri kimi, Mokri tayfasının başçısı Əmir bəy də III Sultan Murada tabe oldu» (76, 291). Bu zaman Azərbaycanın bir sıra rayonları Osmanlı ordusu tərəfindən işğal edilmişdir.

Dövrün tarixçilərindən İskəndər Münişinin fikrinə görə, III Sultan Murad Azərbaycan üzərinə kürd tayfa başçılarının təhriki ilə hücum etmişdir. Müəllif yazır: «Bəzi fitnəkar kürdlər, o cümlədən Qazi Qran, Şahqulu Bulbulan və başqaları torpaq sahiblərinə xas olan bir adətə zaman və məkan şəraitindən istifadə edirdilər» (47, 231). Lakin bizim fikrimizə görə III Sultan Muradın Azərbaycan üzərinə hücumu da əvvəlki müharibələr kimi hər iki dövlət arasındakı rəqabətin nəticəsi olaraq baş vermişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, həmin müharibədə kürdlərin tam əksəriyyəti osmanlılar tərəfində Səfəvilər əleyhinə müharibə edirdilər. Buna görə də 1585-ci ildə Təbrizin Səidabad qəsəbəsində və Şirvan mahalının Çıldır vuruşmasında çoxlu kürd öldürülmüşdür.

I Şah Abbas Səfəvinin (1587-1628) hakimiyyəti zamanı kürdlər haqqında əvvəlki siyasət başqa bir tərzdə davam edirdi. O, bir tərəfdən 15 min kürd ailəsini Xorasan sərhədlərinə köçürməklə öz ərazisini özbəklərin basqınlarından qorudu, digər tərəfdən isə kürd tayfa başçıları ilə qohumluq³³ əlaqəsi yaradaraq Osmanlı təcavüzü qarşısında onları müdafiə edirdi. Çünki kürd tayfalarının «ədalətli» şah və yaxud sultan axtardıqlarını, həm Səfəvi şahları və həm də Osmanlı sultanları yaxşı başa düşürdülər. Buna görə də onlar bəzi hallarda kürd tayfa başçıları öz tərəflərinə cəlb etməklə, kürdlər üzərindəki təzyiqlərini daha da artırırdılar.

Beləliklə, iki qonşu dövlətin təzyiqinə məruz qalan kürd xalqı XVI əsr boyu davam edən Osmanlı-İran müharibələrindən hədsiz zərər çəkmiş və çoxlu itki vermişdir. Həmin müharibələr Azərbaycan xalqı üçün də fəlakətli olmuşdur. Azərbaycanın bir sıra vilayətləri Osmanlı basqınlarına məruz qaldığı üçün bərbad hala düşmüşdür. Bidlisi göstərir ki: «Şah Sultan Məhəmməd zamanında Dünbili əmiri Sultan Əli tayfaya başçılıq edirdi, lakin müharibələr nəticəsində xaraba qalan bu yerlərdən (Xoy mahalından – Ş.M.) heç bir vergi toplamaq mümkün olmurdu. Naxçıvan mahalındakı Əlkəs dərəsi və Şərur rayonlarının

gəlinədən Sultan Əliyə yardım edilirdi» (76, 315).

Osmanlıların Azərbaycan üzərinə basqını zamanı hədsiz cinayətlər törədilmişdir. Belə ki, III Sultan Murad zamanında 15 min nəfər Təbriz əhalisi bir gündə məhv edilmişdi (78, 276). Həmin işğal dövründə Azərbaycanın bir sıra şəhər və kəndləri osmanlılar tərəfindən idarə olunurdu. Onlar bu vilayətlərdən ağır vergilər tələb edirdilər. Bidlisi qeyd edir ki: «Marağa kəndlərinin osmanlılar tərəfindən qarət edilməsi və əhalinin başqa yerə köçməsi nəticəsində hər il 15 xalvar qızıl əvəzinə bir xalvar qızıl toplanırdı» (76, 294).

Beləliklə, uzun zaman davam edən Osmanlı-İran müharibələri kürd xalqı kimi, Azərbaycan xalqının da iqtisadi inkişafını pozur və maddi həyat şəraitini ağırlaşdırdı. Şübhəsiz ki, həmin dövrdə kürdlərin həyatı daha dözülməz olmuşdur.

Bütün bu qeyd etdiyimiz tarixi və siyasi hadisələrlə yanaşı Səfəvilərə tabe olan kürdlərin vəziyyəti osmanlı tabeliyindəki kürdlərə nisbətən demək olar ki, o qədər də ağır deyildi. Bunun səbəbi Səfəvi şahlarının kürd əmirləri ilə qohumluq əlaqəsi yaratmaları idi. Məsələn, Hüsnkif əmiri Məlik Xəlilin qadını I Şah İsmayıl Səfəvinin bacısı, I Şah Təhmasibin bir qadını kürd əmirzadələrindən, I Şah Abbas Səfəvinin bacısı isə Zərrin Küləh Ərdəlan hökmdarı Xan Əhmədin qadını idi (114, 100-101). Bu əlaqə kürd xalqı ilə Azərbaycan xalqı arasındakı dostluq və əməkdaşlıq işinə az-çox müsbət təsir edirdi.

Mənbələrdəki məlumatlara görə Səfəvi şahları bəzi hallarda kürd əmirlərinə Azərbaycan ərazisindən əmirlik ayıraraq verirdi və onlardan İranın əyalət və vilayətlərini idarə etmək üçün hökmdarlar təyin edirdilər (76, 440-450). Şübhəsiz ki, belə bir vəziyyəti osmanlı tabeliyində olan kürd əmirləri haqqında nə görmək və nə də söyləmək olar.

OSMANLI DÖVLƏTİNİN KÜRD XALQINA MÜNASİBƏTİ

XVI əsrin əvvəllərində Kiçik Asiyada tam hökmdarlıq edən Osmanlı sülaləsinin səkkizinci nümayəndəsi II Sultan Bayezid öz sələflərinin böyük imperiya yaratmaq haqqındakı siyasətini davam etdirirdi. Sultan hökumətinin başçılıq etdiyi hakimiyyətin iqtisadi əsasını feodal istismarına məruz qalan oturma kəndlilərlə və şəhər zəhmətkeşləri təşkil edirdi. Onun ictimai əsasını isə həmin istismara arxalanan böyük torpaq sahibləri: hərbi-feodal ayanları, ruhanilərin yuxarı təbəqəsi və zadəganlar təşkil edirdilər. Osmanlı dövlətinin hərbi istinad nöqtəsini köçəri həyat sürən zəhmətkeşlərdən başqa, hərbi xidmətə zorla cəlb edilən türk vətəndaşları, əsarət altına alınmış vilayətlərin əhalisi təşkil edirdi.

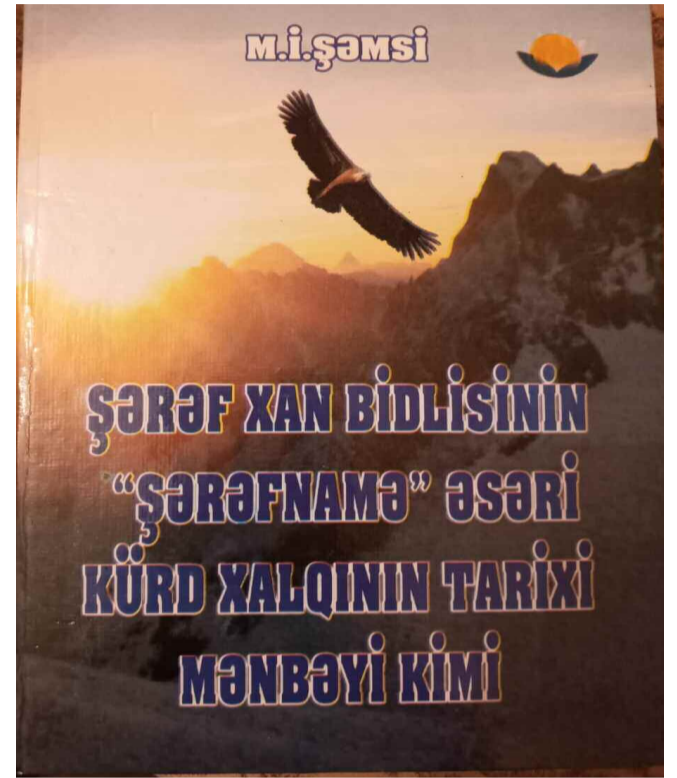
Sultan ölkəni idarə etməkdə qeyri-məhdud hüquqa malik idi. O, əyalət və vilayətləri idarə etmək üçün iri torpaq sahiblərindən ibarət hakimlər təyin edir və onlara paşalıq ləqəbi verirdi. Sultan sarayında baş nazirlik (vəzir əzəmlik) ən böyük vəzifə sayılırdı. Beləliklə, sultan hökumətinin apardığı bütün müharibələrdə onun nazirləri və paşaları da iştirak edirdilər.

Qeyri-məhdud hakimiyyət hüququna malik olan türk sultanları çox qəddar və amansız siyasət apararaq istədiyi vaxt hətta baş naziri də qılınca qədirirdilər (73, 572; 128, 57). Mənbələrdəki məlumatlara görə hakimiyyətə xatirinə on doqquz qardaşını bir gündə boğduran Osmanlı sultanları olmuşdur (78, 301; 53, 551).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində hər cəhətdən zəif olan Kürdüstanın qonşuluğunda qüvvətli Səfəvi dövlətindən başqa, Şimal-Qərb hissəsində qüdrətli monarxiya quruluşlu Osmanlı hökuməti də mövcud idi. Böyük imperiya yaratmaq niyyətində olan Osmanlı sultanlarının nəzərdiyyətini Kürdüstan çox cəlb edirdi. Çünki Kürdüstan sultan hökumətinin istilalarında iştirak edən zadəganları torpaqla təmin etməkdən başqa, Səfəvi dövlətinə qarşı maddi və mənəvi imkanlara da malik idi.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, Kürdüstanda olan bu imkanlar onun qonşusu Səfəvi dövlətinin də nəzərini cəlb edirdi. Bundan başqa onlar Ermənistan və Gürcüstanı da işğal etmək niyyətində idilər. Osmanlı hökuməti isə hətta Azərbaycana da göz tikmişdi. Çünki XVI əsrdə Kürdüstanın qoyunu, yunu və başqa məhsulları kimi, Azərbaycanın ipəyi və Şərq və Qərb bazarlarını zənginləşdirən xammallardan biri idi. Eyni zamanda Osmanlı hökuməti Şərq ilə Qərb arasındakı ticarət və hərbi yolların ağırlığını öz əlinə almaq istəyirdi.

Beləliklə də, iki böyük dövlət arasındakı bu və ya digər rəqabət XVI əsrin əvvəllərindən etibarən Kürdüstanı təh-

lükəli bir vəziyyətə saldı. II Sultan Bayezid Kürdüstan məsələsində əvvəlcə hiyləgər və yumşaq siyasət apardı. O, I Şah İsmayıl kimi kürd xalqına qarşı silah işlətmək siyasətindən vaz keçdi. Sünni məzhəbindən olan kürd tayfa başçıları öz tərəfinə cəlb etmək üçün özünü islam aləminin yeganə varisi və sünni məzhəbinin müdafiəçisi kimi göstərdi.

Sultan hökuməti Kürdüstanı işğal etmək haqqında əsil məqsədini dini şüarlarla pərdələyərək, Səfəvilərdən narazı olan kürd tayfa başçılarından istifadə etmək qərarına gəldi «Münşaat səlatin» əsərində 1503-cü ildə Sultan Bayezidin Cəməşgəzək əmiri Hacı Rüstəm bəyə göndərdiyi məktub, bu fikri bir daha təsdiq edir. Məktubda deyilir: «...Hacı bəy! Salam! Salamdan sonra padşah tərəfindən göndərilən bu naməni mütaliə edib biliniz ki, qızılbaşlar uzun müddət Bayandur dövlətinin başçıları ilə düşmənçiliyə başlayıb bizim yüksək məqamımıza təərrüz edirlər.

Bununla əlaqədar, o nahiyəyə yaxın olan sizin vilayətə Əlaqrın Kiyvan və Cavusu göndərdik, bütün haqiqətlər Sizə məlumdur, bu məktub ilə sizi daha artıq xəbərdar edirəm ki, o tərəfin hadisələrindən nə bilsəniz onlara məlumat verin və bilin ki, Sizin bu əməliniz şahənə mərhəmətə səbəb olacaqdır» (98, 353).

Hacı Rüstəm bəy sultanın bu tələbi ilə razılaşmayıb 1509-cu ildə öz əmirliyini I Şah İsmayıl Səfəviyə təslim etdi. II Sultan Bayezid kürd tayfa başçıları Səfəvi dövləti əleyhinə təhrik etmək üçün Mövlana İdris Bidlisini əlverişli vasitə hesab etdi. Bu məqsədlə Mövlana İdris sultan sarayına dəvət edilib guya dövlətin tarixini (123; 53) yazmaq üçün «Vəq'enevis» (hadisə yazan) təyin oldu. Əslində isə o, Kürdüstana göndərildi və Osmanlı hökumətinin mənafeyi üçün ciddi işə başladı.

Beləliklə, Kürdüstan bir-birinə əks siyasət aparan iki dövlət başçısının dini təbliğat mərkəzi və soyuq müharibə meydanı oldu. Bu zaman II Sultan Bayezid öldü. Onun kiçik oğlu I Sultan Səlim öz ordusunun köməyi ilə böyük qardaşlarını öldürüb hakimiyyətə keçdi (128, 57) (1512-1520). O, hakimiyyətinin ilk günlərində sarayda çox rəhmsizliklə öz xeyrinə dəyişiklik apardığına görə Yavuz ləqəbi aldı (128, 57).

I Sultan Səlim atasının xarici siyasətində kürd xalqına olan münasibəti davam etdirdi. O, şiə məzhəbinə azacıq belə meyl göstərənərə amansız divan tutdu. Sulaqzadə qeyd edir ki: «Sultan hakimiyyətə keçdikdən sonra dövlət xadimlərinin müşavirəsini çağırırdı və dedi: «hala Kəsrayi Əcəm olan Şah İsmayıl, tamam İran zəminə sahib olub, İraq-Ərəb, Azərbaycan, Gəncə, Şirvan, Gilan, Mazandaran, Təbəristan, Ümumkürdüstan və xüsusilə Gürcüstan vilayətlərini öz əlinə almışdır... buna görə də ilk növbədə şiə tayfasının şərini aradan qaldırmaq lazımdır» (85, 359). O, Osmanlı vilayətlərində yaşayan şiələrin 7 yaşından 70 yaşına qədər öldürülməsini və ya həbs edilməsini əmr etdi. Həmin əmrə əsasən şiəlik ittihadı ilə 40 min nəfər öldürüldü və qalanlarının alınları damğalanıb Osmanlı torpağının Avropa hissəsinə sürgün edildi (98, 395; 53, 258).

(Ardı gələn sayımızda)

(Əvvəli ötən sayımızda)

beyanî, usa jî kolên sipingê, pêqaskê, silmaskê, tirşoyê dihatine xanê. Vaye, eva pûnge, eva jî gezgezke. Rihan, kitûn û terxûn li alfiyê dinin. Mîrxan ewan sewzana av nedan. Ewî ewana rojek berê avdabûn. Axa dora wan hê şil bû. Mîrxan ji bostîn zebeşek, kundirek û du şemamokên gêhêştî hilda û çû mal.

Evarê dema bavê Mîrxan ji kar hat ew çû nava bêxçe. Lawê wî karên ku wî gotibû hemû kiribûn. Ewî fêkî berav kiribûn û bi awakî rêk û pêk ewana kiribûn nava sandoqan. Dar av dabûn û baxçe kiribû nizam ê.

Ferheng 32

1. xasbaxçe(m,-yê) – xiyaban
2. baxçe(m,-yê)-bağça
3. hêşîn bûyîn-göyermək
4. zozan (f,-a)-yaylaq
5. vebûn (vebûyîn)-açılmaq
6. tîrî (m,-yê) - üzüm
7. gêhêştin- yetişmək
8. zerdele(f,-a) - ərik
9. zer bûyîn - saralmaq
10. gerfyan – gəzmək
11. gerr(f,-a) - gəzinti
12. şivtele(f,-ya) -şaftalı
13. bînok(f,-a) - heyva
14. hinar(f,-a) - nar
15. merr(f,-a) - bel
16. dibiriqî - parıldayırdı
17. Biriqîn - parıldamaq
18. law (m,-ê)- oğul
19. rêk û pêk- nizamli
20. sandoq (f,-a) - sandıq
21. ucra -yeşik
22. gezgezke(f,-a) –gicikən
23. nizam- nizamli
24. domandin - davam etmək
25. bostan(m,-ê) - bostan
26. dabirîn- ötmək, keçmək
- Çalışmalar
27. tomatoes(f,-a) - pomidor
28. biber (f,-a)- bibər
29. tivri(k)(f,-a) - turp
30. pîvaz(f,-a)- soğan
31. xiyar(f,-a)- xiyar
32. nok(f,-a)- noxud
33. nîsk (f,-a)- mərcimək
34. silq (f,-a)- çuğundur
35. gizêr (f,-a)- yerkökü
36. kelem(m,-ê) – kələm
37. beyanî - yabanı
38. siping (f,-a) - yemlik
39. pêqask (f,-a) - qazayağı
40. tirşo (m,-yê) - əvəlik
41. silmask (f,-a) - salmanca
42. tîrêj (f,-a)- şüa
43. mew (m,-ê) – tənək
44. hatin xanê - görünmək
45. rihan(f,-a) - reyhan
46. kitûn(f,-a) - vəzəri
47. terxûn(f,-a) - tərşun
48. hê- hələ
49. kundir (m,-ê) - balqabaq
50. şemamok (f,-a) – şamama
51. bêjimar – saysız- hesabsız
52. hêjîr (f,-a)- əncir
1. Suallara cavab yazın.
1. Bavê Mîrxan li ku gerfiya bû?- Bavê Mîrxan li.....
2. Li baxçe wana çi çandibû?-2. Li baxçe wana.....
3. Dama bavê wî hat Mîrxan çi kiribû?- Dema bavê wî hat
4. Bona çi ewî darên hinaran av medan?- Ewî darên hinaran av meda ji ber ku...
5. Ewî fêkî kiribûn nava çi?- Ewî fêkî.....
2. Cümlələri tərcümə edin.
1. Dema ew hat mal, min nan petibû.
2. Dema te zengil xist min name

şandibû û min television mēze dikir.

3. Berî çûyîna xasbaxçe, me kincên xwe li xwe kiribûn.

4. Evar bû, lê şivîn pez hê ji çiyê neanî bû.

5. Berî hatina bavê ewî baxçe av dabû, sêv berav kiribûn.

3. Sözləri lazım olan qrafalara yazın.

Sêv, zerdele, şivtele, nêrgiz, humê, pîvaz, sorgul, hêjir, gizêr, tîrî, silq, silmask,

xiyar, biber, gélaz, beybîn, kelem, sosin, tivrik.

Fekî Sewze Kulilk

1. sêv 1. pîvaz 1. nêrgiz
4. Cümlələri inkarda yazın.
1. Min tu şandibûyî - Min tu neşandibûyî
2. Sosinê tu şandibûyî - _____
3. Mîrxan ez şandibûm - _____
4. Te ez şandibûm. - _____
5. Ewana tu şandibûyî. - _____
5. Tamamlığın yerinə lazım olan əvəzliyi yazın.
1. Te neşandibûn
2. Te ... neşandibûm
3. Min ... neşandibû.
4. Min ... neşandibûn.

5. Min tu neşandibûyî

6. Ewana ... neşandibûm.

7. We ... neşandibû.

8. Ewana ... neşandibûyî.

Təkrar üçün çalışmalar.

1. R eş , kin, sipî , dirêj, kal, zirav, tijî , kin, piştıküz, bilind, şimşet , piştrast, cîwan, guzgî, hindik, bêjimar sözlərindən antonim cütləri düzəldin.

Minak: Reş- sipî,

2. Boş yerlərə sipî, bilind, küz, dirêj, gulover, pen sözlərini yazıb cümlə qurun.

1. Rîdana kalikê min.....
2. Bejna xwişka min.....
3. Dêmə dayika min.....
4. Mavmîla bavê min.....
5. Piştık kalikê min.....
3. Kirin, petin, girtin, xwarin, xistin təsirli feillərini əvvəl keçmiş sadə zaman- da, sonra isə keçmiş davamedici zamanda yazın.

Keç. s.z. Keç.dav. z. Keç. s.z. Keç.dav. z. Keç. s.z. Keç.dav. z. Min kir Min dikir Min pet Min dipet Min girt Min digirt Te kir Te dikir Te...

Ewî....
Bi kurdî biaxifin
"Na, ne usane, tu rast nabêjî", yaxud "Erê, usane, tu rast dibêjî" ifadələrdən istifadə edib dialoqlar qurun.

A: Poz bona xwarinê ye- B: Na tu rast nabêjî, poz ne bona xwerinêye. Poz bona bîhn hildanê ye.

A: Çav bona bihîstinê ne.- B:
A: Diran bona bîhn hildanê ne. - B: A: Dev bona dîtinê ye.- B:

Gotina pêşiyar (Atalar sözü)
Destekî wî ba ye, yek bager (Bir əli yeldir, bir əli tufan).

(Çox qoçaq adam haqda deyilir).
Qrammatika: 1. Modal feillər

2. Kəsr sayların oxunması
1. Modal feillər. Modal feillər bəzi qrammatik kateqoriyaları çatışmayan feillər- dir. Bunlara "karin", "zanin" və "hebûn" kimi bəzi feillər daxildir.

"Zanin" və "karin" feilləri çox zaman "zanibûn" və "karibûn" şəklində də işlənir. "Karin" (Bacarmaq, öhtəsindən gəlmək) və "zanin" (bilmək) kimi modal feillər bəzi zamanlarda (keçmiş sadə, indiki bitmiş və keçmiş bitmiş) işlənir.

"Karin" (İndiki zaman kökü "kar", əmr forması "bikare, yaxud bikaribe") feilinin indiki sadə zamanda təsri(-im,-î,-e; -in,-in,-in).

tək cəm
Ez dikarim (Mən bacarıram) Em dikarin (Biz bacarıraq)

Tu dikarî (Sən bacarırsan) Hûn dikarin (Siz bacarırsınız) Ew(a) dikare (O bacarır) Ewana dikarin (Onlar bacarırlar).

"Karin" feilinin indiki sadə zamanda inkar formasını düzəltmək üçün di-ön şəkilçisinin əvəzinə ni-önşkilçisi yazılır.

tək cəm
Ez nikarim (Mən bacarmıram) Em nikarin (Biz bacarmırıq)

Tu nikarî (Sən bacarmırsan) Hûn nikarin (Siz bacarmırsınız)

Ew nikare (O bacarmır) Ewana nikarin (Onlar bacarmırlar)

"Karin" feilinin keçmiş davamedici zamanda təsri.

tək cəm
Min dikaribû (Mən bacarırdım) Me dikaribû (Biz bacarırdıq)

Te dikaribû (Sən bacarırdın) We dikaribû (Siz bacarırdınız)

Ewî(ê) dikaribû (O bacarırdı) Ewana dikaribûn (Onlar bacarırdılar)

"Karin" feilinin keçmiş davamedici zamanın inkarında təsri.

tək cəm
Min nikaribû (Mən bacarmırdım) Me nikaribû (Biz bacarmırdıq)

Te nikaribû (Sən bacarmırdın) We nikaribû (Siz bacarmırdınız)

Ewî(ê) nikaribû (O bacarmırdı) Ewana nikaribû (Onlar bacarmırdılar)

"Karin" feilinin gələcək sadə zamanda təsri .

tək cəm
Ez ê bikaribim (Mən bacaracağam) Em ê bikaribin (Biz bacaracağıq)

Tu yê bikaribî (Sən bacaracağısan) Hûn ê bikaribin (Siz bacaracağısınız) Ew ê bikaribe (O bacaracaq) Ewana yê bikaribin (Onlar bacaracaqlar)

"Karin" feilinin gələcək sadə zamanda təsri .

tək cəm
Ez ê bikaribim (Mən bacarmıyacağam) Em ê bikaribin (Biz bacarmıyacağıq)

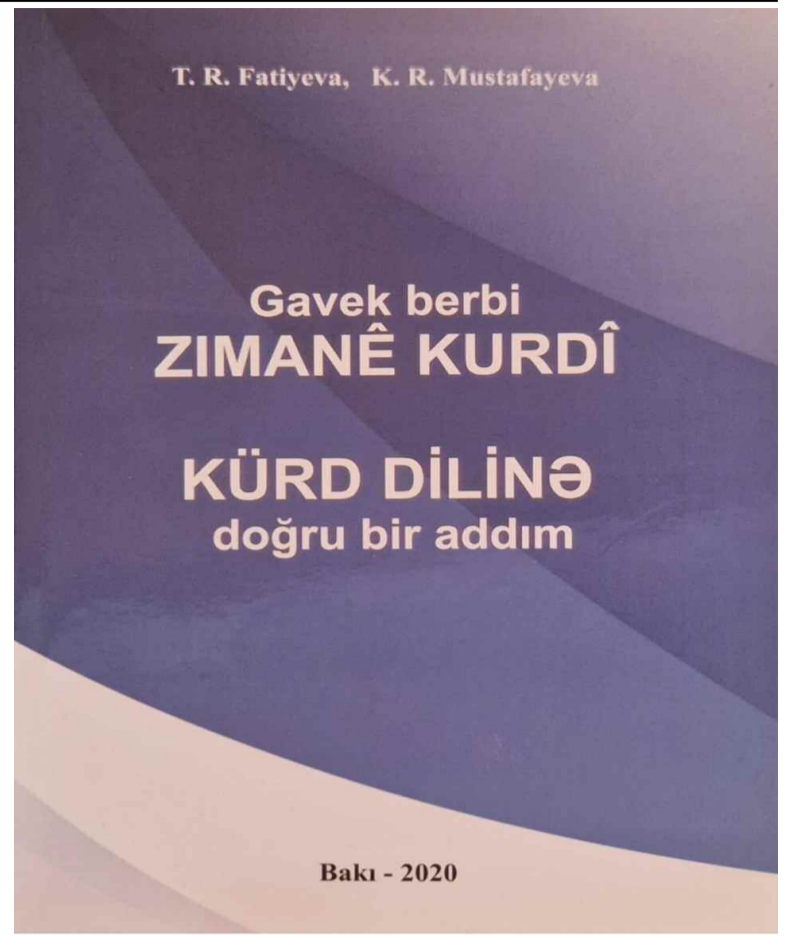
Tu yê bikaribî (Sən bacarmıyacağısan) Hûn ê bikaribin (Siz bacarmıyacağısınız) Ew ê bikaribe (O bacarmıyacaq) Ewana yê bikaribin (Onlar bacarmıyacaqlar)

Qeyd: Bəzi dialektlərdə "karin" feili "kanin" kimi işlənir. Təstifolunma forması eynidir.

"Zanin" (indiki zaman kökü "zan", əmr forması "bizane=bizanibe") feilinin indiki sadə zamanda təsri.

tək cəm
Ez dizanim (Mən bilirəm) Em dizanin (Biz bilirik)

Tu dizanî (Sən bilirsən) Hûn

Gavek berbi Zimanê Kurdî KÜRD dilinê doğru bir addım

dizanin (Siz bilirsiniz) Ew(a) dizane (O bilir) Ewana dizanin (Onlar bilirlər)

Qeyd: Bəzən şifahi nitqdə "di-" önşkilçisi düşə bilər: (Ez zanim, tu zanî və s.)

"Zanin" feilinin keçmiş davamedici zamanda təsri

Min dizanibû (Mən bilirdim) Me dizanibû (Biz bilirdik) Te dizanibû (Sən bilirdin) We dizanibû (Siz bilirdiniz) Ewî(ê) dizanibû (O bilirdi) Ewana dizanibû (Onlar bilirdilər)

"Zanin" feilinin keçmiş davamedici zamanın inkar formasında təsri:

tək cəm
Min nizanibû (Mən bilmirdim) Me nizanibû (Biz bilmirdik)

Te nizanibû (Sən bilmirdin) We nizanibû (Siz bilmirdiniz)

Ewî(ê) nizanibû (O bilmirdi) Ewana nizanibûn (Onlar bilmirdilər)

"Zanin" feilinin gələcək sadə zamanda təsri:

tək cəm
Ez ê bizanibim (Mən biləcəyəm) Em ê bizanibin (Biz biləcəyik)

Tu yê bizanibî (Sən biləcəksən) Hûn ê bizanibin (Siz biləcəksiniz)

Ew ê bizanibe (O biləcək) Ewana yê bizanibin (Onlar biləcəklər)

"Zanin" feilinin gələcək sadə zamanın inkarında təsri:

tək cəm
Ez ê nizanibim (Mən bilməyəcəyəm) Em ê nizanibin (Biz bilməyəcəyik)

Tu yê nizanibî (Sən bilməyəcəksən) Hûn ê nizanibin (Siz bilməyəcəksiniz) Ew ê nizanibe (O bilməyəcək) Ewana yê nizanibin (Onlar bilməyəcəklər)

2. Kəsr saylarının oxunması
Kürd dilində kəsr sayları , əsasən, iki cür oxunur.

- A) ½ – nîvek
- 1.1/2 —yek û nîvek
- ¼ —çarek
- ¾ — ji çara sisê
- 2/3 —ji sisîya dudu

4. 3/4 – çar(tew) û ji çara sisê
- 5.7/8 – pênc (tew) û ji heştta heft B) 1/2 –yek duanî
- 2/3 – du sêanî
- 3/5 – sê pênçanî
- 1.5/7 – yek û pênç heftanî
- 2.1/10 – dudu û yek dehanî
3. 5/8 – sisê û pênç heştanî
- Têkst
- Jîngehparêzî

Jîngeh çi ye? Jîngeh ew dorhêle li ku mirov dijî. Hemû tiştên ku bona jîyana mirovan pêwîstîna – axa ewana li ser disekin, hawaya ku ewana pê bihnê dikişin, xwarina ku dixwin, ava ku vedixwin mirov li jîngeha xwe dest tînin. Lê li jîngeha xwe mirov tenê nîne. Li vir gellek gîyandarên din - heywan, hêşnayî – nebat, fêkî, gîha, kulilk, dar û yê din dijîn. Jîyana mirovan weke xeleşan bi jîyana van gîyandaran va, bi gişkî din bi jîyana hewirdora wan va girêdayî ye...

Ji ber wê jî dema ji van xeleşan yek jî rêzê derdikeve ew bandoreke neyîni li ser yê din dike, jîyana wan jî dike bin qezayê. Li vir arîşeyên ekolojik pêşda tînin. Sedemên van arîşeyan gellekin.

Sedemê herî sereke qirêcbûyîna jîngehê ye. Qirêcbûyîna jîngehê qirêcbûyîna

axê , avê, hewayê ye. Eva qirêcbûyîna xelaqên jîyanê diteribîne.

Lê kîngê der dor qirêj dibe? Çawa dibe ax, av, hewa qirêj digre. Gellek caran mirov xwe dibe sedemê jî rêzê derketina jîngeha xwe .

Firebûyîna bajarın, zêdebûyîna karxane û fabrika jîngeha mirovan qirêc dike. Gazên zêde û jehrdadayî ji karxanan derdikevin û dikişin nava hewayê. Mirov jî bi wan gazên jehrdadayî bihnê dikişîne. Ava qirêc û jehrdadayî ku fabrik û karxane bi kar tînin dikîşe nava cem, gol, behran. Masî û jîndarên din ku li avê dijîn jehrdadayî dibin. Mirov jî wana bi kar tînin û jehrdadayî dibin.

Ardı var

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Əbu Mənsur isə vəziyyətdən istifadə edərək dövlətə xəyanət etmək fikrində idi. Əbu Mənsur özünə yaxın olan emirlərlə razılıq Şəddadilərin düşmənlərinə qarşı tikilən bir neçə qalanı həmin dövlətlərə təslim etmək qərarına gəlmişdi. Əbu Mənsur Təfiyan, Muckəng və əl-Beyza qalalarını Şəki hakiminə, Gərmistan qalasını didoytlara, Kirdman qalasını abxazlara, Rustaq qalasını isə rumlulara vermək istəyirdi. (Yenə orada, səh. 18) Münəccimbaşıya görə, Əbu Mənsur bunu Arranın və Şəddadilər dövlətinin əzəmətinə məhdudlaşdırmaq və onu zəiflətmək məqsədilə edirdi. O zaman düşmənlər Ləşgərinin azyaşlı oğlu Ənuşirvanın zəifliyindən istifadə edərək Arrana basqın edirdilər. Əbu Mənsurun bu qərarını reislər eşitdikdə çox narazı oldular. "Şəddadilər" fəslində qalaların təslim edilməsinə etiraz edən reislərdən Heysəm ibn Meymun əl-Bəisin və ipək taciri Yusifin və başqalarının adı çəkilir. (Yenə orada) Reislər Şəmkür yaxınlığında hərbi düşərgədə görüşərək həmin qalaların başqa dövlətlərə təslim edilməsinə xəyanət və alçaqlıq hesab edib, Əbu Mənsura müqavimət göstərməyi və qalaları təslim etməməyi qərara alırlar. Lakin bu zaman hacib Əbu Mənsur da şəhər darvazasını bağlamağı əmr edir. Reislərdən yalnız Heysəm öz adamları ilə meydanda qalır. Hacibin adamları onu tutmaq üçün mühasirəyə alırlar. Lakin bu zaman Ənuşirvanın əmisi, Fəzlin oğlu Əbüləsvər Şavur (Bəzi əsərlərdə bu, Əbüsəvər Şavur (Şavir) şəkilində yazılır.) Şəmkür darvazası qarşısına gəlir. Heysəm və onun tərəfdarları döyüş vəziyyətində şəhər darvazasını açaraq Şavur

şəhərə daxil olan kimi Heysəmin adamları (xətibləri) Əbüləsvər ibn Fəzl Şavurun hökmdarlığa keçdiyini və Ənuşirvanın hakimiyyətdən kənar edildiyini elan edirlər (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 19). Beləliklə, 441 (1049/50)-ci ildə iki ay hakimiyyətdən sonra dövlət çevrilişi nəticəsində Ənuşirvan hakimiyyətdən kənar edilərək hakimiyyət başına Əbüləsvər ibn Fəzl Şavur keçir. Şavur Şəmkürdə qayda yaratdıqdan sonra Gəncəyə gedir. Şəhəri öz hakimiyyəti altına alaraq bütün Arran torpaqlarını və qalalarını birləşdirib hakimiyyətə başlayır. O, Ənuşirvanı, hacib Əbu Mənsuru, qardaşları və uşaqlarını həbs edir. Münəccimbaşının yazdığına görə Əbu Mənsur da "katib Əbu Heysəmin oğlanları kimi Şəddadilər sülaləsinin nümayəndəsi idi". Şavur hakimiyyəti ələ alaraq dövlətin tərkibində bir sıra dəyişikliklər və dövlət vəzifələrinə yeni adamlar təyin edir. Hərbi hissədə də bəzi dəyişikliklər edərək onu möhkəmləndirir və həbs etdiyi şəxslərin hamısını edam etdirir. (Yenə orada) Göstərilən bu məlumatdan aydın olur ki, Şavur dövlət, ordu, iqtisadi və ictimai həyatda bir sıra islahat keçirmiş, əhalinin yaşayışını sakitləşdirməyə və yaxşılaşdırmağa çalışmışdır. Onun hakimiyyəti dövründə Şəddadilər dövləti qüvvələnmişdi (Yenə orada, səh. 13). Şavur Şəddadilərin ən məşhur hökmdarlarından biri olub, Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə, bəlkə də atası Fəzlin dövründə Ermənistan və Dvində hakim olmuşdur (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 31). V. Minorskiyə görə Şavur 1022-1049-cu illərdə Dvində hakim olmuşdur (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 50). Kəsrəvi qeyd edir ki, erməni

ölümündən sonra yazılmışdır (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 32). Qeyd etmək lazımdır ki, Əbüləsvər Şavur erməni çarı Aşot Baqratuninin qızı ilə evlənmişdi. Bu qadıncadan onun Fəzlun və Aşot adlı iki oğlu olmuşdu (Povestvovaniye Vartapeta Aristakesa, səh. 115). Bu qohumluq sayəsində Aşot ölənə qədər Baqratunilər ilə Şəddadilər arasında sıx dostluq əlaqələri olmuşdur. Əbüləsvər Şavur haqqında "Qabusname" müəllifi əmir Keykavus Ziyari olduqca qiymətli məlumat verir. O, Məkkədən

başqa. Münəccimbaşının yazdığına görə, Tiflis hakimi Cəfər ibn Əlinin ölümü ilə əlaqədar olaraq, oğulları Mənsur və Əbülheyca arasında hakimiyyət üstündə mübarizə gedirdi. 454 (1062)-cü ildə Tiflis əyanlarından bir dəstə Gəncəyə gələrək Şavurdan öz adamlarını göndərərək Tiflisi tutmasını və ona sahib olmasını xahiş etmişdilər. Məlum olduğu kimi, Tiflisdə Cəfərilər sülaləsi 200 ildən artıq hökmdarlıq etmişdir. 548 (1153/54)-ci ildə Gürcüstan çarı Demetrenin (1125-1156) sarayında olmuş Fariqi Cəfərilər

qayıtdığı zaman Gəncəyə gəlmiş və bir neçə il Şavurun sarayında yaşamışdır. "Qabusname"-nin VII fəslində müəllif Gəncədə Əbüləsvər Şavurun ("Qabusname"-də Şavur sözü səhvən Şahpur yazılmışdır. Əbüləsvər isə fars dilinin xüsusiyyətinə görə Əbüsəvəryazılmışdır) yanında olması və onunla əlaqədar olaraq bir hadisə haqqında bəhs edir. Bu hadisə bilavasitə Şavur ilə əlaqədar olduğu üçün burada onu olduğu kimi qeyd etməyi lazım bildik. Müəllif qeyd edir ki, mənim başıma gələnlər bir daha təkrar olmasın deyərək bu hekayəni yazdım. Əbüsəvərin zamanında Məkkədən qayıtdığım ildə qəzəvat (müqəddəs müharibə) üçün Gəncəyə getdim, çünki Hindistana çox zaman qəzəvata getmişdim. İstədim ki, Rum ölkəsinə də qəzəvat edilsin. Əbüsəvər böyük bir padşah olub, sabitqədəm, aqill, siyasətmədar, ədalətli, şücaətli, fəsahtli, pakdin və uzaqqörən bir adam idi. Belə ki, padşahlar onu gördükdə bəyənidilər, onun həm ciddiyəti, həm də zarafatı var idi. O məni gördükdə çox alicənablıq göstərdi, mənimlə söhbət etdi, hər şeydən danışdı və soruşurdu, məni gözləyir və cavab verirdim; mənim sözlərim onun xoşuna gəlirdi. Onun etdiyi ehsanları ürəkdən qəbul etdim. Bir neçə il Gəncədə qaldım, həmişə onun məclisində yemək-içməkdə hazır idim, mənəndən hər cür sözlər soruşurdu, alimlərin və keçən padşahların əhvalından xəbər tuturdu; hətta bir gün bizim vilayətimizdən söz düşdü; o, Qorqan nahiyəsi haqqında soruşurdu; hər bir nahiyənin əcaib şeylərindən bəhs edildi. Müəllif sözüünə davam edərək Şavur ilə aralarında baş verən hadisələr haqqında məlumat verir (Kabus-name. Perevod i primeçaniya B. Bertelsa. Moskva, 1958, səh. 76-77). Göründüyü kimi "Qabusname" müəllifi Keykavus Əbüləsvər Şavurun aqill, şücaətli və siyasətmədar bir hökmdar olduğunu göstərməklə bərabər, onu Rum (Bizans) üzərinə hücum etməyə sövq etdiyi də aydın olur. 445 (1053/54)-ci ildə Şavur oğlu Abanəs İskəndəri Dəbilə hakim təyin edərək oranın mühafizə olunmasını ona tapşırırdı. Əldə olan mənbələrdən məlum olduğu kimi, Şavurun hakimiyyəti dövründə bir sıra mühüm hadisələr baş vermişdir. Xüsusilə, Şavur Gürcüstan və Şirvana hücum edərək, bu ölkənin hakimləri ilə müharibə etmişdir. 445 (1053/54)-ci ildə Şavur hücum edərək Gürcüstanın Bəsre (Nəsre) qalasını tutur, onu ərzaq, hərbi qüvvə və silahla təmin və təhziç edir. Bundan

haqqında belə yazır: "515 (1121/22)-ci ildə Tiflis əhalisi Nəcməddin Elqazının yanına adam göndərərək, Tiflisi ona vermək üçün dəvət etdilər, bundan 40 il əvvəl o əhalinin əlinə idi. Onların hpkmdarı "Cəfərilər" adlanıb iki yüz il hökmdarlıq etmiş və qırılıb qurtarmışlar. Bundan sonra hakimiyyət əhalinin əlinə keçmiş, hər ay bir nəfər hakim olmuşdur" (İbn Əzraq əl-Fariq. Min tarix məyəfariqin. bax: Azərbaycan SSR EA Tarix İnstitutunun . sərləri, XII cild, Bakı 1957, səh. 244). Göründüyü kimi, Şavurun dövründə Cəfərilər sülaləsi bitmiş, Tiflis hakimiyyəti ayrı-ayrı şəxslərin əlinə keçmişdir. Şavur isə əçələ gələn vəziyyətdən istifadə edərək Tiflis elçilərinin xahişi ilə qoşun göndərərək Tiflisi tutmaq istəyirdi. Lakin Şavurun vəziri Bəxtiyar ibn Salman onu bu fikirdən əl çəkməyə məcbur etdi. Şavur elçilərdən qəbul etdiyi Tiflis qalasının açarını geri qaytardı. Elçilər Şəkiyə gedərək həmin açarları Şəki hakimi Xəssertan ibn Qağikə verdilər (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 20). Şəki hakimi elçilərə hədiyyələr verib geri qaytardı və sonra da Tiflisi Rum hakiminə böyük məbləğə satdı Onlar da Tiflisi tutub qoşun, silah və ərzaqla təhziç etdilər (Yenə orada). (Fikrimizcə Şavurun Tiflisi tutmaqdan imtina etməsinin əsas səbəbi genişlənən səlcuq hücumları idi. O Tiflisi tutmaqdan əvvəlki qüvvələri toplayıb səlcuqlara qarşı Gəncni möhkəmlətməyi məqbul saydı.-N.H.) 454 (1062)-cü ildə alanlar "Alan keçidindən" (Deryal) aşırıb Arran ərazisinə soxularaq burada çoxlu adam öldürmüşdülər. Münəccimbaşıya görə onlar hələ 20.000-dən çox uşaq, qadın və kişi əsir tutmuşdular. Gəncni bu kimi basqın və hücumlardan mühafizə etmək üçün Şavur 455 (1063)-ci ildə şəhərin ətrafına hasar və xəndək çəkirdi. Ona möhkəm qapı düzəltirdi, şəhər əvvəlkinə nisbətən genişləndi (Yenə orada). Şəhərin genişlənməsi ifadəsindən məlum olur ki, Şavur şəhər ətrafına yeni hasar çəkmişdi; Şavur Gəncə ətrafına möhkəm qala və xəndək çəkdirməklə alan və baçça basqınçılardan mühafizə olunmaq məqsədini güdürdü. Xüsusilə oğuz türkləri, səlcuqlar o zaman Orta və Yaxın Şərqi ölkələrinə böyük hücumlar, basqınlar edirdilər. Toğrul bəy (1038-1063) Rəvvadi və Şəddadiləri öz vassalına çevirmişdi. Səlcuqlar istədikləri zaman Şəddadilər hakimiyyətinə son qoyaraq Gəncni tuta bilirdilər. Şübhə yoxdur ki, Şavur bunları nəzərə alaraq Gəncni möhkəmlətməyə çalışırdı.

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

ru şəhərə buraxırlar. Bu məlumatdan aydın olur ki, Heysəm və digər reislər dövlət çevrilişi üçün qabaqcadan lazım olan hazırlıq işlərini görmüş, Ənuşirvanı taxtdan salıb hakimiyyətə Əbüləsvər ibn Fəzl Şavuru keçirmək məqsədilə Şəmkür hərbi düşərgəsinə getmişdilər. Onların dalınca isə Əbüləsvər

adamları və oğlanlarının adı çəkildiyi halda, Şavurun adı onlarla yanaşı çəkilir. Bundan aydın olur ki, Ləşgəri ilə Şavur arasında olan münasibət yaxşı deyildi. O, Gəncəyə Ləşgərinin ölümündən sonra gəlmişdi. Qətran Təbrizinin şerlərində Şavurun adı çəkilən yalnız iki beyt vardır ki, görünür bu da Ləşgərinin

Adil Cefakes

ÜRƏYİM QAZILMIŞ QƏBİR KİMİDİ

Arxamca ah çəkər bir tənha cığır,
Gedirəm eşqimin bitdiyi yerə.
Buludlar köz yağır yağış yerinə,
Arzum itkin düşüb itdiyi yerə.

Qəm məni oxuyur muğamat kimi,
Bir həsrət içimdə şikəstə deyir.
Dayan, bu havayla oynama, dəli
Bu mənim naləmdi, bu bəstə deyil.

Daha hər dəqiqəm, mənim hər anım,
Uğur gətirməyən səbr kimidi.
Ölən eşqimizi gətir dəfn edək,
Ürəyim qazılmış qəbir kimidi.

Haralardasan?

Xeyli vaxtdı səndən yoxdu səs-soraq,
Ümidim, pənahım haralardasan?
Ay mənim eşqimin çıxan günəşi,
Ay mənim sabahım, haralardasan?

Nədən bu sevgiyə gözucu baxdın?,
Yaxdın, gedişinlə sən məni yaxdın!
Qeybemi çəkildin, göyemi çıxdın,
Ay çəkilən ruhum, haralardasan?

Sənsizlik içimdə yanan ocaqdı,
Bu boş qalan qəlbim dərdə qucaqdı.
Gəlməsən yandırır qovuracaqdı,
Ürəyimi ahım, haralardasan?

Həsretin odunda alışdım, yandım,
Ömrü də, günü də mənasız sandım.
Ay mənim gerçəkdən içilən andım,
Vallahım, billahım haralardasan?

Adiləm, aləmə görk etdin məni,
Həsretə, hicrana kürk etdin məni.
Axı nə səbəbə tərk etdin məni,
Nə idi günahım, haralardasan?

Barî Teyfûri

Ey mirovên dunyayê

Ey mirovên dünyayê,
Havra nekin şin, wayê,
Sinora bese rakin,
Havra werên tim rayê.

Mirov hemû birane,
Zulm û zor çirane.
Bê aşîfî ev cihan,
Tar û mare wêrane.

Rê nedin kujer, hovan,
Ku bukujin mirovan.
Bi wekhevî, biratî,
Havra bidin silavan.

Məhəbbət Kəlbəcərli

USTASIYAM

Haqqım verilmədi, mən ki həyatın,
Bir quru fəhləsi, boş "ustasiyam".
Başımda dəlləklik öyrəndi dünya,
Dedi--min illərdi baş ustasiyam.

Daha dən tutası nə bir zəmin var,
Geri qaytarası çox sələmim var.
Nə elə qüdrətli bir qələmim var,
Nə--tişə ustası--daş ustasiyam.

Yalana aldanıb, düzü tökmüşəm,
Külü yığışdırıb, közü tökmüşəm.
"Qaş"ı düzəldəndə, "gözü" tökmüşəm,
Niyə duymadım ki, "qaş ustasiyam"?!

Bir də su gələsi elə arxım yox,
Nə vaxtdan çöndü, ayrı çarxım yox.
Yüz yol islanmışam, daha qorxum yox,
Mən elə əzəldən yaş ustasiyam.

Məhəbbət, yaxından gəlib keçdilər,
"Naşı" olduğumu bilib keçdilər.
Ömrüm binasına gülüb keçdilər,
Bu "əyri" zamanın, çaş ustasiyam.

Gəncə--28.10.2023.

Evdille İbrahim Şemoğlu

SORGULA

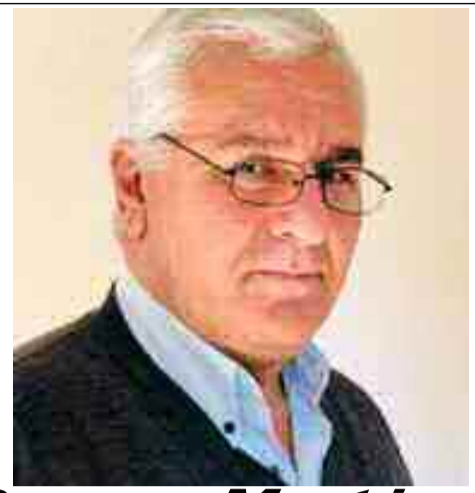
Hey sorgulən welatê min şox û şeng.
Hişmekarim li dîndara bejna teng.
We ji xwîna, şehîdê min bi nav deng.
Hilçiniye li xwe daye eva reng.

Lewma li me bûne nêreng, sorgula.
Xwe berdane li nava her zeviya.
Civyanê li dora çeman kaniya.
Derketine mêrg, çîmanên çil çiya.

Ku dinhêrim şopa şehîd hat xuya.
Her deverê, li her ciya, sorgula.
Xwîna van şehîdên me ye bermiraz.
Keç û xortên fena şêra zef mîtaş 1.1. mişûr.

Xwîn rijandin bo azadî, bûn xêrxwaz.
Ji vê xwîne, reng hildane we guşnaz.
Hêviyê ne bo serfiraz, sorgula.
Çiqas bibim pesnedar jî hindike.

Zanim bêhna we bihuştî xweşikê.
Rêhevalên we nêrgiz û mêxike.
Ka we bîn kim, bîna min jî tenike.
Xweş merhema bo kevçike, sorgula.

Bave Metin

Welat kuştin

Her texm û deverê min
Çiya û mêrg û deştin
Bê bən gul û bê tûz man
Di bûkê de vekuştin

Welatê min pir xweşe
Zozan û zêw û deştin
Ew buhiştta gerdûnê
Lê j'noşiyê guviştin

Arî û toz û tenî
Xwelî b' ser de heriştin
Bê biçim û dêm kirin
J' buharê xunav mijştin

Li deşt û aranê min
Gumgumok û pezmiştin
Ta l' panava çemê min
L' min lehî û lêmiştin

Mal û mezel şewitîn
Tenê kon ji mi' r hiştin
Toş û talan her pêlê
Ser zinarê ronîştin

Cil û çoxê bedenê
Sîng û berê qeliştin

Parsa mafê xwe dikim
Bi lavij û hêviştin

Hiş û bîr û ravê min
Ji her tiştî dişiştin
Çav bi kula kil kirin
Xem ser dilê min veniştin

Ew dilêrên evîndar
Hem perî hem firîştin
Ew firinda bê sedem
Bi piringa biriştin

Tev çêliya dextlê min
Ağir bi ser de rijtîn
Ji min re derd û merez
Av û nan dihêliştin

B' kîn û gef û nefrîne
Dilê wan ji min miştin
Bi mehene û boneyan
L' min bahoz û bamiştin

Ji ber xizmê m'ne dostin
Ji hev re neberpiştin
Her va em diçin gorê
Tev li welat bikuştin

Gohar Mamoo ME ÇI KIRIYE?

Me çi kiriye, me çi kiriye?

Ev ar-zarên zarokên me
Qet ji serê min dernayê,
Min dêşîne û mi dikuje.

Wan tifala, zarokên me
Serê çiyayê Şengala me
Pêxas û birçî bi hêsiran
Ji dayîka avê dixwestin-
Dayê em tîne, avê bide.

Dayka feqîr birîndar bû
Ji şûra xwînmijê dayîşa.
Ew bêşeref, bê namûsa
Xwîna dayîka dimêtan,
Acêvê dunê jî hê ser de
Weka dêlagura nav ketî.

Ala xwe reş dihejandin-
Alah agbar bû devê wan,

Ew usa diparastin İslam.

Jin û keçên me êzîdyan
Bi destdirêjî xwîn mêtan,
Wek ajalan serî jêdikirin
Û ser şûrê xwe dihejand.

Ax me qe çi dît û çi nedît
Nav wan kambaxa guran.
Dost û cîran jî nav guran
Xwîna şengaliyan rijand.

Ax çi zor bû ew komkujî
Ji bo malbetên êzîdyan,
Bo hemî kurd, Kurdistan.
Ez çi bêjim hey xwedêyo
Berî sed sala jî ev qeder

Te anî serê kal, bavê min
Êzdîyê bakûrê Kurdistan.
Ez jî bûm para Xerîbistan.
Me çi kiriye, me çi kiriye?

Adil Cefakes

ÖMÜR YOLU BİR ADDIMDI

Ömür yolu bir addımdı,
Diridən ölüyə qədər.
Cavanlığın sonu gedir,
Uzağı çəliyə qədər.

Hər sonluqda süqut varmış
Dəlil varmış, sübut varmış,
Sən demə bir sükut varmış,
Dəliddən dəliyə qədər.

Həyat ani görünməmiş,
Torpaq kimi kürünməmiş.
Adil, sevmək sürünməmiş,
Deyilən "bəli"yə qədər.

Binnət Əsgər

Ağrıdan gəlir buludlar,
Vedimizə qatar-qatar,
Əl uzatsam əlim çatar,
Çatmadığım kəndimizə.

İgidləri xəncər kimi,
Qız-gəlini Həcər kimi,
Zəngilan, Kəlbəcər kimi,
Satmadığım kəndimizə.

İzim var hər bucağında,
Ruzi vardı ocağında,
İllərdi ki, qucağında,
Yatmadığım kəndimizə.

Batman'da 6 kişi gözaltına alındı

Batman'da, polis ekiplərince
düzenlenen operasyonda 6 kişi

sosyal medya hesablarında PKK propagandası yaptıkları iddiasıyla gözaltına alındı. ANKA'nın geçtiği habere göre İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ekiplərince, PKK propagandasını yaptıkları iddia edilen kişilere yönelik çalışma başlatıldı. Polisin kent genelinde düzenlediği eş zamanlı operasyon sonucu göstərilere katıldıkları ve sosyal medyada PKK lehine propaganda yaptıkları öne sürülen 6 kişi gözaltına alındı.

Kürdistan Parlamentosu'nda yeni dönemin ilk oturumu için tarih belirlendi

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, Kürdistan Parlamentosu'nda 6'ncı dönemin ilk oturumunun 2 Aralık'ta gerçekleştirilmesi için bölgesel kararnamayı imzaladı.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı Sözcüsü Dilşad Şahab, düzenlediği basın toplantısında Başkan Neçirvan Barzani'nin 2024 yılına ait 417 nolu bölgesel kararnamayı imzaladığını ve buna göre Kürdistan Parlamentosu'nda 6'ncı dönem ilk oturumunun 2 Aralık 2024 Pazartesi günü saat 11:00'de yapılacağını bildirdi.

Kararnamenin çıktığı andan itibaren geçerli olduğunu aktaran Şahab, Kürdistan Resmi Gazetesi'nde de yayımlanacağını belirtti.

Dilşad Şahab, "Kürdistan

Bölgesi'nde seçimler başarılı bir şekilde yapıldı. 24 Kasım'da Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu onaylanan seçim sonuçlarını Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'na bildirdi ve Başkanlık da kazanan parti ve adayların listesini Kürdistan Parlamentosu'na resmen bildirdi" dedi.

Sözcüs Şahab, Kürdistan Bölgesi'nde yasama organının bir yıldır işlevsiz olduğuna ve bu nedenle boşluk yaşandığına dikkati çekerek, sürecin başarısı için Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'nın parlamentoya girmeye hak kazanan tüm taraflarla iletişim halinde olduğunu vurguladı.

Dilşad Şahab, yeni hükümetin inşasına ilişkin ise, "Zor olan seçimleri yapmaktı. Şimdi ise hükümeti kurmak kaldı. Elbette arzu ve irade

olursa bu da kolaydır. Kürdistan Bölgesi Başkanlığı olarak bu süreci ve taraflar arasındaki yakınlaşmayı destekliyoruz. Şimdi sadece Kürdistan Adalet Toplumu Partisi (Komel) parlamentoyu boykot etme kararı aldığını açıkladı. Kendileri ile iletişime geçtik ancak kararlarına saygı duyuyoruz" ifadelerini kullandı.

Kürdistan Parlamentosu'nda 6'ncı dönem milletvekili seçimleri 20 Ekim 2024 tarihinde gerçekleştirildi. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu nihai sonuçları 30 Ekim günü açıkladı.

Seçim sonuçlarına partiler tarafından 41 itirazda bulunuldu ancak Komisyonun ilgili yargı organı tüm itirazları reddetti.

Erbil Valisi'nden Ekrem İmamoğlu'na davet

Erbil Valisi Umed Xoşnaw ile İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı (İBB) Ekrem İmamoğlu, iki il arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesini görüştü.

İstanbul'da bulunan Umed Xoşnaw, 28 Kasım 2024 Perşembe günü, İBB Başkanı İmamoğlu ile bir araya geldi.

Görüşmenin ardından açıklama yapan Vali Xoşnaw, Kürdistan Bölgesi'nin Türkiye ve kurumlarıyla tarihi bir ilişkisi olduğuna işaret ederek,

Türkiye ile özellikle ticaret alanındaki ilişkileri geliştirmeyi arzuladıklarını söyledi. Erbil Valisi, "Kürdistan Böl-

gesi tüm Irak'a açılan bir kapı haline geldi. Kürdistan Bölgesi ile Türkiye arasındaki ticaret Kürdistan Bölgesi'ndeki kapılarımız aracılığıyla gerçekleştirilmektedir." dedi.

İBB Başkanı İmamoğlu'nu Erbil'e davet ettiğini belirten Umed Xoşnaw, 12 Aralık'ta İstanbul'da düzenlenmesi planlanan Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan vali ve belediye başkanlarının katılacağı konferansa kendilerini davet eden İmamoğlu'na teşekkür etti.

KDP müzakere heyeti görüşmeler için Süleymaniye'ye gidecek

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) müzakere heyeti, Kürdistan Bölgesi'nde yeni hükümetin kurulmasına ilişkin görüşmelere resmen başlayıp, tüm siyasi partilerle görüşecek.

KDP'nin müzakere heyeti üyesi Dilşad Şehab, gerçekleştirdiği basın açıklamasında, yer aldığı heyetin bugün 10. kabinenin kurulmasını siyasi taraflarla görüşmek üzere Süleymaniye'ye ziyarette bulunacağını bildirdi.

Bütün siyasi partilerle temasa geçtiklerini ve kendini muhalefet ilan edenler dahi herkesle görüşeceklerini belirten Dilşad Şehab, bugün herkesle görüşmeler de yarın ve önümüzdeki günlerde görüşmelerine devam edeceklerini açıkladı.

Süleymaniye'de bugün gerçekleştirmeyi planladıkları temalar çerçevesinde Kürdistan Yurtseverler Birliği'yle (YNK) görüşecekleri mi sorusu üzerine Şehab, şu ifadeleri kullandı:

"Koltuk sıralamasına ve seçim sonuçlarına göre siyasi partilerle görüşmek istedik. Başlangıçta YNK Siyasi Bürosu ile görüşmek istedik ancak partinin Siyasi Bürosu üyelerinin tamamının hazır bulunmaması nedeniyle bugün görüşme yapamayacağız. Kesinlikle temas halindeyiz ve önümüzdeki günlerde bir toplantı yapacağız."

"Tüm siyasi partiler bizimle görüşme isteklerini dile getirdiler ve hepimizin ortak sorumluluğu var." diye Dilşad Şehab, KDP'nin kapısının tüm siyasi partilere açık olduğunu ve geniş tabanlı bir hükümet kurmak istediklerini söyledi.

Dilşad Şehab, onuncu kabineyi kurmanın ilkelerinden birinin de seçim başarılarına saygı duymak olduğunu ve seçim galibinin KDP olması dolayısıyla müzakereler sırasında vatandaşların oylarına saygı gösterilmesi gerektiğini altını çizdi.

Irak ordusundan Kerkük'teki Kürt çiftçilerin tarım faaliyetlerine müdahale

Irak askeri güçlerinin Kerkük sınırında Kürt çiftçilerinin tarım arazisine girerek tarım

faaliyetlerine müdahale ettiği öğrenildi. Irak Ordusu mensuplarının bu sabah Kerkük sınırındaki Pelkana köyü ve Sergeran nahiyesindeki Kürt çiftçilere ait arazilere girerek tarım faaliyetlerini durdurma uyarısında bulunduğu, sulama sistemi gibi tarım faaliyetlerinde kullanılan sistemleri kırdıkları belirtildi.

Rûdaw'a konuşan Pelkana sakinleri arazilerde tarım faaliyetleri yürütmek için Kerkük Valiliğinden izin aldıklarını ancak bugün bölgeye giden ordu mensuplarının söz konusu karara itimat etmediklerini aktardı.

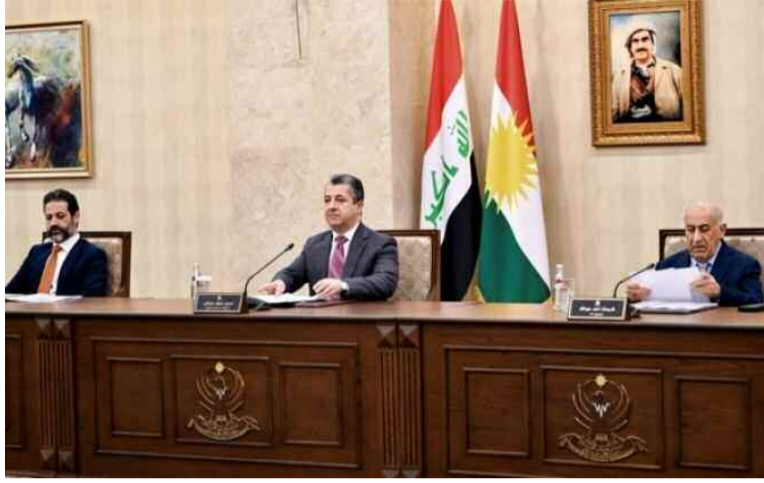
Irak Ordusuna mensup askerler, valilikten herhangi bir resmi yazının kendilerine ulaşmadığını öne sürdü.

Kürdistan Bakanlar Kurulu toplantısının detayları açıklandı

Bakanlar Kurulu, Kürdistan Bölgesi'nin yeni nüfusunun 2025 mali yılı için temel alınması gerektiğini bildirdi. Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu, 27 Kasım 2024 Çarşamba günü Başbakan Mesrur Barzani başkanlığında, Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani'nin katılımıyla haftalık olağan toplantısını gerçekleştirdi.

Toplantının ilk bölümünde Planlama Bakanı Dara Reşid, Irak ve Kürdistan Bölgesi'nde genel nüfus sayımının başarıyla yürütülmesi ve sürecin diğer adımlarına ilişkin bir rapor sundu.

Kürdistan Bölgesi'nde nüfus sayımının uygun şekilde yürütülmesini sağlamak için dokuzuncu hükümet kabinesinin daha önce aldığı önlem ve adımlara değinen Planlama Bakanı, daha sonra Bakanlık tarafından resmi

olarak kamuoyuna sunulan genel nüfus sayımının ön sonuçlarını sundu.

Planlama Bakanı Reşid, raporunun sonunda Irak Planlama Bakanlığı ile iş birliği içinde önümüzdeki birkaç hafta içinde yapılması planlanan nüfus sayımı sürecinin diğer aşamalarına dair bilgi verdi.

Bakanlar Kurulu, nüfus sayımının başarılı bir şekilde

yapılmasına katkıda bulunan Kürdistan Bölgesi halkı, özellikle de Kürdistan Bölgesi'ndeki Kürtleri tebrik ederek, Planlama Bakanı ve sayım ekiplerine teşekkür etti.

Bakanlar Kurulu, Kürdistan Bölgesi'nin yeni nüfusunun 2025 mali yılı için temel alınması için Irak Bakanlar Kuruluna bir mektup hazırlanması talimatını verdi.

Toplantının ikinci

bölümünde ise Belediyeler ve Turizm Bakanı Sasan Awni'nin yasa dışı konut yaptıran vatandaşlardan alınan tutarın taksitlendirilmesine dair teklifin sunulmasıyla ilgiliydi.

Bakanlar Kurulu, mali kapasitesi sınırlı olan ve yasanın kapsamına giren vatandaşlara kolaylık sağlamak amacıyla karar taslağını oy birliğiyle onayladı.

Toplantının son bölümünde ise bu yılın özellikle ekim, kasım ve aralık maaşları ve Kürdistan Bölgesi'nin mali haklarını sağlamak için Kürdistan Bölgesi Hükümetinin federal hükümetle iletişimde olduğu vurgulandı.

Kürdistan Bölgesi hükümet temsilcilerinin Federal Yüksek Mahkeme Başkanı ile yaptığı son görüşmede, maaş meselesinin hiçbir siyasi sorunla karıştırılmaması gerektiğine vurgu yapıldı.

Hinara Tajdin

EVİN Jİ KU TÊ ?

Zanî, evîn qudrêtê tê,
Nava dilê paqîj dertê,
Nava ba û bahozê tê
Tevî agrê volkanê tê,
Tevî baran, teyrokê tê
Tevî dengê baharê tê,
Tew tîrinja rojê dertê
Deng û sewda wêya xweş tê,
Ew pê hîsên dilê bengî
Wereq dide hezar rengî,
Mîna rengê keskesorê
Îmzekirî ji wê morê,
Çarna wisa bê însafî
Pirsgirêkan nakî safî,
Ew ku hêlînê direve
Dike wêran û xirave,
Mîna doste, mîna yare
Carna xurê mişk û mare,
Carna bê cî û bê ware
Digrî ber bay reş qedere,
Dema eşqe ew bi fadil
Ew rehetê û bi adil,
Nig davîje hêdî, fesal
Dikşe mîna ava zalal,
Yekê kêlî wê bişkıvtand
Derd û kulê wê veçirand,
Ewê bibe ça dêlegur
Mîna hespê kihêle bor,
Wê stêyrka bîne xwerê
Sîng bide sîngê qederê,
Wê bikeve dew û dozê
Ser wan rake tofan, tozê,
Wê xayîna bavê torê
Bike mirîyê nava gurê,
Evîn him gul û bilbile
Penceşêra nava dile,
Evîn mînanî destarre
Dil û cerga ew dihêre,
Carna dibe qehreman, şêr,
Dibe egît, dibe xweş mêr,
Lê carnajî hêsîr, pepûk
Dike heznê şîn û şipûk,
Dibe cirhet û çelekvan
Radbe tenê li serê çîyan,
Dikeve qelfê bilbila
Dibe teyrê baz berpala,
Carna bê hêz û bê guman
Dor wê dibe çeng û dûman,
Rê, dirb ber wê wînda dibe
Reş ferîyêda, ew qut dibe,
Hubê neke tu laqurdî
Tuyê bimînî jar dîl girtî,
Bibe gulek nava dila
Peyv, gotinê wan bilbila.

KDP Süleymaniye'de, KYB Erbil'de yeni hükümet için müzakerelere başladı

Kürdistan Parlamentosu seçimlerinin ardından KDP ve KYB heyetleri ilk kez diğer partileri ziyaret etti. KDP heyeti Süleymaniye'de Yeni Nesil ve Değişim Hareketi ile bir araya gelirken, KYB ise Erbil'de Komel lideri ile bir araya geldi. Kürdistan Bölgesi'nde 20 Ekim'de yapılan seçimlerin ardından 10'uncu hükümetin kurulmasına yönelik ilk adımlar atıldı.

Bu kapsamda seçimde birinci çıkan Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile ikinci sırada yer alan Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ayrı ayrı parti ziyaretlerine başladı.

KDP Siyasi Meclisi üyeleri Hoşyar Zebari, Reber Ahmed ve Dilşad Şahab, Süleymaniye'de Yeni Nesil (Newey Nwe) ve Değişim (Goran) Hareketi ile bir araya geldi.

Yeni Nesil Hareketi, yeni hükümet kabinesine katılmak için başbakanlık veya tüm bakanlıkların kendilerine verilmesini şart koşarken, Goran Hareketi muhalefet olma kararı aldı.

KDP müzakere heyetinden Dilşad Şahab, ziyaretlerin ardın-

dan düzenlenen basın toplantısında konuştu.

Seçimlerden birinci çıkan parti olarak hükümet kurma görevinin kendilerinde olduğunu ve bu kapsamda siyasi taraflarla görüşmelere başladıklarını kaydeden Şahab, "Sırasıyla tüm taraflarla görüşeceğiz. KYB heyeti hazır olmadığı için bugün onlarla görüşemedik. Ancak ilerleyen günlerde onlarla da bir araya geleceğiz" dedi.

KDP, yeni hükümet için ön şartlarının bulunmadığını açıklamıştı.

Kubad Talabani başkanlığındaki KYB müzakere heyeti ise ilk temasını Erbil'de Adalet Topluluğu (Komel) ile gerçekleştirdi.

Komel lideri Ali Bapir ile gerçekleştirilen görüşme 1 saat sürdü. Görüşmede Komel tarafı parlamentoyu boykot etme kararında olduğunu belirtti.

Basın toplantısında konuşan Komel Yüksek Meclisi üyesi Şivan Raber, "KYB bizden iki talepte bulundu; Birincisi, geçmişte olduğu gibi bizimle ilişkilerinin daha iyi olması ve görüşmelerin sürekli devam

etmesi. İkinci konu ise parlamento ile ilgiliydi. Biz parlamento çalışmalarına katılmama kararı aldık ve bu konuda hükümete katılmama yönündeki tutumumuz nettir" dedi. KDP ile KYB'nin ne zaman bir araya geleceği henüz belli değil. KYB, KDP'nin hükümetin kurulması için öne sürdüğü üç maddeye ilişkin de tavrını açıklamış değil.

KYB Sözcüsü Sadi Ahmed Pire, "Öncelikli olarak KDP ve KDP'nin bir araya gelmesi şart değil. Önce tarafların görüşlerini ve beklentilerini öğrenmeliyiz. KYB'nin hedefi tek bir bölge, tek

bir Peşmerge gücü ve tek bir parlamento olmasıdır" dedi.

Partilerin farklı talepleri nedeniyle hükümetin kurulması için yapılan müzakerelerin uzun sürmesi bekleniyor.

Kürdistan Parlamentosu seçimlerinde Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) 39, Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) 23, Yeni Nesil Hareketi 15, Kürdistan İslami Birlik Partisi (Yekgirtu) 7, Kürdistan Adalet Toplumu Partisi (Komel) 3, Halwest (Duruş) Hareketi 4, Halk Cephesi 2, Goran 1 ve Kürdistan İttifakı Grubu 1 sandalye elde etti.

İlham Ahmed: Türkiye ile arabulucular aracılığıyla görüşüyoruz

ceğini belirterek şu ifadeleri kullandı:

Kesinlikle arabulucular var. Şu anda daha fazla ayrıntıya giremem. Rojava'daki durum, Kürt barış süreciyle ilgili herhangi bir müzakerenin yeniden başlaması için çok önemli. Türkiye'nin tam olarak ne istediği açık değil. Rejimin bu topraklara geri dönmesini mi istiyorlar, İranlıların mı gelmesini istiyorlar? Türkiye'nin ne istediğini bildiğini sanmıyorum. Tüm bölgeyi yok mu etmek istiyor-

lar?

Türkiye'ye karşı hiçbir düşmanlık beslemediklerini belirten İlham Ahmed, sözlerini şöyle sürdürdü:

Kendi topraklarımızda kalmak ve güvenli bir şekilde özgürce yaşamak istiyoruz. Türkiye, bizim onların düşmanı olduğumuzu iddia ediyor. Türkiye'ye karşı hiçbir düşmanlık beslemiyoruz. Türkiye ile, diğer tüm komşularımızla olduğu gibi, barışçıl ve yapıcı ilişkiler istiyoruz.

İlham Ahmed, Trump ekibi

tarafından Mazlum Abdi ile birlikte Washington'a gidebileceğini de belirtirken "Trump birçoğunu tanıyoruz ve onlarla yapıcı ve karşılıklı fayda sağlayacak bir ilişki kurmayı dört gözle bekliyoruz" diye konuştu.

Ahmed son olarak Abdullah Öcalan'la ilgili soruya "Öcalan'ın söylediği her şey hayati önemdedir ve onun söylediklerinin tamamının Rojava'nın ve tüm Kürtlerin yararına olacağına inanıyoruz" diye yanıt verdi.

Demokratik Suriye Meclisi Dış İlişkiler Sorumlusu İlham Ahmed; "Türkiye ile aramızda arabulucular var" dedi

Al-Monitor'den Amberin Zaman'a konuşan Ahmed; "Öcalan'ın söylediği her şey

hayati önemdedir ve onun söylediklerinin tamamının Rojava'nın ve tüm Kürtlerin yararına olacağına inanıyoruz" dedi.

Ahmed; arabulucular konusunda detay veremeye-

Serokwezîr kevîrê bingehîn ê Navenda Hişyarkirin û Çareserkirina Bikarhênerên Madeyên Hişbir datîne

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro kevîrê bingehîn ê Navenda Hişyarkirin û Çareserkirina Bikarhênerên Madeyên Hişbir datîne ku ji aliyê Dezgeha Xêrxwaziya Barzanî û Rêxistina LDS ve li Hewlêrê tê avakirin.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 26ê Mijdarê kevîrê bingehîn ê Navenda Hişyarkirin û Çareserkirina Bikarhênerên Madeyên Hişbir datîne ku ji aliyê Dezgeha Xêrxwaziya Barzanî û Rêxistina LDS ve li Hewlêrê tê avakirin.

Li Herêma Kurdistanê jî dezgehên ewlehiyê hişyar in û li gor amarên Rêveberiya Nehîştina Madeyên Hişbir, di heyama 11 mehên îsal de 1311 gumanbar hatine girtin, ji wan 698 kes bazirganên madeyên hişbir in, herwiha 444 kîlogram madeyên hişbir hatine desteserkirin, ligel 45 kîlo heb û 29 hezar û 400 şîrît heb hatin desteserkirin.

Li Herêma Kurdistanê jî dezgehên ewlehiyê hişyar in û li gor amarên Rêveberiya Nehîştina Madeyên Hişbir, di heyama 11 mehên îsal de 1311 gumanbar hatine girtin, ji wan 698 kes bazirganên madeyên hişbir in, herwiha 444 kîlogram madeyên hişbir hatine desteserkirin, ligel 45 kîlo heb û 29 hezar û 400 şîrît heb hatin desteserkirin.

Encûmena Bilind a Dadweriya Iraqê: Li Silêmaniyê dest li ser kargehekî berhemanîna madeyên hişber de hat girtin

Îro 28.11.2024ê Encûmena Bilind a Dadweriya Iraqê destdanîna ser kargehekî madeyên

hişber ên Captagon û Krîstal li Silêmaniyê çêdike û henardeyî welatên Kendav dike ragehand.

Dadwerê dadgeha lêkolîna navendî û berpîrê lêkolîna li dosyayên madeyên hişber li Resafe Welîd Îbrahîm ragehand: Li gor rojnameya Al Qîçaû piştî zanyarî geheştine dest wan ku kargehek li sînorê Derbendîxan a ser bi Silêmaniyê ya madeyên hişber heye û hebên Captagon û madeyên hişber û ên cureya krîstal çêdike, hêzên ewlehiyê karîn dest daynin ser 151 hezar û 711 kîlo madeyên hişber.

Berî naha Wezaretê Navxwe ya Iraqê bi hevkarîya Hikûmeta Herêma Kurdistanê destdanîna ser kargehekî çêkirina madeyên hişber di dema operasyoneke ewlehiyê ya derveyî sînorê parêzgeha Silêmaniyê nêzîk bajarokê Derbendîxanê ragehand.

Berî naha hevserokê berê yê YNKê Lahur Cengî ragehandibû: "Ew kargeha berhemanîna madeyên hişber, xwediyê wê berpîrê herî payebilindê YNKê ye, dixwest ciwanên devera Silêmaniyê bi madeyên hişber pêbixe."

Serok Barzanî: Eger PKK wekî partiyên din tevbigere çareserî gelekî hêsan dibe

Serok Mesûd Barzanî got, "Eger PKK wekî partiyên mixalefeta Îranê tevbigere di 24 saetan de pişgirêka wan a bi Tirkîyeyê re çareser dibe."

Serok Barzanî di hevpeyvîna bi kanala Sky Newsê ya Erebî re kiriye de behsa rewşa herêmê û pêwendiyên Herêma Kurdistanê yên bi Îraqê û Tirkîyeyê re û çend mijarên din kiriye.

"Xelkê Kurdistanê serê me bilind kir"

Serok Barzanî derbarê hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê got:

"Gelek aliyan digot dê hîlbijartin nayên kirin, eger bînan kirin jî dê gelek pîrsgirêk peyda bibin.

Lê hîlbijartin bi aramî û bêyî pîrsgirêk hatin kirin. Rêjeya tevîbûna hîlbijartinê destkeftiyêke mezin bû û xelkê Kurdistanê serê me bilind kir.

Me şandeyek ji bo ku pêwendiyên bi aliyan din re bike, pêk aniye û ew şande dê ji bo pêkanîna hikûmetê bi aliyan din re hevdiînan bike.

Gava yekem dê kombûna parlamentoyê bû û piştê wê dê gavên din bînan avêtin. 10 roj li ber destê me hene û ew şande dê dest bi hevdiînan bike.

Em ti aliyan veto nakin lê xaleke girîng heye, hîlbijartin hatin kirin û encam jî diayar e.

Kursiyên serokatîyê mafên hîlbijartinan in, ne em şertên kesekî qebûl dikin û ne şertan li ser kesekî jî ferz dikin."

Yekkirina Hêzên Pêşmerge Derbarê yekkirina Hêzên Pêşmerge Serok Barzanî wiha got: "Pêvajoya yekkirina Hêzên Pêşmergeyan berdewam dike. Wezaretê Pêşmerge ji danûstandinên bi şewirmendên Hevpeymanîya Navdewletî re berpîrs e.

Heta niha jî beşeke zêde ya hêzan kirine yek û ew pêvajoyê berdewam dike."

"Xebatên ji bo Destûra Bingehîn berdewam dikin"

Serok Barzanî li ser amadekirina Destûra Bingehîn jî da zanîn ku hindik maye Destûra Bingehîn a Herêma Kurdistanê amade bibe û got:

"Ji bo nivîsîna destûrê darîşteyê amade heye û tenê çend bend mane û em dê demeke kêmanî bikin.

Ev demeke zêde ye ku karê cidî ji bo nivîsîna destûrê hatiye destpêkirin."

Serjimêriya Îraq û Herêma Kurdistanê

Serok Barzanî derbarê pêvajoya serhejmêriyê ya li Îraqê û Herêma Kurdistanê jî got: "Em hatine piştrastkirin ku vê serhejmêriyê çî peywendî bi herêmên Kurdistanê yên derveyî îdareya Herêma Kurdistanê re nîne.

Eger ji bo geşbûn û bipêşxistina van herêman sûdmend be, ez ti pîrsgirêkan nabînim.

Çend xalên ne diyar hebûn lê di encama şewir û danûstandinên li gel Bexdayê de ev xal hatin zelalkirin.

Divê serhejmêrî pişka Herêma Kurdistanê ya di budceyê de

biguhere. Ji sedî 12 pişkeke nedaperwer û newekhev e.

Tevî ku Herêma Kurdistanê ew jî

qebûl kiriye lê dîsa jî wekî xwe pêşkêşî Herêma Kurdistanê nayê kirin."

Pêwendiyên Hewlêr û Bexdayê Li ser pîrsa "Hûn nebûna rehmetî Celal Talebanî di qada siyasî de hîs dikin?" jî Serok Barzanî wiha got:

"Helbet wefata nemir Celal Talebanî di nav Yekîtiya Niştîmaniya Kurdistanê de valahiyek çêkir, ev yek pîrskirê ye."

Serok Barzanî wiha behsa serdana xwe ya Bexdayê kir:

"Serdana min a Bexdayê piştî şeş salan bû. Vê serdanê gelek astengên derûnî yên ku berê hebûn şikand.

Li ser nexşerêyê jî bo çareserkirina pîrsgirêkên cûda li hev kirin. Dikare bê gotin ku serdanê atmosfereke erênî di navbera Bexda û Hewlêrê de çêkir.

Niha di navbera Hewlêr û Bexdayê de aramî heye lê dîsa jî pîrsgirêk hene ku divê bînan çareserkin.

Lê eger îradeyê baş hebe ev pîrsgirêk bi hêsanî tene çareserkin. Ez bawer dikim ku ev îrade heye."

"Hinek alî hewl didin desthilatên Herêma Kurdistanê sînardar bikin"

Serok Barzanî da zanîn ku li Bexdayê hinek alî hewl didin desthilatên Herêma Kurdistanê sînardar bikin û desthilatên wê yên destûrî kî kêmanî bikin û wiha domand:

"Destûreke me heye ku sala 2005an hatiye amadekirin. Her biryareke federal a nedestûrî dê ji aliyê me ve bê redkirin.

Di destûrê de jî madeyek heye ku dibêje eger biryarên federalî bi biryarên herêmê re nakok bin, wê demê biryarên herêmê derbasdar in."

Hinartina petrola Kurdistanê Li ser mijara hinartina petrola Kurdistanê jî Serok Barzanî got:

"Petrol û gaz milkê hemî xelkê Îraqê ne û divê bi dadperwerî bînan parvekin. Li Bexdayê hin kes hene ku bawerî bi destûrî nîne û dixwazin Herêma Kurdistanê piştguh bixin.

Niha pêşveçûn heye û em hêvîdar in ev pîrsgirêk bê çarekin."

Pêwendiyên Îraqê yên bi Tirkîyê û Îranê re

Pîrsa "Hûn pêwendiyên derve yên Îraqê û bi taybetî pêwendiyên

wê yên li gel Tirkîyê û Îranê çawa dinirxînin?" Serok Barzanî wiha bersivand:

"Sînorên Îraqê û Herêma Kurdistanê bi Tirkîyê û Îranê re dirêj in. Tirkîyê û Îranê jî li herêmê aktorên girîng in.

Ji bo vê jî em naxwazin tîkiliyên xwe bi van her du welatan re aloz bikin.

Lê niha, bi gelemperî, di tîkiliyan de pêşveçûnek girîng heye. Em hewl didin ku bi her du aliyan re diyalogeke saxlem bidomînin.

Ez hêvî dikim ku paşerojê pêwendiyên me bi her du welatan re hîn bihêztir bibin."

Hebûna PKKyê ya li Başûrê Kurdistanê

Serok Barzanî pîrsa "Hûn li ser hebûna PKKyê li Herêma Kurdistanê çî difikirin? Her wiha li ser mixalefeta Kurd a li dijî Îranê û bandora wê ya li ser ewlehiya herêmê çawa dibînin?" jî wiha got:

"Hebûna PKKyê li Herêma Kurdistanê jî hebûna partiyên din ên Kurdan ên li herêmê cudatir e.

PKK ne tenê li ser ewlehiyê herêmê gef e her wiha li dijî aliyan din ên herêmê jî tevdiqere.

Wekî mînak komên mixalefê yên Kurd ên Îranê bi dehan sal in di nav sînorên Herêma Kurdistanê de kar dikin lê wan ti zerer nedeya û yasayên Herêma Kurdistanê jî bînpê nekirine.

Îranê ew yek wekî metirsiyê ewlehiyê xwe dîtin û ji ber vê yekê (bi Bexdayê re) lihevkiyên çêbû ku komên Kurdan ji sînor vekîşin.

Lê rewşa PKKyê cuda ye. PKK dixwaze herêmê bixe bin kontrola xwe. Eger PKK wekî komên Kurdan Îranê hereket bike, çareserkirina wê pîrsgirêkê pîrs hêsan e."

Serok Barzanî bal kişand ser wê yekê ku Herêma Kurdistanê her tim pêwendiyêke taybet bi Tirkîyeyê re hebûye got ku bi Îranê re jî pêwendiyêke nêzîktir hatiye avakirin.

Serok Barzanî her wiha tekez kir ku ew ti carî naxwazin ne bi Tirkîyeyê re û ne jî bi Îranê re tîkiliyên aloz çêkin û got:

"Lê ji bo me hinek prensîbên bingehîn hene û em ti carî ji van prensîban dûr nakevin.

Çi dibe bila bibe, em dê destûrê nedin ti kes midaxelayî kar û barên me yên navxweyî û biryarên me bike."

Dilşad Şehab: Nêçîrvan Barzanî dê di demeke nêzîk de biryara rûniştina parlamentoyê bide

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab diyar kir ku Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî dê di demeke nêzîk de ji bo rûniştina yekem a parlamentoya Kurdistanê biryarê bide.

Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand ku Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê ew agahdar kiriye ku encamên hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê hatine pesendkirin.

Dilşad Şehab da zanîn ku li

gorî yasaya Serokatiya Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî dê di demeke nêzîk de biryara rûniştina Parlamentoya Kurdistanê bide.

Li gorî pêrewa Parlamentoya Kurdistanê divê Serokê Herêma Kurdistanê di nava 10 rojan de ji parlemantêrên heyama nû bixwaze ku li ser encamên hilbijartinên parlamentoyê bicivin.

Heger di nava 10 rojan de Serokatiya Herêma Kurdistanê ji parlamentêrên daxwaza civînê nekîr roja 11an parlamento ji bo

pesendkirina encamên hilbijartinan dikare bibe.

18ê Çiriya Pêşîn dengdana taybet û di 20ê Çiriya Pêşîn jî de hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê hatin kirin.

Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê 30ê Çiriya Pêşîn encamên fermî yê hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê eşkere kirin.

Li gorî daxuyaniyê, rêjeya beşdarbûnê ji sedî 72,6 e.

Komîsyonê diyar kir ku li gorî encamên fermî hejmara kursiyên partiyên wiha ye:

Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK): 39 kursî

Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK): 23 kursî

Newey Niwê (Nifşê Nû): 15 kursî

Yekgirtû: 7 kursî

Komel: 3 kursî

Helwest: 4 kursî

Eniya Gel: 2 kursî

Hevpeymaniya Herêma Kurdistanê: Kursiyek

Goran: Kursiyek

Civata Wezîrên Hikûmeta Herêma Kurdistanê li ser du mijaran dicive

Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê bi serperîştîya Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê dicive û danûstandinan li ser du mijaran dike.

Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê îro 27.11.2024 bi serperîştîya Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî dicive û danûstandinan li ser du mijaran dê bike.

Mijara yekem: Raportek dê ji aliyê Wezîrê Plandanê ve, li ser birêveçûna qonaxa yekem a serhejmêriya giştî ya şênîyan, ku li rojên 20 û 21ê vê mehê li Iraq û Herêma Kurdistan hat kirin bê pêşkeşkirin, herwaha qonax û pêngavên din ên wê prosejê jî dikevin ber behs û danûstandinan.

Mijara duyem a civînê jî pêktê ji: Projebiryareke pêşniyarkirî ji aliyê Wezareta Şaredarî û Geştyariyê ve tê berçavkirin, li ser dana bi qîst a wî pereyê ku ji zêdegavîkeran tê wergirtin, ku bi zêdegavî xaniyên akincîbûnê li sinorê şaredariyan çêkirine.

Arif Ruşdî: PDK bi berpirsartî ve kar ji bo pêkanîna kabîneya dehem a hikûmetê dike

Şewirmendê Polîtbyuroya PDKê dibêje, partiya wan bi hestên bilind ên berpirsartiyê ve kar li ser

pêkanîna kabîneya dehem a Hikûmeta Herêma Kurdistanê dike.

Çend rojê encamên helbijartinên Parlamentoya Kurdistanê bi fermî hatine pejirandin û biryara roja 02.12.2024ê demjimêr 11ê nîvro yekem civîna Parlamentoya Kurdistanê birêve bibe û wek amadekariyê ji bo wê prosejê PDKê dest bi prosêya serdanîkirina aliyên siyasî kiriye û gotûbêjan derbarê pêkanîna hikûmetê de pêktîne. Di heman demê de YNK jî bangeşeya wê yekê dike ku serdana aliyên dike û li gor hin çavdêran serdanên YNKê wek "Sosretêkî piştî Helbijartinan" tê pênase kirin, ji ber ku di helbijartinan de PDK partiya yekem bû.

Vê derbarê de şewirmendê Polîtbyuroya PDKê Arif Ruşdî di tora xwe ya civakî facebookê de nivîsek belav kir û ragehand: "PDKê bangeşeyên helbijartinê di asteke bilind a berpirsartiyê de bangeşe lê kir û behsa program û baştir xizmetkirina ji xelkê Kurdistanê re kir û berhemên wê jî rakirin ku ew jî piranî û bala dengdêran li Kurdistanê kêşa û piştewaniya PDKê hate kirin û di pêgêha partyê de jî bû yekemê bê milmilane."

Arif Ruşdî diyar kir, di qonaxên amadekarî bo destbikarbûna dema şeşem a Parlamentoya Kurdistanê û pêkanîna kabîneya dehem a Hikûmeta Herêma Kurdistanê de, PDK wek dema derbasbûyî, bi heman hestên bilind ên berpirsartiyê niştîmanî û etîk û moralê ve pêngavan davêje.

Di ser kuştina Tahîr Elçî re 9 sal derbas bûn: 'Dadger li gorî delîlan tevnagerin'

Serokê berê yê Baroya Amedê Tahîr Elçî li şûna ku hatibû kuştin ji aliyê hevpişeyên xwe ve hat bibîranîn.

Serokê berê yê Baroya Amedê Tahîr Elçî 28ê Çiriya Paşîn a 2015an li ber Minareya Çarling a li navçeya Sûrê ya Amedê hatibû kuştin.

Di ser kuştina Tahîr Elçî re 9 sal derbas bûn.

Hevpişeyên Tahîr Elçî di salvegera 9an a kuştina wî de ew bi bîr anî.

Ji bo bibîranîna parêzer û welatî li pêşiya Dadgeha Amedê kom bûn û ber bi Minareya Çarling ve meşîyan.

Nûçegihanê Rûdawê Maşallah Dekak da zanîn ku navê kolana ku Tahîr Elçî lê hatibû kuştin bi biryara Şaredariya Sûrê

dê were guherîn û bibe kolana Tahîr Elçî.

Navlêkirina kolanê dê sibe bi merasîmekê were bicihanîn.

Serokê berê yê Baroya Amedê û hevalê Tahîr Elçî, Mehmet Emîn Aktar li ser guherîna navê kolanê got:

"Ev sal in cara yekem e şaredarêkî ku hatiye hilbijartin, li ser erkê xwe tevî merasîma bibîranîna bû.

Salên borî qeyûm hatibûn tayînkirin. Heger navê vê mizgînî be, mizgînî ye.

Em spasdarê wan in ku êdî navê vê kûçeyê dê bi navê Tahîr Elçî were pênasekirin.

Li aliyê din, em xemgîn in, dema ku em tîr vir, ew bûyer, ew roj tê ber çavên me û yê her kesî.

Her wiha em serbilind in ku me ev alaya dananiye, em dê her tim hilgirin."

"Dozên wiha polîtîk in"

Di doza kuştina Tahîr Elçî de 3 polîsên ku dihatin darizandin bi biryara dadgehê hatibûn berdan.

Mehmet Emîn Aktar li ser dozê û berdana her 3 polîsan jî anî ziman:

"Dozên wiha polîtîk in, dadger li gorî delîlan tevnagerin.

Me biriyê îstinafê, heger ji îstinafê biryar dernekeve em dê bibin dadgeha bilind û ya mafên mirovan.

Pêvajoyeke dirêj e, ji aliyê hiqûqî ve wiha ye lê belê heta îradeyeke siyasî xwe nîşan nede û nebêje ez dê vê kuştinê zelal bikim zelalkirina kuştina Tahîr Elçî zehmet e."

Aktar destnîşan kir ku wî bi xwe jî, Tahîr Elçî jî di zelalkirina kuştinê siyasî de xebitî ne.

Serokê berê yê Baroya Amedê Tahîr Elçî roja 28ê Çiriya Paşîn a 2015an dema ku dixwest li ser dorpeç û têkdana navçeya dîrokî ya Sûrê tevî çend nûnerên saziyên civaka sivil û xelkê navçeyê daxuyaniyekê bide li ber Minareya Çarling ji aliyê polîsan ve hatibû kuştin.

Tahîr Elçî her sal di vê rojê de ji aliyê gelek kesan ve li çendîn parêzgehên Bakurê Kurdistanê tê bibîranîn.

Serokatiya Herêma Kurdistanê dema civîna Parlamentoya Kurdistanê aşkere dika

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê dema rûniştina yekem civîna xula şeşem a Parlamentoya Kurdistanê aşkere kir.

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şîhab îro 26ê Mijdarê di kongreyeke rojnamevanî de ragihand, bi fermana Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, roja 2.12.2024an yekem rûniştina xula şeşem a Parlamentoya Kurdistanê tê lidarxistin.

Dilşad Şîhab eşkere kir jî, ji bo pêkanîna kabîneya dehem a hikûmeta Herêma Kurdistanê, bi aliyên siyasî re gotûbêjan dikin û got: Aliyên siyasî amadehiya xwe ji bo cîbicîkirina sozên ku di dema helmeta hilbijartinan de dane xelkê; nîşan dane.

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn, piştî encamên hilbijartinan bi fermî ji aliyê Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan ve hatin pesendkirin û roja yekem civîna parlamentoyê hat diyarkirin, tê payîn ku di rojên pêş de partiyên siyasî dest bi hevdiîtinên avakirina hikûmetê bikin.

Rejîma Îranê, 5 sal cezayê girtîgehê li mamosteyê zimanê kurdî birî

Endama çalak a Rêxistina Nûjînê û mamosteya zimanê kurdî Sirwe Pûrmihemedî ku beriya niha bi 10

sal cezayê girtîgehê lê hatibû birîn, ji aliyê dadgeha îstîfnafê ve 5 sal cezayê wê yê girtîgehê hat kêmkirin.

Li gorî raporeke ku gihîştîye destê Rêxistina Mafê Mirov a Hengawê, mamostaya zimanê kurdî û endama rêxistina Nûjîn Sirwe Pûrmihemedî, ji aliyê dadgeha îstîfnafê ya Sineyê ve bi 5 salên girtîgehê hat mehkûmkirin. Ceza roja duşemê bi fermî ji parêzerên Sirwe Pûrmihemedî re hat ragihandin û dê di rojên pêş de were bicihanîn.

Sirwe Pûrmihemedî, par ji aliyê Şaxa 1em a Dadgeha Şoreşê ya Sineyê ya bi serokatiya Dadger Karamî ve bi îdiaya "Ji bo têkbirina ewlehiyê xebitiyê" mehkûmî 10 sal cezayê girtîgehê bûbû.

Hengaw bi bi bîr dixwe ku ew, roja 29ê Çileya Paşîn a 2013an, piştî serdana dadgeha Sineyê ji bo lêkolîna dosyeya endamên girtî yê rêxistina Nûjînê ve, ji aliyê hêzên hikûmetê ve hat girtin.

Piştî 2 hefteyên binçavkirinê, di 24ê Çileya heman salê de ji beşa jinan a Girtîgeha Navendî ya Sineyê ku çapemeniya dewletê jê re dibêje "Navenda Çaksaziye ya Senendecê", bi şertê kontrola edlî hatibû berdan.

Serok Barzanî: Di budceyê de pişka Herêma Kurdistanê bi awayekî dadperwerane nîne

Serok Mesûd Barzanî hevpeyvîneke taybet bi kanala Sky News a Erebi re kir, û tê de behsa rewşa Herêma Kurdistanê û Iraqê û deverê kir.

Serok Barzanî ragehand, "Hêştî pirsgrîrêk di navbera Hewlêr û Bexdayê de hene lê niyetek ji bo çareserkirina wan pirsgrîrêkan heye". Herwaha got, "Pişka Herêma Kurdistanê di budceyê de dadperwerane nîne."

Serok Barzanî behsa pêkanîna kabîneya nû ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê kir û got, "PDKê ji bo pêkanîna hikûmetê veto li ser çî aliyekî nîne, herwaha ji bo pêkanîna hikûmetê piştî xwe bi encamên hilbijartinan germ dika." Navbirî herwaha behsa wê yekê jî kir ku, pêdivî ye yek hikûmet û yek herêm hebin.

Serok Barzanî di derheqa rewşa Rojhilata Navîn de jî got, "Rakêşana Iraqê bo nav şerê niha yê Rojhilata Navîn di berjewendiya Iraqê de nîne û zîrar digehe wê, lewma ez daxwazê ji hemî aliyên dikim ku aştîyê hilbijêrin."

Navbirî behsa peywendiyên navbera Hewlêr û Bexdayê kir û amaje da, peywendiyên navbera Hewlêr û

Bexdayê di astekî baş de ne, lê hêştî li ser hin pirsan pirsgrîrêk di navbera

bin. Peywendiyên me bi her du aliyên re asayî ne lê em rêyê nadin çî kesek

wan de hene, tevî wê yekê jî niyetek ji bo çarekirina wan pirsgrîrêkan heye. Tekez jî kir, "Pişka Herêma Kurdistanê di budceyê de dadperwerane nîne."

Serok Barzanî di derheqa peywendiyên Herêma Kurdistanê bi welatên cîran re ragehand, "Di berjewendiya Kurdan de nîne ku peywendiyên wan bi Îran û Tirkîyê re aloz

desttêwerdanê di karûbarên me de bike." Serok Barzanî di derheqa Hevpeymanan û Rêkxistina DAÎŞê de jî got, "DAÎŞ hêştî metirsiyeye cidî çê dika, bi liberçavvêrgirtina wê yekê ku vekêşana hêzên Hevpeymanan bê pirçekkirina artêşa Iraqê pirsgrîrêk ye, ji ber ku Îraq ji aliyê hêza asmanî ve rûbirûyî lawaziyeye rastîn dibe."

Wezîrê Navxwe yê Herêma Kurdistanê pêşwazî li Wezîra Navxwe ya Brîtanîya kir

Fermangeya Medya û Zanyarî ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ragehandiye, îro 28.011.2024, Wezîrê Navxwe yê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Rêber Ehmed, pêşwazî li Wezîra Brîtanîya Yvette Cooper kir.

Fermangeya Medya û Zanyarî ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ragehandiye, îro 28.011.2024, Wezîrê Navxwe yê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Rêber Ehmed, pêşwazî li Wezîra Brîtanîya Yvette Cooper kir.

Di civînê de herdu aliyên tekezî li karkirina hevbeş a Kurdistan û Brîtanîya bo pirsgrîrêka aborî û aramî li navçeyê de kirin.

Wezîrê Navxwe Rêber Ehmed ragehand: "Îro civîneke me ya pir baş hebû li gel Wezîra navxwe ya Brîtanîya; di civînê de me herdu aliyên tekezî li ser peywendiyên di navbera Brîtanîya û Herêma Kurdistanê de kir, ku peywendiyêke dîr û dirêje. Herwaha li hev têgiheştineke baş heye, bo wan nîgeraniyên ku niha Cîhan jê re rûbirû bûye. Di derbarê koçberiya neyasayî ku yek ji nîgeraniyan de dibêje, "Brîtanîya yek ji wan welatan bûye ku herîtim piştigiriya Herêma Kurdistanê kiriye û bi awayekî berdewam di pêşxistin û aramiya li Herêma Kurdistanê de piştevan bûye."

Wezîra Brîtanîya Yvette Cooper ragehand: "Ji bo min şanaziyeke mezin e ku li Herêma Kurdistanê me û ev

yekem serdana min e wek Wezîra Navxwe bo Derveyê Ewropayê, ku ev yek girîngiya peywendiyên me ligel Iraq û Herêma Kurdistanê nîşan dide. Hikûmetên me û rayedarên me bi salan bi hev re xebitîn, bi taybetî di warên ewlehî, têkoşîna li dijî terorê û pirsgrîrêkan ku li herêmê rû bi rû mane, em dixwazin hevkarîyên me berdewam bin."

Di heyama bê de, bala me dê li ser rûbirûbûna tawanên û bihêzkirina ewlehiyê be, û ew hewldan ji bo geşbûna aborî girîng in.

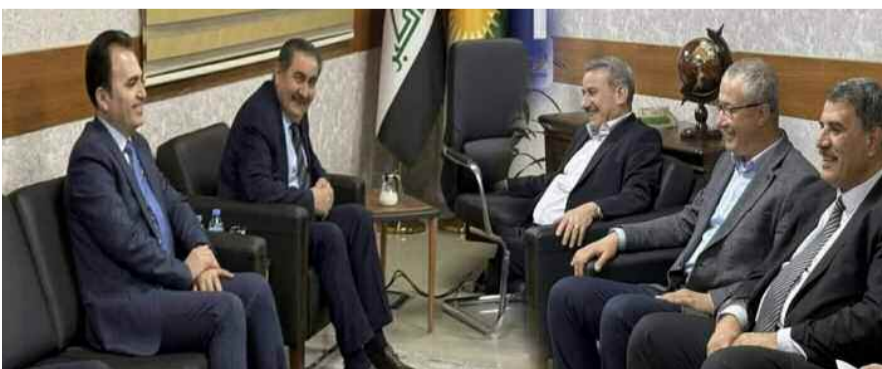
Me gelek mijarên girîng gotûbêj kirin, ji wan çawaniya berdewamkirina hevkarîyên me, hevkarîya ji bo têkoşîna li dijî terorê û herwiha tekezî li ser têkoşîna li dijî qaçaxçîtiyê, bazirganiya

mirovên û narkotîkê û çalakiyên din ên ku ji aliyê sûcdaran ve tên kirin.

Herwaha got, "Divê em bi hev re kar bikin ji bo parastina welatiyan li Kurdistanê, li seranserê Iraqê û li hemû welatan, ji ber ku tawankarên rêkxistî li ser sînoran kar dikin, pêwîstiya me bi hevkarî û rêkeftinên ewlekarî yê bihêz di navbera welatan de heye; Ev ji bo ewlekarî û mezinbûna aborî pêwîst e."

Wezîra Brîtanîyayê di dawiya axaftina xwe de got: "Em bi hêvî ne ku hevkarîya xwe bi Hikûmeta Herêma Kurdistanê re, hem di warê aborî û hem jî di warê asayîşê de ji bo paşerojê bidomînin, gelek spas ji bo xebata balkêş ku we di van salan de li herêma xwe kiriye."

Piştîwan Sadiq: PDK li ser spartina Serok Barzanî li gel hemû aliyên siyasî gotûbêjan dika

Li ser sparteya Serok Barzanî şandeyekî PDKê ji bo gotûbêjkirina avakirina yekdengiya netewî û niştîmanî, ku di xizmeta gelê Kurdistanê

de be, li ser yekem civîna parlamentoyê û pêkanîna kabîneya dehem a hikûmeta Herêma Kurdistanê serdana hemû aliyên siyasî yê Kurdistanê

dika. Vê derbarê de endamê Polît-buroya PDKê Dr. Piştîwan Sadiq ragehand: "Îro êvarî li bajarê Silêmaniyê şandeya PDKê li gel Tevergera Gorran civiya." Herwaha amaje bi naveroka rûniştina di navbera şandeya PDK û Tevergera Gorran de kir û ragehand, di rûniştinê de "Gotûbêja yekem rûniştina parlamentoyê û pêkanîna kabîneya dehem a hikûmeta Herêma Kurdistanê hate kirin."

Piştîwan Sadiq diyar kir, "PDK li ser sparteya cenabê Serok Barzanî li gel hemû aliyên gotûbêj dika, ji bo yekdengiya niştîmanî û di xizmetkirina gelê Kurdistanê de be."

Min Kurdistanek Bê Sînor di cildên de Dît!

Konê Reş

Wek ku eşkere ye ji şerê Çaldêranê/1514 ve, dest bi perçebûna Kurdistanê hatiye kirin.. Di pey Sykes Picotê/1916an de, Kurdistan bûye çar perçe.. Ji wê hingê ve Kurdistanê hewil didin ku Kurdistan xwe bikin yek perçe.. Tevî gelek berxwedan, serhildan û xwîn rijand-

inê.. Tevî banga Şêx Ehmedê Xanî, helbestên Hacî Qadirê Koyî û hawara Mîr Celadet Bedirxan, Kurdistan wan nebûye yek.. Bi tenê yekîtiya Kurdistanê di Cejna Newrozê, Ala Kurdistanê û Sirûda Netewî Kurdî de dîtine..!

Roja îro, dema ku mirovekî rewşenbîr û welathez wek (Najmadîn Azîz Îsmail), bi tena xwe, ji ked, milk û malê xwe, jinenîgarî û wêneyên nivîskar, rewşenbîr û hunermendên her çar perçeyên Kurdistanê; Bakur, Başûr, Rojhilat û Rojava, bê cudahî li gel hev di 12 cildên bedew û spehî de, bi Zimanê Kurdî û nav û nîşanê: (Ez û Stêrên Geş/مگ هریس هئ و جوخ/مگ هریس هئ و جوخ), berhev, kom û çap dike, béguman karekî mezin e.. Ez Kurdistanek yek perçe di van pirtûkên wî de dibînim..! Jixwe nivîskar, rewşenbîr û hunermend in

yên ku pêşengiya miletên xwe dikin û pêş dixînin.. Erê ez yekîtiya Kurdistanê di komkirina van stêrên geş de ku Mamoste Najmadîn Azîz, di van her 12 cildan de weşandine dibînim..

Madem yên wek wî di nav me de hene, wê Kurdistan azad bibe û bibe yek perçe. Mamoste Najmadîn Azîz Îsmail bi wî karê xwe, sînor ji nav Kurdistanîyan daye alî.. Kurdistan yek perçe dîtîye.. Ez ne wî şabaş dikim an pesnê wî didim, kar û keda wî û hezkîrîna min û we ji serxwebûna Kurdistanê re, pesnê wî dide.. Bi sedan maldarên kurd hene, qey yekî xwe nedaye ber karekî wî?! Xwezî bi dehan yên wek wî di nav me de hebana.. Ji dil wî pîroz dikim, temendirêjîyê ji wî û stêrên welatê wî re hêvî dikim û ji miriyan re dilovaniya dixwazim.

Konê Reş/ Qamişlo 20/10/2024

Omêd Xoşnaw: Me ji Parêzgarê Stenbolê xwest ku rola wan di çareserkirina pirsgrîkên geştyarên Kurd ên li balafirgeha Sabîha de hebe

Parêzgarê Hewlêrê ku niha ji bo beşdarbûna di Pêşangeha MUSIAD EXP 2024 li Stenbolê ye, got: "Me pirsgrîkên geş-

yarên Kurd li Firokxaneya Sabîha gihand Parêzgerê Stenbolê."

Parêzgarê Hewlêrê Omêd Xoşnaw îro 27.011.2024, di civîneke rojnamevanî ya hevbeş a ligel Parêzgarê Stenbolê Davut Gul de ragehand: "Me ligel Parêzgarê Stenbolê behsa xelkê Kurdistanê kir ku ji bo çareserîya tenduristî, karsazî û dema bêhnvedanê serdana Stenbolê dikin û li balafirgeha Sabîha rastî pirsgrîkên tîn."

Xoşnaw herwaha got, "Me ji Parêzgarê Stenbolê xwest ku rola wan ji bo çareserkirina pirsgrîkên geştyarên Kurd ên li balafirgeha Sabîha hebe."

Parêzgarê Hewlêrê got, "Bi spasî Parêzgarê Stenbolê Davut Gul vexwendina me ya ji bo serdana Hewlêrê qebûl kir." Ji aliyê xwe ve, Parêzgarê Stenbolê Davut Gul di konferansa rojnamevanîyê de got: "Me ligel Parêzgarê Hewlêrê peywendiyên di navbera Hewlêr û Stenbolê de gotûbêj kirin."

Herwiha Davut Gul amaje bi wê kir, ew ê hewl bidin ku pirsgrîkên li pêşya geştyaran derdikevin, bên çareserkin.

Şendeka Herêma Kurdistanê ku ji Parêzgeha Hewlêrê û Jûra Bazirganî û Pişesaziya Hewlêrê pêk tê, li Stenbolê beşdarê Pêşangeha Navdewletî ya Komeleya Karsaz û Pişesazên Serbixwe MUSIAD EXPO 2024 bû.

Amerîka: Îran û komên girêdayî wê Îraqê ber bi şer ve dibe

Berdevkê Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê Matthew Miller hişyarî da ku komên çekdar ên nêzîkî Îranê dibe ku Îraqê bikişînin nav şerekî herêmî. Berdevkê Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê Matthew Miller, doh, di civîna xwe ya rojane ya çapemeniyê de pirsên Rêveberê Ofîsa Rûdawê ya li Washingtonê Diyar Kurde bersivandin. Matthew Miller hişyarî da ku Îran û komên çekdar ên nêzîkî wê dibe ku Îraqê bikişînin nav şerekî herêmî. Pirs û bersivên Rûdawê yên bi Berdevkê Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê Matthew Miller:

Komkara Ereban û Rêxistina Hevkarîya Îslamî û dîplomaten Îraqî dibêjin ku wan bi we re axiviye, pêwendî bi we re kiriye, helwesta we li ser vê rewşê çi ye? Li ser vê mijarê me çend cara gotûbêj li gel hikûmeta Îraqê kiriye ku ez li vir çend caran bi we re axivim. Helwesta me zela bû, komên miîs ên ku Îran piştgirîya wan dike li Îraqê metirsiya bêaramiyê ne. Herwiha metirsiya wê yekê heye ku bi êrişên xwe, çî li hundir û çî li derveyî Îraqê, Îraqê rûbirûyî şerekî herêmî bikin. Hevkarîya me ya ewlehî li gel hikûmeta Îraqê bi hêz e û me li ser metirsiya grûpên çekdar ên ku bi awayekî serbixwe li dijî berjewendiyên Îraqê tevdigerin hişyarî da wan. Em dê li ser vê yekê berdewam bikin. Berxwedana Îslamî ya li Îraqê daxuyaniyek belav kir û got ku ew dê êrişên xwe yên li dijî Îsraîlê bidomînin, li gorî we mafê Îsraîlê heye ku li dijî van koman xwe biparêze û di nava Îraqê de êrişî wan bike? Mafê her welatêkî heye ku xwe li hemberî êrişên teroristî biparêze. Ev ji bo her welatê cihanê rast e lê me bi rêya dîplomasiyê hewleke mezin daye ku rê li ber zêdebûna aloziyan bigrin û rê nedin ku welatên din bikevin nav aloziyê.

Bêguman Îraqê jî yek ji wan welatan e. Ji ber vê yekê me bi awayekî zelal ji hikûmeta Îraqê re gotiye ku divê ji bo rêgirtina li van êrişên di nav sînorê Îraqê de her tiştî bikin.

Pirsa dawî, hikûmeta Îraqê dibêje ku li gorî xala 3yemîn a Peymana Stratejîk a Ameîrka û Îraqê, berpirsyarî dikeve ser milê wê ku pêşî li gefên li ser Îraqê bigire.

Ez nikarim ji bo raya giştî li ser vê biaxivim. Em dê li ser vê yekê bi Îraqê re gotûbêjan berdewam bikin.

Hejmara şênîyên Îraq û Herêma Kurdistanê 45 milyon kes derbas kir

Li gorî amarên destpêkê yên Komîsyona Bilind a Serjimêriya Giştî ya Îraqê hejmara şênîyên Îraq û Herêma Kurdistanê 45 milyon kes derbas kir.

Serokwezîrê Îraqê Mihmed Şiya Sûdanî di konferansekê rojnamegeriyê de encamên destpêkê yên serjimêriyê eşkere kir. Hejmara şênîyên Îraq û Herêma Kurdistanê 45 milyon kes derbas kir

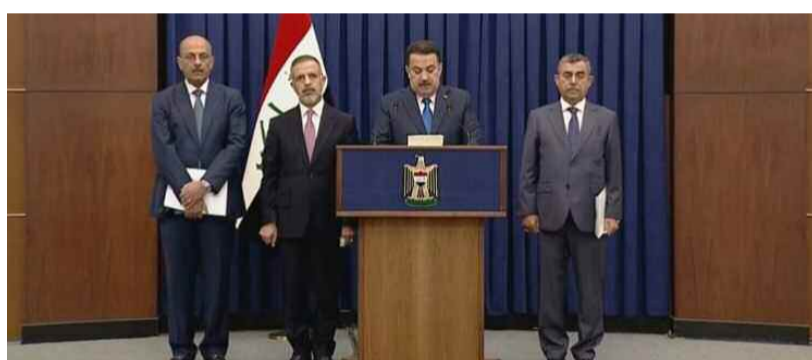
Li gorî encamên destpêkê yên serjimêriyê tevî hevvelatî, biyanî û koçberan hejmara şênîyên Îraq û Herêma Kurdistanê 45 milyon û 407 hezar û 895 kes e.

Rêjeya şênîyên bajaran li Îraqê û Herêma Kurdistanê ji sedî 70,3ye û rêjeya şênîyên gundan jî ji sedî 29,7 e. Li gorî sala 2009an ku nifûsa wê 31 milyon û 664 hezar bû, rêjeya mezinbûna nifûsê ya salane gihîştîye ji sedî 3yê.

7 milyon malbat hene

Li gorî encaman li Îraq û Herêma Kurdistanê, 7 milyon û 898 hezar û 588 malbat hene. Hejmara endamên malbatan di navbera 5 û 3 kesan de ye.

Li Îraq û Herêma Kurdistanê

hejmara nifûsa 22 milyon û 784 hezar û 62 kes e û ew jî dike ji sedî 50,1ê hejmara şênîyan.

Hejmara jinan li Îraq û Herêma Kurdistanê, 22 miliyon û 623 hezar û 833 kes e û ew jî dike ji sedî 49,8ê şênîyan.

Rêjeya wan malbatên ku jin serokatîyê wê dikin ji sedî 11,33ye û rêjeya wan malbatên ku mîr serokatîyê wê dikin jî sedî 88,67 e.

Mihmed Şiya Sûdanî eşkere kir ku Komîsyona Bilind a Serjimêriya Giştî ya Îraqê di bo wergirtina zan-yariyan li ser tenduristî, demografî, ji dayikbûn, mirin û astengdarên Îraq û Herêma Kurdistanê pêngaveke din biavêje.

Li Îraq û Herêma Kurdistanê rêjeya wan kesên ku temenê wan di bin 15 salan de ye ji sedî 36,1 e.

Rêjeya ew kesên ku temenê wan di navbera 15 û 65 salan de ye ji sedî 60,2 ye.

Rêjeya şênîyên temenê wan di ser 65 salan re ye ji sedî 3,7 ye. 8 milyon xanî

Li gorî Komîsyona Bilind a Serjimêriya Giştî ya Îraqê 8 milyon û 37 hezar û 221 xanî li Îraq û Herêma Kurdistanê hene.

Ji sedî 92,1 xaniyên malê ne, ji sedî 6,6ê wan xaniyên komî (Daîre şuqe) ne ji sedî 0,4ê ji xaniyên jî yên axê û keviran in û ji sedî 0,9ê wan jî cureyên din in.

PWK: Danîna qeyûman li ser şaredariyên Dêrsim û Pulurê, biryareke siyasî ye û nayê qebûl kirin

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) bi daxuyaniyekê biryara

duhî 22ê Mijdarê di daxuyaniyekê de ragihand, Şaredarê Dêrsimê yê

danîna qeyûman li ser şaredariyên Dêrsim û Pulurê şermezar dike û dibêje, "biryareke siyasî ye, li dijî pîvanên demokrasîyê ye, nayê qebûl kirin."

Wezareta Navxwe ya Tirkiyeyê

DEM Partiyê Cewdet Konak û Şaraderê navçeya Pulurê yê CHPê

Mustafa Sarigul bi tomata endamtiya PKKê ji aliyê Dadgeha Sizaya Giran a Dêrsimê ve hatine sizadan û ji ber vê jî hatine durraxistin.

Li ser vê biryarê, Buroya Ragihandinê ya PWKê îro 23ê Mijdarê di daxuyaniyekê de ev biryar şermezar kir û tê de got:

"Wezarete Navxwe ya Komara Tirkiyeyê ragihand ku Serokê Şaredariya Dêrsimê ya DEM Partiyê Cewdet Konak û Serokê Şaredariya Pilûrê ya CHPyê Mustafa Sarigul, ji wazîfeya wan wergirt û li cihê wan qeyûm tayîn kir. Li şûna Cewdet Konak, Parêzgarê Dêrsimê Bulent Tekbiyikoglu wekî qeyûm hat tayînkirin.

Li şûna Mustafa Sarigul, Qaymeqamê Pilûrê Huseyin Şamil wekî qeyûm hat tayînkirin. Biryara tayîn kirina qeyûman, tune hesabandin û binpê kirina îradeya dendêrên Dêrsim û Pilûrê ye, biryareke siyasî ye, li dijî pîvanên demokrasîyê ye, nayê qebûl kirin.

Em biryarên tayîn kirina qeyûman şermezar dikin. Divê serokên şaredariyên Dêrsim û Pilûrê vegeerî ser wazîfeyên xwe."

Îlham Ehmed: Ti dijminatîya me bi Tirkîyeyê nîne

Hevseroka Desteya Pêwendiyên Derve yê Rêveberîya Xweser Îlham Ehmed radigihîne, ew

dijminatîya Tirkîyeyê nakin û dixwazin pêwendiyên wan ên baş û avaker bi Tirkîyeyê re hebin. Herwiha got, pêwîst e Kurd li dora heman maseyê bibin yek.

Îlham Ehmed di hevpeyvnêkê bi pêgeha "Al-Monitor" re got: "Helwesta me ya bingehîn wek xwe ye, em dixwazin li ser axa xwe bi azadî û bi ewle bijîn. Em wek hemû cîranên xwe, em dixwazin têkiliyên aştiyane û avaker bi Tirkîyeyê re hebin."

Herwiha got: "Herêmên me amade ne ku pêşwaziya xelkên ku ji herêmê reviyane Tirkîyê bike, çî ji Dêrikê û çî ji Dêrezorê bin. Lê belê li hember vê yekê jî, divê Tirkîyê rê bide ku welatîyên me vegehin Efrînê, Serê Kaniyê û Girê Spî."

Îlham Ehmed derbarê diyaloga Kurdî - Kurdî de jî got: "Em ji bo diyalogê bi her kesî re vekirî ne, di nava wan de bi Partiya Demokrat a Kurdistanê re. Pêwîst e Kurd li ser heman maseyê bibin yek. Ev di berjewendiya me hemûyan de ye."

Derbarê diyaloga bi rêjîma Sûriyê re jî, Îlham Ehmed amaje bi wê yekê kir, di dema niha de pêwendî tenê di gotûbêjîkirina pirsên pratîkî, lojîstîkî û ewlekarî de sînoyên in û ti danûstandîneke siyasî di navbera wan de nîne.

Li ser hewlên Enqereyê ji bo danîna peywendiyên bi hikûmeta Sûriyeyê re, Îlham Ehmed got: "Ev dê gelek zehmet be. Nakokiyên kûr hene, Tirkîyê Sûriyê dagir kiriye û piştgiya dijberên herî mezin ên Esed dike ku Desteya Tehrîr El-Şamê ye. Heger Tirkîyê dest ji piştgiya Heyet Tahrîr El-Şam berde, wê nikaribe hebûna xwe ya li Idlibê bidomîne."

Fermandarê Biryargeha Navenda Parastina Gel a HPGyê Murat Karayilan li ser pêşhatên "pêvajoya nû" axivî û diyar kir ku beriya her tiştî divê dewlet dest ji rêbaza zext û tundiyê berde.

Fermandarê HPGyê Murat Karayilan li ser banga Serokê Partiya Tevgera Neteweperest a Tirkîyeyê (MHP) Devlet Bahçelî û daxuyaniya Serokkomarê Tirkîyeyê Recep Tayyîp Erdogan axivî.

Karayilan ji ANFyê re eşkere kir ku dewleta Tirkîyeyê heger tengav nebûya, Bahçelî bangeke wisa nedikir.

"Bahçelî azadiya Ocalan anî rojevê"

Fermandarê HPGyê amaje bi wê yekê kir ku ti hevdişîyên wan bi Ocalan re nînin û got:

"Armanca wan çî be bila ew be, Devlet Bahçelî azadiya Rêber Apo anî rojevê. Ev mijareke girîng e.

Ev di heman demê de

Mesrûr Barzanî: Madeyên hişber li ser civaka me gefeke metirsîdar e

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro kevîrê bingehîn ê Navenda Hişyarkirin û Çareserkirina Bikarhênerên Madeyên Hişber danî ku ji aliyê Dezgeha Xêrxwaziya Barzanî û Rêxistina LDS ve li Hewlêrê tê avakirin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî gotarek di merasîma danîna kevîrê bingehîn de gotarek pêşkêş kir û got: "Rûbirûbûna madeyên hişber ji bo Hikûmeta Herêma Kurdistanê mijareke gelek girîng e, ji ber vê ew kar bi awayekî berfireh kar ji bo çareser kirina vê pirsgrêka ku metirsîyêke cidî ye li ser civaka me û di hemû warên jiyana me de dibe sedema zereke berfireh a tenduristî, civakî, aborî û ewlekarî, dike."

Herwiha got jî: "Madeyên Hişber sedema sereke ya lawazkirina ciwan û sermaye me ya mirovî ye, ji ber vê yekê em her tiştî dikin ji bo pêşgirtina li belavbûna vê metirsîya mezin. Her ji bo vê yekê jî Hikûmeta Herêma Kurdistanê komîteyêke bilind ji bo rûbirûbûna madeyên hişber pêk aniye, ku hejmarek wezaret û dezgehên pêwendîdar tê de beşdar bûne. Her wiha ji bo pêşxistin, rehabilitasyon û dermankirina alûdebûyên madeyên hişber jî sindoqek hatîye

avakirin."

Serokwezîr Mesrûr da zanîn: "Avakiri-

bazirganên tawanbar û ew ku mixabin ji ber her sedemê dibin qyrbanî alûdeyê

na vê navendê beşek ji hewlên me yê jî bo alîkariyê nexweş û alûdebûyên madeyên hişber e, ji bo çareserî û alîkariyan wan e ji bo dubare vegehin jiyana normal. Herwiha ev navend hewldanek e ji bo hişyarkirina derbarê metirsî, encam û karesatên bikaranîna madeyên hişber e." Tekezî li ser wê yekê jî kir: "Divê em bi tundtîrî awayê rûbirûyê mafya û bazirganên madeyên hişber bibin û wan bi tundî ceza bikin. Lê divê cudahî di

madeyên hişber."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî daxwaz ji dezgehên ewlekariyê yê Herêma Kurdistanê kir ku rûbirûyî vê diyardeya tirsnak bibin ku mixabin ev diyarde zêde dibe û her roj em dibînin ku kampanyayên girtina hejmarek bazirganên di medyayê de tene weşandin. Rast e girtina van kesan cihê destxweşiyê ye, lê em gelekî nîgeran in ku ev diyarde heta radeyekê belav bûye ku bûye nûçeyêke rojane."

9 rojnameger û nivîskar hatin berdan: Hîcrî Îzgoren jî di nav de ye

Li parêzgeha Amedê ya Bakurê Kurdistanê 9 rojnameger û nivîskarên ku di çarçoveya lêpirsîna Serdozgeriya Komarê ya Eskîşehîrê de hatibûn desteserkirin hatin berdan.

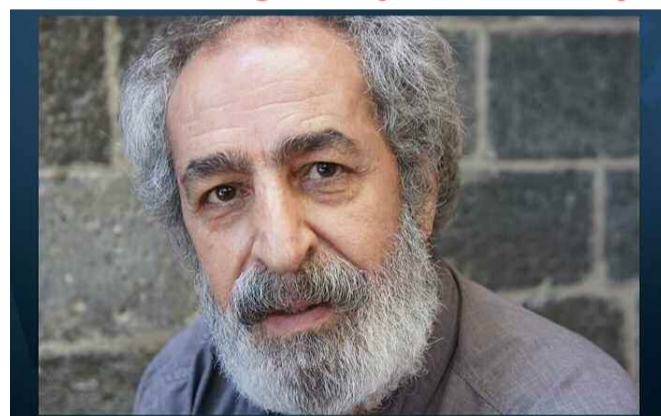
Di çarçoveya lêpirsîna Serdozgeriya Komarê ya Eskîşehîrê de 26ê mehê li parêzgeha Amedê û çend bajarên din polîsan bi ser hejmarek navnîşanan de girtibû.

Di encamê de Hevserokê Şaredariya Peyasê ya Amedê Cengîz Dundar, Seroka Komeleya Rojnamegerên Jin a Mezopotamyayê (MKG) Roza Metîna û rojnameger Ahmet Sunbul, nivîskar Ahmet Hîcrî Îzgoren, derhêner Ardin Dîren û mamosteyên Sendikaya Kedkarên Perwerde û Zanistê (Egîtîm Sen) hatibûn desteserkirin.

Piştî karûbarên yasayî îro li parêzgeha Amedê 9 kes birin dadgehê û her 9 kes bi şertê kontrola edlî hatin berdan ku helbestvan û nivîskar Ahmet Hîcrî Îzgoren jî di nava wan de ye.

Kesên ku hatine berdan:

Seroka Komeleya Rojnamegerên Jin a

Mezopotamyayê (MKG) Roza Metîna

Karîkaturîst Dogan Guzel

Nivîskar Omer Barasi û Berfîn Atli

Derhêner Ardin Dîren

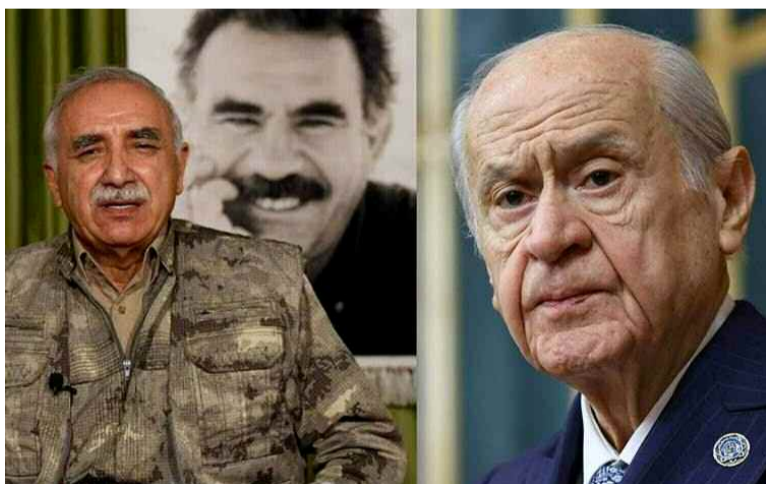
Abdurrahman Aydin

Helbestvan û nivîskar Ahmet Hîcrî Îzgoren

Wênegir Emrah Kelekçiler

Rojnameger Ahmet Sunbul

Karayilan li ser 'pêvajoya nû' daxuyanî da

qebûlkirinek e. Îro di çapemeniya Tirkîyeyê de, azadiya Rêber Apo tê nîqaşkirin.

Berê tenê çapemeniya Kurd nîqaş dikir, îro hemû Tirkîyê û cîhan nîqaş dike. Êdî ji vir vegehin nîne.

Em bi awayekî zelal diyar bikin. Tevî ku heta niha ji bilî peyama piştî hevdişîyên Rêber Apo ya li gel Omer Ocalan bi raya giştî re hatiye parvekirin ti peyamên Ocalan negihîştine tevgera me.

Ji aliyê dewleta Tirkîyeyê ve jî ti peyam nehatine şandin. Bi kurtasî tiştêkî şênber nîne lê belê bi nûçeyên bi vî rengî nîşan didin ku wekî pêvajoyêke bi vî rengî heye.

Rast e, me wekî tevger wateyek li banga Bahçelî bar kir, ji ber wê yekê jî me da zanîn ku em piştgiyê didin pêvajoyêke ku ji aliyê Rêber Apo ve were meşandin.

Piştî bang û daxuyaniyên Bahçelî ti pêngavên erênî

nehatin avêtin û bi ser de têkildarî vê mijarê nûçeyên derewîn hatin amadekirin."

Murat Karayilan di beşeke din a axaftina xwe de diyar kir ku dewlet dixwaze nakokiyê di navbera wan de ava bike û çapemeniya muxalîf jî bi awayekî rast nêzikî mijarê nabe.

"Kes nikare nakokiyên di navbera me de durist bike"

Fermandarê HPGyê eşkere kir ku ti kes nikare nakokiyên di navbera wan de durist bike û got:

"Saziyên leşkerî yê têkoşîna azadiyê jî, saziyên dervêyî welêt jî, saziyên li welêt jî, saziyên fermî jî bi kurtasî hemû kesên ku ji bo azadiya Kurdistanê têdikoşin îro Rêber Apo ji bo xwe wekî nûnerê îradeya xwe dibînin.

Ti kes nikare nakokiyêke bi vî rengî derxîne. Niha hemû hewlên rejîmê li ser avakirina nakokiyên a di

nava Têkoşîna Azadiyê de ye, avakirina teredut, bipêşxistina parçekirinê ye.

Hewlên bi vî rengî berheva ne. Ti encam ji hewlên bi vî rengî nayên standin.

Eşkere ye ku dewleta Tirk gotinên Bahçelî, wekî taktîkên şerê taybet dinirxîne.

Li aliyekê ew bang kir û wiha nîşan da ku wekî ku dixwazin bi Kurdan re çareseriyekê bi pêş bixin, li aliyê din, ti gavên pratîk neavêtin û li ser vê yekê jî êriş kir.

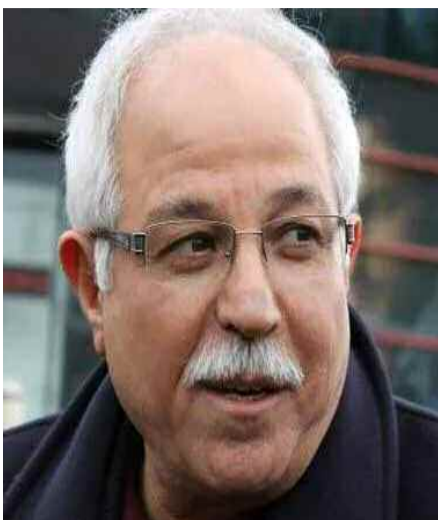
Wan siyaseta qeyûm bi pêş xist. Tayînkirina qeyûman a li ser şaredariyan, êrişeke li dijî îradeya gelê Kurd e.

Dîsa êrişên li dijî hêzên gerîlayan didomin.

Her roj Tayyîp Erdogan gefê li Rojava dixwe, xwe ji bo êrişeke li ser Rojava amade dikin.

Gelo em dê çawa bawer bikin ku bi rastî çareseriyê dixwazin!"

YNKê, di avakirina hikûmetê de gor demokrasî û hiqûqê tevnagere

İbrahim GUÇLU

Qezençkirina PDKê li qezenca Herêma Federe ya Kurdistanê, ji bona ewlakariya Kurdistanê, pêşketina Kurdistanê, çareserkirina pirs-girêkên li Kurdistanê, pirs-girêkên di navbera Herêma Federe ya Kurdistanê û Hikûmeta Federal ya Iraqê gelek girîng hat şirove kirin.

Li Herêma Federe ya Kurdistanê di 20-ê Cotmeha 2024-an de hilbijartin di dîlana demokratîk û aşîfî de encam da. Di hilbijartinê de her çiqas gelek terefan dixwestin ku bûyerên nexweş û prowokasyon pêk bînin; lê hêzên ewlekariyê û bi taybetî jî hêz û partiyên siyasî yên ji bona berjewendiyê Herêma Federe ya Kurdistanê xebat dikin û berjewendiyê neteweyî ya bi giştî diparêzin, îzin nedan bûyerên nexweş û prowokasyonan. Di şertên demokratîk û aşîfîxwaz de encamdana hilbijartinê hemû kurdên li dinyayê û kurdên hemû çar beşên Kurdistanê û dostên Kurdan gelek kêfxweş kirin. Di heman dem de yekemîn bûna PDKê jî hemû kurd û dostên kurdan kêfxweş kirin. Lewra qezençkirina PDKê li qezenca Herêma Federe ya Kurdistanê, ji bona ewlakariya Kurdistanê, pêşketina Kurdistanê, çareserkirina pirs-girêkên li Kurdistanê, pirs-girêkên di navbera Herêma Federe ya Kurdistanê û Hikûmeta Federal ya Iraqê gelek girîng hat şirove kirin. Encama hilbijartinê parlamenter hatin hilbi-

jartin. Parlamenter endamê Meclîsê ne. Bi hev re dema civîna yekem çêkirin, Meclîsê teşkîl dikin. Beriya Meclîs jî bicive partiya zêde dereng girtîye û xwediyê zêde parlamenteran e, mafê wê partiyê ye ku Hikûmetê ava bike. Di encama hilbijartinê de jî partiya ku piraniya deng û parlamenteran li Herêma Federe ya Kurdistanê qezenç kiriye, PDKê ye. Loma jî ew xwediyê mafê ku Hikûmetê ava bike. PDKê ji bona ku nikare bi serê xwe Hikûmetê ava bike, ku 39 parlamenter qexzenç kiriye, divê Hikûmetê bi sîstema koalîsyon û tîfaqê ava bike. Loma jî PDKê di destpêkê bi YNKê û bi hemû partiyên ku nûnerên wan di parlamentoya Kurdistanê de hene re pêdest bi pêwendî kir. Encama hilbijartinê demokratîk pirs-girêkê nivî-nivî jî çarsêr kir. Gel got ku ev ne rast e. Divê dema koalîsyon jî ava bibe, divê her partiyek gor hejmarê parlamenterên xwe bibe xwediyê weziran. Gelek zelal bûye ku "PDK vê carê peyama mercên ji bo pêkanîna hikûmetê aşkera dibêje û topê davêje nav qada YNKê, eger YNK daxwazên 'Yek Herêm, Yek Parlamento, Yek Hikûmet û Yek hêza Pêşmerge raziye, wê demê PDK dê pêşwaziyê li wan bike û li gor mafê kursiyên helbijartinê dê kursî bide wan, eger razî nîne, wê demê jî bi piştrastî PDK wek berê qebûl nake." Piştî pejiwandina encamên helbijartinê Parlamentoya Kurdistanê, PDK ku xwediyê 39 kursiyên Parlamentoya Kurdistanê ye û di helbijartinan de bû partiya yekem û 16 kursiyên ji partiya duyem zêdetire, dest bi serdana aliyan kir. Lê di heman demê de YNK jî bangeşeya wê yekê dike ku derbarê pêkanîna hikûmetê de serdana aliyan dike. Vê derbarê de rojnamevan Soran Ezîz di tora xwe ya civakî facebookê de dibêje ku "PDK serkeftiyê helbijartinê ye, lê YNK diçe bo gel aliyan û civînan li gel wan dike!" Herwaha ev yek wek Sosreta piştî helbijartinê da diyar

kirin.. Herwaha ji aliyê din ve parêzer û çalakvanê siyasî Bextewer Sepan ji BasNewsê re ragehand, PDK nêzîke ji bo pêkanîna hikûmetê û li gel hin aliyên din ên Kurdistanî fikir dikin û dûrin ji hizrên ceştiyê û ser bi wê mekanîzmayê nîn in li dijî pêkhateya Kurdistanê ne, li gel wan PDK pir dûr nîne bo pêkanîna hikûmetê û tenê 4-5 kursiyên din bese ku bê YNKê hikûmetê pêk bîne. Li hember wê YNK ne ku pir dûre ku bikare hikûmetê pêk bîne, em dikarin bibêjin di xewnên xwe de jî nikarin hikûmetê pêk bînin û herçend Bafil Talebanî jî wekî zarokan fikir dike, lê wê rastiyê jî dizane ku ew kevirê ku dest avêtîye nikare rabike. Herwaha Bextewer Sepan xeteriyekê nîşan dide û dibêje ku: "YNK dixwaze PDK ti deriyekî wê nemîne û bi naçarî berê xwe bide wan, ji ber wê jî gefan li wan partiyên dixwe ku bixwazin li gel PDKê hikûmetê pêk bînin. Ev yek di dema bangeşeya helbijartinan de me dît, dema Bafil Talebanî got, dîvikên PDKê em li Silêmaniyê derbixin. Herkes jî dizane, her aliyekî li gel PDKê hevpeymaniyê bike, YNK navê wî datîne dîvikê PDKê." Ew helwesta YNKê li dijî demokrasî û hiqûqê û edet-edeba siyasî ye. Li dijî berjewendiyê Herêma Federe ya Kurdistanê û berjewendiyê neteweyî ye. Di heman dem de li dijî berjewendiyê YNKê û xeta Mam Celal e. Rê ji hêzên derve re vedike ku destwerdanê bikin. YNKê jî mecbûr be ku xwe bi wan bigre. Divê YNKê dev ji vê helwesta xwe berde. Pêşiya avakirina Hikûmeta Kurdistanê negre. Pêşniyarên PDKê ji bona bernamaya Hikûmetê pêşkêş dike gelek girîng û dîrokî ne, qebûl bike, avakirina hikûmetê dereng nexe. Lewra ji bona Kurdistanê xizmetên mezin li benda hikûmetê ye. Heger pêşniyarên ji terefa PDKê hatişye kirin nepejirînin, bila bibin mixalefet. Lewra di demokrasiyê de mişxalefet qasî hikûmkirinê girîng e.

Diyarbakîr. 22. 11. 2024

Danaberhevek li ser ziyarên şerê di navbera Hizbulah û Îsrailê de hat belav kirin

Çapemeniyê aşkera kir, kuştîyên Hizbulah a Lubnanê di navbera 2500 heta 300 kesên şerker de bûne û hîn bi dehan hezar kesên ku şer bikin ji bo Hizbulahê hene. Li hember wê Îsrailê di wî şerî de 75 leşkerên xwe ji dest daye.

Çend rojnameyekî Ewropa bi mifa wergirtina ji çavkaniyên leşkerî ve, di malperên xwe de danaberhevek di navbera Hizbulah a Lubnanê û Îsrailê de kirin, di vê heyama borî de şerê navbera herdu aliyan a du mehên borî de ziyarên herdu aliyan aşkera kirin û dan berhev û diyar kirin: "Hin ji data û amarên berdest li benda nûjenkirinê ne ji aliyê artêşa Îsrailê ve."

Yek ji wan raportan dibêje: "Kuştîyên Hizbulahê di navbera 2500 heta 3000 kesên şerker de ye, lê li hember wê hejmara kuştîyên Îsrailê 75 leşker in. Lê ji aliyê din ve Hizbulahê hîn dehan hezar kesê wê hene ku şer bikin û piraniya wan ji hêzên asayî ne, lê li gel wê piraniya rêveberên xwe jî ji dest dane."

Derbarê hemwelatîyên sivil de jî tê gotin, di navbera 700 heta 1200 Lubnanî ji ber êrîşên esmanî û topbaran hatine kuştin. Li hember wê 45 hemwelatîyên sivil ên Îsrailê hatine

kuştin û ew jî bi êrîşên 15 hezar mûşek û 2500 dronan de hatine kuştin.

Herwaha tê pêşbînî kirin embarên mûşekên Hizbulahê ji 150 hezar mûşekan daketibe bo zêdetirî 30 hezar mûşekan.

Derbarê koçberan de jî zêdetirî 60 hezar Îsrailî koçber bûne û li aliyê din milyonek 200 hezar heta milyonek 600 hezar Lubnanî di heyama du mehên borî de koçber bûn. Herwaha sedan hezar kes ji wan rûniştvanên başûrê Lubnanê ne, piraniya wan koçber bûne. Herwaha ji 3/1 ango sêyan yekê Îsrailîyan meha borî de ber agirê Hizbulahê ketine, ku 2 hezar 874 avahiyên sivil ji ber êrîşên mûşek û dronan ziyar dîtiye.

Şewirmendê Serokkomarê Tirkîyeyê: Komara Tirkîyeyê dewleta neteweyî ya Kurdan e

Şewirmendê Serokkomarê Tirkîyeyê, Mehmet Uçum diyar kir ku Kurdan mafê xwe yê

çarenivîsê bi kar anîye û Komara Tirkîyeyê dewleta neteweyî ya Kurdan e.

Alîkarê Serokê Lijneya Polîtîkayên Hiqûqî yê Serokomariyê û Şewirmendê Serokkomarê Tirkîyeyê Mehmet Uçum, li Enqereyê bersiv da pirsên rojnamegeran.

Li ser pirsê pêşatên "pêvajoya nû" Şewirmendê Serokkomarê Tirkîyeyê Mehmet Uçum got:

"Ji 1ê Çiriya Paşîn ve serdemek heye. Di vê serdemê de gelek nîqaş tên kirin.

Em behsa însiyatîfa dewletê dikin. Ev ne pêvajoyeke çareseriyê ya bi şewazê berê ye, yan jî pêvajoyeke ku bi şewazeke din e.

Komara Tirkîyeyê dewleta neteweyî ya Kurdan e. Tirkîye welatê Kurdan e.

Projeke emperyalîstan heye ku Kurd bidin dî avakirina dewletê."

Mehmet Uçum di berdewamiya axaftina xwe de anî ziman ku li Tirkîyeyê pirs-girêka Kurdan a bi statuyê re nîne.

Li gorî gotina Uçum berê li Tirkîyeyê pirs-girêkên dîndar, Elewî û Kurdan hebûn lê di van mijaran de pêşketin çêbûne û pirs-girêkên heyî hatine çareser kirin.

Cezayê girtîgehê li Hevşaredarê Miksê hat birîn

Li parêzgeha Wanê ya Bakurê Kurdistanê di dozeke ku beriya 9 salan hatibû vekirin de ceza-

yê girtîgehê li Hevserokê Şaredariya Miksê Ayvaz Hazir hat birîn.

Sala 2015an dema Ayvaz Hazir wekî karmendê şaredariyê dixebitî bi îdiaya "tevî ku ne endamê rêxistinê ye li ser navê rêxistinê tawan kiriye" doz hatibû vekirin.

Piştî 9 salan dema Ayvaz wekî Hevserokê Şaredariya Miksê hat hilbijartin 4emîn Dadgeha Cezayê Giran a Wanê biryara cezakinê da.

Li gorî biryara dadgehê ji bo Hevserokê Şaredariya Miksê Ayvaz Hazir 3 sal û 11 meh cezayê girtîgehê hatiye dayîn.

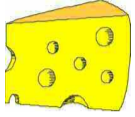
Şaredariya Miksê salên dirêj di destê AK Partiyê de bû û sala 2014an Mehmet Garîp Aykut ji BDPyê wekî hevserokê şaredariyê hatibû hilbijartin.

Piştî 10 salan 31ê Adara îsal berbijêrê DEM Partiyê bi ser ket.

Ev biryar di demekê de ye ku bi biryara Wezareta Karên Navxwe ya Tirkîyeyê qeyûm tayînî 6 şaredariyan hatine kirin ku ji wan 5 ên DEM Partiyê ne.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

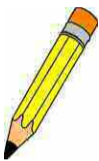
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

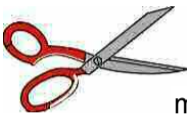

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

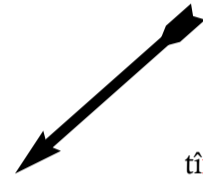
şer

Ev çiyey? Ev şere.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrişke

Ev çiyey? Ev kêwrişke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

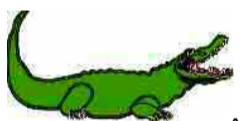
tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Buıldır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

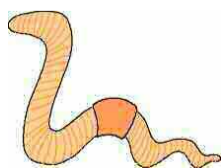
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

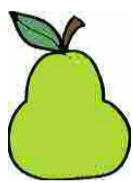

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

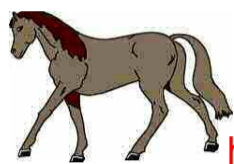
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

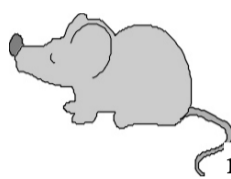
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

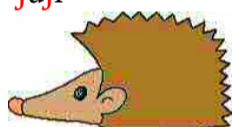

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gëmidir.
Что это? Это паролод.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

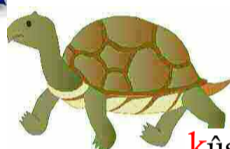
Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Kk

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmor

Ev çîye? Ev lîmore.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xerçengdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

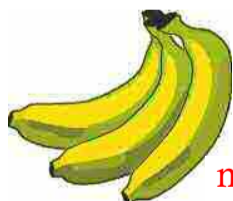
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu ceyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

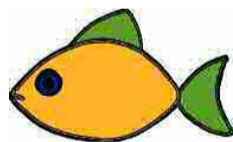
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zerrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

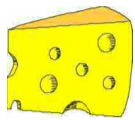

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a bool.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

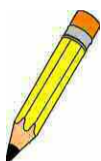
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

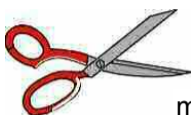

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portaqaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это зайца.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

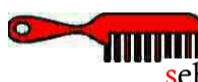
stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvike

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

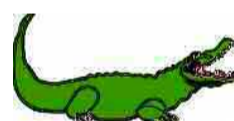
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütökdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

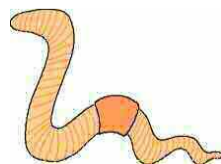
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklîkdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzêndir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

Yy

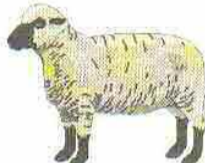
heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

1

yek

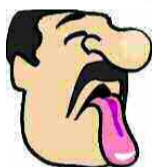
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountair.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ

Azerî

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ee	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, neví, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şîrîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

В Сирии убит командующий иранскими военными советниками генерал Пурхашеми

В Сирии убит командующий иранскими военными советниками в САР, генерал-майор Корпуса стражей Исламской революции Киюмарс Пурхашеми. Как

сообщил телеканал SNN, иранский высокопоставленный военный находился в районе города Алеппо.

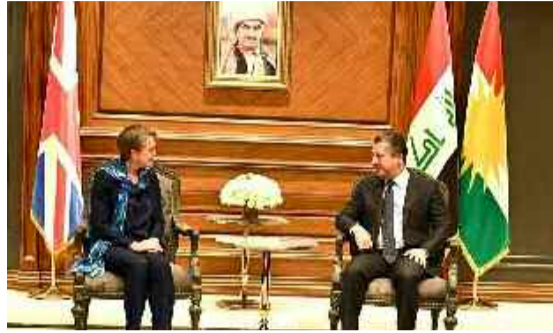
В свою очередь иранское агентство Fars отмечает, что генерал Киюмарс Пурхашеми (известный как Хадж Хашим) погиб в результате нападения наемников-террористов в Алеппо.

По данным Reuters, сирийские боевики в результате широкомасштабной операции против правительственных сил захватили не менее 10 районов на северо-западе провинции Алеппо. Под контроль повстанцев перешли 13 населенных пунктов, в том числе Урм-ас-Сугра и Анджара, город Урм-эль-Кубра. Также они захватили крупнейшую военную базу.

В число вооруженных формирований, выступающих против правительственных войск, вошли участники террористической группировки "Хайят Тахрир аш-Шам".

Премьер-министр Барзани и глава МВД Великобритании обсудили связи и проблемы миграции

В четверг, 28 ноября, премьер-министр Курдистана Масрур Барзани встретился с министром

внутренних дел Великобритании Иветт Купер, чтобы обсудить двусторонние отношения и усилия по борьбе с нелегальной миграцией.

Согласно заявлению Регионального правительства Курдистана (КРГ), Барзани принял Купер в Эрбиле, где они обсудили укрепление отношений и решение проблемы нелегальной миграции. В ходе встречи "Барзани выразил благодарность за поддержку и сотрудничество Соединенного Королевства, подтвердив стремление Регионального правительства Курдистана углублять двусторонние отношения во всех областях на основе взаимных интересов".

Со своей стороны, "министр внутренних дел Великобритании поздравила Барзани с успешными парламентскими выборами в Курдистане, которые она описала как заметный успех. Купер признала сильную позицию Курдистана как жизненно важного и стратегического партнера Великобритании в борьбе с терроризмом и вызовами безопасности". КРГ также подчеркивает, что обе стороны разделяют схожие взгляды на важность укрепления сотрудничества и координации для борьбы с нелегальной миграцией, организованной преступностью и незаконным оборотом наркотиков. "В другой части встречи лидеры обменялись мнениями о реформах, реализуемых Региональным правительством Курдистана, особенно в области оцифровки государственных услуг, улучшения банковской системы и продвижения проекта "Мой счет", — говорится в заявлении. Проект "Мой счет" ("Hesabi"), запущенный курдским правительством под руководством премьер-министра Масрура Барзани, модернизирует финансовые услуги для сотрудников, предлагая более 19 ежемесячных банковских услуг, включая выплаты заработной платы и кредиты. Проект направлен на снижение зависимости от наличных денег и повышение эффективности и безопасности платежных процессов.

План Ирака по сокращению зарплат для оказания помощи Ливану и сектору Газа столкнулся с общественным возмущением

Решение иракского федерального правительства вычитать 1% из ежемесячной зарплаты служащих и

пенсионеров для оказания помощи гражданам, пострадавшим от войны в Ливане и секторе Газа, вызвало широкую критику со стороны работников государственного сектора и пенсионеров. Опрос, проведенный иракским телеканалом в Багдаде, выявил значительное недовольство среди населения. Респонденты утверждают, что правительство должно отдать приоритет улучшению условий жизни служащих и пенсионеров Ирака, прежде чем оказывать помощь за рубежом. "Сначала правительство должно улучшить жизнь своих служащих и пенсионеров, а затем собирать помощь для других", — сказал один из участников опроса, добавив опасения по поводу потенциальной коррупции в процессе распределения помощи.

Критики подчеркивают финансовые трудности служащих и пенсионеров низшего звена, и их и без того плохое экономическое положение. Многие призвали правительство сосредоточиться на повышении внутренних зарплат и реализации жизненно важных проектов для иракцев вместо сокращения доходов для финансирования иностранной помощи.

Это решение вызвало общенациональные дебаты о приоритетах правительства, многие призывали к реформам, направленным на решение внутренних проблем Ирака, прежде чем выделять ресурсы на международную помощь.

Президент Барзани подтверждает приверженность Курдистана защите прав женщин

25 ноября президент Курдистана Нечирван Барзани подтвердил приверженность Курдистана защите прав женщин в своем послании, опубликованном по случаю Международного дня борьбы за ликвидацию насилия в отношении женщин.

"Мы заверяем, что продолжим работать над искоренением всех форм насилия и дискриминации в отношении женщин. Расширение прав и возможностей женщин является краеугольным камнем построения более справедливого и прогрессивного общества", заявил президент в Х.

"Регион Курдистан является лидером в поддержке прав женщин и предоставлении им возможностей участвовать в политической и административной жизни наравне с мужчинами. Мы считаем, что женщины являются не только ключевыми партнерами в принятии решений, но и основой для устойчивых изменений и развития".

Он продолжил: "В этот день мы

призываем к более тесному сотрудничеству между государственными учреждениями, организациями гражданского общества и средствами массовой информации для распространения большей осведомленности и укрепления ценностей толерантности и равенства. Мы также подчеркиваем, что искоренение насилия в отношении женщин требует согласованных усилий всех для бес-

печения построения светлого и безопасного будущего для всех людей в обществе".

Президент Барзани завершил свое выступление, пообещав курдским женщинам, что правительство "продолжит неустанно работать для достижения справедливости и равенства и укрепления их потенциала для выполнения своей важной роли в служении и строительстве страны".

ПСК ожидает политических дискуссий по новому правительству

Встречи между политическими партиями для обсуждения формирования нового Регионального правительства Курдистана (КРГ) могут начаться на следующей неделе. Об этом 26 ноября заявил чиновник "Патриотического союза Курдистана" (ПСК) Джафар Шейх Мустафа.

По его словам, "механизм этих

встреч пока неясен, поскольку пока не достигнуто никаких конкретных результатов".

Он также подтвердил, что "ПСК не отвергает диалог ни с одной партией и открыта для дискуссий по всем темам. В то же время партия не пойдет на компромисс со своими позициями и готова ко всем формам взаимопони-

мания и союзов".

Ранее во вторник президент Курдистана пригласил избранных членов парламента созвать первую сессию 2 декабря. Окончательные результаты шестых парламентских выборов в Курдистане, которые состоялись 20 октября, показали, что "Демократическая партия Курдистана" (ДПК) получила 39 мест, набрав около 809 197 голосов, и укрепив свои позиции крупнейшей партии в парламенте. ПСК заняла второе место с 23 местами, получив около 408 141 голоса. Движение "Аль-Джил Аль-Джадид" (Новое поколение) получило 15 мест при поддержке 290 991 голоса. "Исламский союз Курдистана" получил 7 мест, "Национальная позиция" получила 4 места, "Группа справедливости Курдистана" получила 3 места, "Народный фронт" получил 2 места, а "Движение Горан" и "Альянс региона Курдистан" получили по одному месту.

Население Курдистана превысило 6 млн человек, самому старшему 126 лет

Министерство планирования Регионального правительства Курдистана (КРГ) объявило в понедельник, 25 ноября, что население Курдистана превысило 6 миллионов человек.

Выступая на пресс-конференции, министр планирования Дара Рашид заявил: "Согласно предварительным результатам переписи населения, в Курдистане проживает 6 370 668 человек (без учета тех, кто проживает на спорных территориях), из которых 84% проживают в городских районах, а 16% — в сельской местности".

"В регионе 2 028 000 единиц жилья", — добавил он. "Мужское население составляет 3 200 506 человек, а женское — 3 170 162 человека, при этом мужчины составляют 50,4%, а женщины — 49,6% от общей численности населения". Министр также отметил, что 4,4% населения Курдистана старше 65 лет, а самому старшему человеку 126 лет. Ранее премьер-

министр Ирака Мухаммед Шиа Ас-Судани объявил, что население Ирака достигло 45 407 495 человек, включая иностранцев и беженцев, с 7 898 588 семьями. Из них 50,1% составляют мужчины (22 784 062) и 49,8% — женщины (22 623 833). Домохозяйства, возглавляемые женщинами, состав-

ляют 11,33%, а возглавляемые мужчинами — 88,67%. В стране имеется 8 037 221 единиц жилья, 92,1% из которых — это дома, 6,6% — квартиры и 0,4% — глинобитные дома. Кроме того, 36,1% населения моложе трудоспособного возраста 15 лет, а 3,7% — старше трудоспособного возраста 65 лет.

Памяти выдающегося курдского поэта, мыслителя и патриота Надирова Везира Джаббаровича

(Wezîrê Cebarê Nadirî)

Удивительный путь, который прошла курдская народная поэзия, знает многих великих творцов курдской литературы, таких как: Ахмед Мулла Джизири, Аль Харири, Факе Тайран, Ахмед Хани, Джафар Кули и другие. Достойным продолжением их литературной и философской мысли стало творчество Везире Надъри (10.05.1911-26.11.1946).

Его жизненный путь, а также неповторимые по литературному мастерству труды пользуются популярностью у читателей. Он по сей день продолжает служить примером для многих молодых и начинающих поэтов, учёных и других представителей интеллигенции.

Родиной блистательного мастера курдской литературы Везире Надъри является Северный Курдистан. Оставшись в раннем возрасте сиротой, юный Везир стал помогать овдовевшей матери Нура Мато. Сельский священник приобщил его к чтению Корана.

Первоначальное образование помог получить его дядя Махмаде Надо, благодаря интеллектуальной опеке которого юноша читал в подлиннике творения Фирдоуси, Хайяма, Рудаки, Низами, Мелае Джезири, Ахмеде Хани. Способности к языкам у В. Надъри были необыкновенные: кроме курдского, он знал арабский, персидский, турецкий, русский, английский, французский, армянский, азербайджанский и грузинский языки.

В 1926 году пятнадцатилетним подростком Везир вынужден был вместе с семьей покинуть родину и переселиться в район Шарур Нахичеванской АССР, граничившей с Арменией и Турцией. Уже тогда он прекрасно владел арабским, турецким, персидским и курдским языками. Это не осталось незамеченным, и его пригласили преподавать курдский язык в школе села Шавалики, где он со временем стал работать директором.

Затем переехал в Ереван, учился в Закавказском курдском педагогическом техникуме. После окончания техникума его как отличника учёбы и талантливого молодого специалиста, а также хорошего знатока курдского современного литературного языка оставили преподавать родной язык в этом же техникуме.

Затем, в 1935 году, он поступил на филологический факультет Ереванского педагогического института. Будучи преуспевающим студентом Везир параллельно учился на аналогичном факультете Русского педагогического института им. В. Брюсова, который успешно окончил в 1939 г. и начал работать в Ереванском государственном университете на факультете востоковедения в качестве преподавателя персидского языка.

Как раз в эти годы часть курдов, проживающих в приграничных районах с Турцией, была депортирована в Среднюю Азию, Казахстан, общую трагическую судьбу изгнанников пережили родители и близкие Надъри. А сам поэт в это время служил в Советской армии, защищая Родину. Но сталинский режим обращался с его народом бесчеловечно.

Затем он поступил в аспирантуру, где под руководством известного лингвиста-востоковеда Г. Ачаряна изучал творчество курдского поэта XII века Ахмеда Муллы Джезири. Способности молодого учёного позволили ему одновременно читать студентам курс лекций по восточным языкам и литературе. Все грани его таланта наиболее ярко проявились, когда он одинаково успешно совмещал свою научную деятельность с художественной. Он писал прекрасные стихи, выпустил поэтический сборник "Нубар" (1935), поэму "Надо и Гулизар".

И не случайно, что многие исследователи восточной литературы считают его основоположником современной курдской драматургии, сочинённая им пьеса "Рава жъне" ("Похищение женщины") и по сей день считается первым курдским драматическим произведением. Герои этой пьесы — Надыр, Хаджи Муса, Дильбар и другие в поисках мучительной правды жизни проходят множество испытаний, совершают поступки, порой необдуманные, но во многом искренние.

Их мысли, слова свидетельствуют о стремлении к борьбе против феодально-крепостнического отношения к женщине. Здесь есть всё — и верная любовь, и предательство, и подлость, и коварство, и преданная дружба, и искренняя верность, но все же в конце пьесы впервые торжествует мысль о свободном праве женщины делать собственный выбор.

Поражает мастерство драматурга-дебютанта. За монологами персонажей пьесы, за подробными ремарками мы чувствуем незримое авторское присутствие: его пристрастия и симпатии, его представления о добре и зле. Читатель бесконечно благодарен автору за то, что с знакомится с неповторимыми героями.

Многосторонностью самобытной личности В. Надъри напоминает классиков тюрко-персидской литературы: Фирдоуси, Низами, Навои, Абая. В своём творчестве Везире Надъри гармонично сочетал лирический настрой и гражданственность. Поэт создал образ мыслителя-патриота, не закрывающего глаза на трагическое положение своего народа, мечтающего о приходе свободы на родную землю, о судьбе всех курдов, где бы они ни находились. В. Надъри в своих произведениях касается обстоятельств повседневной жизни людей, много пишет о любви.

Неповторимое сочетание философских размышлений и любовных признаний особенно хорошо раскрывается в поэме "Надо и Гулизар". Яркая лирика В. Надъри носит исповедальный, дневниковый характер. Эта сокровенность до сих пор волнует читателя. В поэме Везире Надъри автор-повествователь чётко отделен от героя, что позволяет ему объективно анализировать характер и поведение не только Надо, но и его возлюбленной Гулизар. Излюбленный авторский приём — столкновение полярных точек зрения, помогающее воспринимать поэму как непосредственный жизненный случай.

Именно словами автора выражается философская мысль поэмы: "История — это своеобразные весы культу-

стов, работал в составе комиссии по созданию курдского алфавита на основе кириллицы. Этот же алфавит с некоторыми изменениями был принят в 1945 году. Он используется и по сегодняшний день.

К сожалению, судьба гения — а Везире Надъри достоин того, чтобы считаться основоположником современного курдского культурного Ренессанса — сложилась трагически. Его яркая и короткая жизнь напоминает жизнь и раннюю смерть любимого им Александра Грибоедова.

Везире Надъри внёс огромный вклад в дело процветания Курдистана. Он активно участвовал в курдском национальном движении за свободный и единый Курдистан, будучи офицером Советской Армии, начальником

Salnama jiyana Wezîrê Nadirî

Sala 1935-a

Sala 1939-a

Sala 1941-b

Sala 1944-a

ры. Родина — это мать, которую нельзя ни купить, ни продать". Это один из лейтмотивов поэмы "Надо и Гулизар".

Самое замечательное заключается в том, что в произведениях В. Надъри возникает целый художественно-философский мир, во многом превосходящий тот повод, который послужил стимулом поэтического вдохновения автора. Сквозь конкретно изображённую ситуацию "прорастает" мировоззрение большого художника, и поныне являющегося гордостью современной курдской литературы.

Энциклопедические знания, энергичная интеллектуальная деятельность дают основание считать Везире Надъри подлинным просветителем курдского народа. Он известен многим учёным не только как литератор, но и как лингвист. Везире Надъри по праву считается одним из первых авторов-языковедов, написавших учебник по курдскому языку. По его книге "Грамматика курдского языка" дети учились читать и писать на родном языке.

Он разработал для студентов-востоковедов специальные методические рекомендации по изучению восточных языков. В 1941 году по поручению Министерства просвещения Армянской ССР В. Надъри, как один из наиболее авторитетных специали-

военной разведки Закавказского военного округа. В. Надъри вместе с лидерами курдского народного движения Кази Мухаммедом, Сейфи Кази, Садыром Кази, Мустафой Барзани и другими (его партийный псевдоним в Курдистане был "Рашидбек") приложил немало усилий для создания в 1946 году Мехабадской независимой курдской государственности. Однако вскоре лидеров курдской независимости казнили.

Погиб и Везире Надъри. Тело убитого в Тегеране великого курдского поэта (одна из версий его смерти), великолепного переводчика (его перу, в частности, принадлежат поэтические переложения "Витязя в тигровой шкуре" Шота Руставели, "Шахнаме" Фирдоуси, стихотворений Пушкина и Лермонтова и др.) — таинственным образом оказалось в Тбилиси. Многие в жизненной судьбе В. Надъри, которого называли курдским "доктором Зорге", до сих пор ещё не раскрыты.

Может быть, со временем мы прочтём большой биографический роман, в котором об этом светлом человеке, истинном и беззаветном патриоте курдского народа, будет рассказано как о национальном герое, имя которого священо для всех курдов и жизнь которого ещё ждёт своего всестороннего исследования.

ДИПЛОМАТ

№ 44 (604) 24 - 30 ноябрь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Курдистана и министр внутренних дел Великобритании обсудили проблему организованной преступности

В среду, 27 ноября, в Эрбиле президент Иракского Курдистана

и Соединенным Королевством с упором

родного сотрудничества для решения глобальных проблем безопасности и гуманитарных проблем" и поблагодарила Великобританию за ее роль "в поддержке региональной стабильности и помощи Курдистану в развитии его возможностей в области безопасности и управления".

В свою очередь, министр Купер поздравила Курдистан с успешным проведением парламентских выборов и выразила благодарность за его роль в качестве "стратегического партнера в содействии региональной безопасности".

Обсуждения также затронули формирование нового курдского правительства, решение споров между Ираком и Курдистаном, угрозу ИГИЛ, события на Ближнем Востоке, а также другие вопросы.

стана Нечирван Барзани встретился с министром внутренних дел Великобритании Иветт Купер.

Согласно заявлению офиса президента Курдистана, на встрече основное внимание уделялось "укреплению отношений между Ираком, регио-

на укрепление сотрудничества в области безопасности, борьбы с транснациональной преступностью, торговлей людьми, отмыванием денег, киберпреступностью и нелегальной миграцией".

Президент Барзани подчеркнул "важность междуна-

Премьер-министр Курдистана принял участие в церемонии начала строительства центра реабилитации наркозависимых

26 ноября премьер-министр Курдистана Масрур Барзани принял участие в

пострадавших. Региональное правительство (КРГ) сформировало комитет для монито-

принять строгие меры против тех, кто "торгует человеческими жизнями", заявив: "Мы будем использовать все средства, чтобы предотвратить распространение наркотиков в Курдистане. Борьба с этой проблемой является национальным долгом для каждого, и она должна начинаться в семье".

Согласно отчету от 2023 года, опубликованному сетью иракских репортеров, ведущих журналистские расследования "NIRIJ", Курдистан стал центром незаконного оборота наркотиков и злоупотребления ими. В отчете подчеркивается, что употребление наркотиков проникло в дома, университеты, тюрьмы и даже средние школы, представляя большую угрозу, чем терроризм.

Высокопоставленные источники в органах безопасности и правительстве сходятся во мнении, что ситуация тревожная: за последние годы были изъяты десятки тонн наркотиков и миллионы упаковок с запрещенными веществами.

церемонии начала строительства центра информирования о наркотиках и реабилитации, совместного проекта "Благотворительного фонда Барзани" (BCF) и "Благотворительных организаций Церкви Иисуса Христа Святых последних дней" (LDS). Ожидается, что проект будет завершен в течение 18 месяцев, и за этот период международные эксперты наберут и обучат персонал. "Наркотики представляют опасность для общества, и мы надеемся, что этот центр будет способствовать лечению

ринга усилий по лечению и учредило фонд для этой цели. Открытие этого центра является частью программы КРГ", — заявил Барзани.

Он подчеркнул важность различия между торговцами, "которые должны быть наказаны, и теми, кто становится жертвами по разным причинам", отметив недавний значительный рост употребления наркотиков и высоко оценив ежедневные усилия в в задержании торговцев.

Барзани также призвал федеральное правительство

Масуд Барзани: Ирак пострадает больше всего, если его втянут в региональную войну

26 ноября курдский лидер и президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани заявил, что Ирак пострада-

ет больше всего, если его втянут в региональную войну. В интервью "Sky News Arabia" Барзани сказал: "ИГИЛ остается серьезной угрозой, и вывод коалиционных сил представляет собой проблему, если иракская армия и пешмерга не будут должным образом оснащены".

Барзани охарактеризовал отношения Курдистана с Багдадом как "хорошие", отметив, что некоторые вопросы, в частности, доля региона в нефти, все еще обсуждаются.

Что касается недавних парламентских выборов в Ираке, он сказал: "Сунниты еще не адаптировались к изменениям после падения Саддама и отвергли сделанные им предложения". Он добавил: "Шиитские силы попросили меня выступить посредником с суннитами для достижения консенсуса по единому кандидату на пост спикера, но они не смогли договориться".

Что касается отношений с соседними странами, Барзани подчеркнул: "Не в наших интересах иметь напряженность с Ираном или Турцией, и наши отношения с обеими нормальные". Он подтвердил: "Мы никогда не стремились к эскалации напряженности ни с одной из стран, но мы не допустим вмешательства в наши дела".

"Иранская оппозиция в Курдистане не вмешивается и следует инструкциям, в то время как Рабочая партия Курдистана (РПК) вмешивается и игнорирует их", — добавил он.

REHMA XWEDÊ LÊBE

"Yektîya Civata Kurdên Azerbaycanê" û endamên rojnama "Dîplomat"ê bi rêvebirîya Tahir Silêman, Nîzamîyê Huseyn, Xalîtê Ebdilbarî, Barîyê Hemîd, Zabîtê Bagîr, Ferzoyê Hemîd, Sîyabendê Huseyn, Velîyê Mehmed, bona rehma Xwedê lêbûyî gûrê metam ÎBRAHÎMÊ ORIC serxwaşîyê didine brayên wî Teyfur, Kerem, Mistafa, û malbeta wî û dilxwastîyên wî. Rehma Xwedê lêbe, cîhê wî cinnetbe

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLÊMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soçaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500